

แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง
เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
อย่างยั่งยืน

โดย

นายวิจักขณ์ อภิรักษ์นันทชัย
ผู้อำนวยการสำนักสืบสวนและปราบปราม
กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๕๖
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๕๖ – ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายวิจักขณ์ อภิรักษ์นันท์ชัย **หลักสูตร** วปอ. รุ่นที่ ๕๖

สถานการณ์ป่าไม้ในประเทศไทยยังอยู่ในภาวะวิกฤต โดยเฉพาะไม้พะยุงถือว่าเป็นอันดับต้น ๆ ของไม้หวงห้ามที่ถูกลักลอบตัดในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และเขตพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งความต้องการของไม้พะยุงในแถบประเทศจีนนั้นมีสูงมาก

“ไม้พะยุง” จึงกลายเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ายิ่งของประเทศไทย เนื่องจากในปัจจุบันได้มีการลักลอบตัดไม้พะยุงเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศ ส่งผลให้จำนวนไม้พะยุงในป่ามีจำนวนลดลง อีกทั้งบทลงโทษของการลักลอบตัดไม้พะยุงเพื่อส่งออกไปขายยังประเทศเพื่อนบ้านนั้น มีอัตราโทษเบากว่าความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงพบปัญหาการกระทำความผิดอย่างต่อเนื่อง

แนวทางในการลดการลักลอบตัดไม้พะยุงนั้น จึงควรปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดให้มีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและมีบทลงโทษสูงขึ้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด ซึ่งจะเป็นการลดการลักลอบตัดไม้พะยุงรวมทั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งรัฐจะต้องจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดให้แก่หน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าเพื่อกดดันไม่ให้ผู้กระทำความผิดสามารถบุกรุกพื้นที่เข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ โดยช่วยให้ตามความจำเป็นและเป็นจริง นอกจากนี้ต้องมีเบี้ยเลี้ยงพิเศษสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดารที่ต้องทำงานด้วยความเหนื่อยยากและอันตรายแต่ได้ค่าตอบแทนน้อยให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น และควรให้ความรู้เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยการแจ้งข่าวให้ข้อมูล ชี้เบาะแส ของกระบวนการลักลอบตัดไม้พะยุง ตลอดจนเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ผู้รู้เห็นเป็นใจ หรือให้การสนับสนุน ผู้กระทำความผิดกฎหมายอย่างเด็ดขาดและจริงจัง อีกทั้งควรทำการศึกษาวิจัยเพื่อทราบพันธุกรรมของไม้พะยุง ตลอดจนวิวัฒนาการของไม้ชนิดนี้เพื่อรักษาและบำรุงพันธุ์ให้สายพันธุ์สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ในสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยได้

ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุง เพื่อลดปริมาณการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุงอีกทั้งควรสร้างมาตรการและปลูกจิตสำนึกของประชาชนในการอนุรักษ์สงวนและฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทาง

เศรษฐกิจอย่างยั่งยืน อันจะเป็นการเพิ่มปริมาณไม้พะยูงในประเทศไทยให้มากขึ้น เพื่อเป็นการรักษา
สมบัติของชาติให้คงอยู่คู่กับประเทศไทยตลอดไป

คำนำ

ปัจจุบันผู้วิจัยรับราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักสืบสวนและปราบปราม กรมศุลกากร ซึ่งการปราบปรามการลักลอบนำไม้พะยุงและไม้หวงห้ามส่งออกนอกราชอาณาจักรไทย นั้น เป็นงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของผู้วิจัย ถึงแม้ว่าหน่วยงานฝ่ายทหารและฝ่ายปกครองจะร่วมกันปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความรู้ความสามารถแล้วก็ตาม การป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุงก็ยังไม่สัมฤทธิ์ผล ตามที่ได้เห็นและได้ทราบข่าวจากสื่อสารมวลชนต่างๆ อย่างต่อเนื่องตลอดมา

การทำลายทรัพยากรธรรมชาตินั้นเป็นการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย รัฐจึงต้องใช้มาตรการทางกฎหมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดแต่การใช้มาตรการทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว นั้น ก็มิอาจทำให้ไม้พะยุงที่ถูกลักลอบตัดและเป็นสมบัติอันมีค่ายิ่งของชาติฟื้นคืนกลับมาได้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาถึงแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยจะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันก็ทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพื่อทดแทนไม้พะยุงที่ถูกลักลอบตัดให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสถาพรเป็นสมบัติของแผ่นดินไทยสืบไป

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจคุณค่าและคุณประโยชน์อันได้รับจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ขอมอบแด่บุพการี คณาจารย์และผู้ที่คอยสนับสนุนและให้กำลังใจจนประสบผลสำเร็จด้วยดี

(นายวิจักขณ์ อภิรักษ์นันท์ชัย)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๕๖

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
ขอบเขตของการวิจัย	๓
วิธีดำเนินการวิจัย	๔
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๔
คำจำกัดความ	๔
บทที่ ๒ หลักปฏิบัติ ความสำคัญของไม้พะยูน กฎหมาย	
ระเบียบและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.๒๔๘๔	๗
ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน	๑๑
พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ.๒๕๓๐	๑๕
หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	๒๓
นโยบายธรรมชาติเกี่ยวกับดินและป่าไม้	๒๔
การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)	๒๔
การฟื้นฟูสภาพป่าและการปลูกป่า	๒๖
การพัฒนาเพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน	๒๘
แนวพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ป่าไม้	๒๙
ธรรมาภิบาล (Good Governance)	๓๒
นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ	
พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๕๕	๔๓
การจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยและอนุรักษ์ป่า	๔๔
ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน	๔๕

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ ๓ ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง	๕๑
สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทย	๕๒
การตรวจยึดจับกุมไม้พะยุงของกรมศุลกากร	๕๕
การป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยุง	๕๘
บทที่ ๔ แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน	๖๑
แนวทางในการลดการลักลอบตัดไม้พะยุงและทรัพยากรธรรมชาติ	๖๒
แนวทางในการอนุรักษ์ไม้พะยุงและทรัพยากรธรรมชาติ	๖๓
แนวทางการกำหนดนโยบายและการบริหารเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง	๖๔
แนวทางในการบริหารจัดการกับไม้พะยุงของกลาง	๖๖
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๗๐
สรุป	๗๐
ข้อเสนอแนะ	๗๒
บรรณานุกรม	๗๓
ภาคผนวก	๗๖
ผนวก ก พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.๒๔๘๔	๗๗
ผนวก ข พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ.๒๕๓๐	๘๐๕
ประวัติย่อผู้วิจัย	๘๑๕

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ป่าไม้ในประเทศไทยยังอยู่ในภาวะวิกฤต โดยเฉพาะไม้พะยุงถือว่าเป็นอันดับต้น ๆ ของไม้หวงห้ามที่ถูกลักลอบตัดในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตพื้นที่อนุรักษ์ความต้องการของไม้พะยุงในแถบประเทศจีนและเวียดนามมีสูงมาก ไม้พะยุงจึงเป็นไม้ที่ประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศต้องการ เนื่องจากไม้พะยุงในพื้นที่ป่าของประเทศเพื่อนบ้านนั้นเริ่มหมดไป เช่น สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นต้น ขบวนการลักลอบตัดไม้พะยุงจึงมีเป้าหมายมายังพื้นที่ป่าในประเทศไทย เพราะยังคงมีไม้พะยุงหลงเหลืออยู่ และจากความต้องการไม้พะยุงเป็นจำนวนมากตามที่กล่าวมาแล้ว ทำให้ไม้พะยุงเป็นไม้ที่มีราคาสูงมากถึงดะละ ๕ หมื่นบาท (โดยไม้ ๑ ดะละ จะมีขนาดหน้าไม้ ๒๐ x ๔๐ เซนติเมตร ยาว ๒ เมตร) หรือราคาลูกบาศก์เมตรละ ๒.๕ – ๓ แสนบาท หรือถ้าคิดเป็นต้นขนาด ๑ คนโอบ จะมีราคาตั้งแต่ ๑ แสนบาทขึ้นไป จึงเป็นเหตุจูงใจให้มีปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงอย่างต่อเนื่อง

“พะยุง” เป็นพันธุ์ไม้ที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศพม่า กัมพูชา ลาว และเวียดนาม สำหรับประเทศไทยพบกระจัดกระจายทั่วไปตามป่าเบญจพรรณชื้นและป่าดิบแล้ง ภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในพื้นที่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ ๑๐๐ – ๓๐๐ เมตร มีลักษณะเป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่สูงถึง ๒๕ เมตร เนื่องจากพะยุงมีเนื้อไม้ที่มีสีน้ำตาลขม เช่น สีแดงอมม่วง สีแดงเลือดหมูแก่ ฯลฯ มีเนื้อละเอียดและแข็งแรงทนทาน จึงมีการนำมาใช้ในการทำเครื่องเรือน เครื่องใช้แกะสลัก สิ่งประดิษฐ์ ไม้ถือและด้ามเครื่องมือ คุณภาพดี มีราคาแพง ใช้ทำส่วนต่างๆ ของเกวียน กระบะรถยนต์ กระสวยทอผ้า ด้ามหอก คันธนู หน้าไม้ และเครื่องดนตรี เช่น ซอด้วง ซออู้ ขลุ่ย โทน รำมะนา ลูกกระนาค เป็นต้น พะยุงจัดเป็นไม้มงคลที่ใช้ในการก่อสร้างอาคารเพื่อเป็นการเสริมบารมี มีลักษณะเป็นไม้เนื้อแข็งเหมือนกับไม้สัก ตะเคียน และมีชื่อที่เป็นความหมายดี เชื่อว่าบ้านใดปลูกไว้ประจำบ้านจะทำให้บุคคลในบ้านมีแต่ความเจริญ มีฐานะดีขึ้น ช่วยให้ชีวิตไม่ตกต่ำ เพราะพะยุงหรือพยุง คือ การประคับประคองให้คงอยู่ให้มั่นคงหรือสูงขึ้น

“ไม้พะยุง” (*Dalbergia Cochinchinensis* Pierre) เป็นไม้ที่อยู่ในวงศ์ LEGUMINOSAE – PAPILIONOIDES มีชื่อสามัญ SIAMESE ROSEWOOD หรือ THAILAND ROSEWOOD มีกระจายอยู่ในราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไทย และเวียดนาม พบในป่าผลัดใบหรือกึ่งผลัดใบที่ค่อนข้างโปร่ง เช่น ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าดิบแล้ง ถูกจัดเป็นไม้ที่ถูกคุกคามในประเทศเวียดนามและประเทศไทย มีชื่อสามัญของไทยเรียกว่า กระจุง กะยง มีชื่อเรียกภาษาอังกฤษว่า Black Wood , Rose Wood , Siamese Rose Wood , Thailand Rose Wood

“ไม้พะยุง” จึงกลายเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ายิ่งของประเทศไทย เนื่องจากในปัจจุบันได้มีการลักลอบตัดไม้พะยุงเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศจีน ส่งผลให้จำนวนไม้พะยุงมีจำนวนลดลง เพราะขบวนการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าฟุ้งเป้าที่จะตัดไม้พะยุงส่งออกไปขายยังต่างประเทศ เนื่องจากไม้พะยุงมีราคาสูงและประเทศเพื่อนบ้านมีความต้องการไม้พะยุงเป็นจำนวนมาก

ปัญหาการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุงนั้น ถือเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย เนื่องจากจำนวนไม้พะยุงในป่ามีจำนวนลดลงเพราะประเทศเพื่อนบ้านมีความต้องการไม้พะยุงเป็นจำนวนมากและขบวนการลักลอบตัดไม้พะยุงเป็นขบวนการใหญ่ กลุ่มที่เข้ามาร่วมกระทำความผิดนั้นเป็นชาวบ้านในชุมชนที่อยู่ใกล้ป่า อีกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งแก๊งค้ายาเสพติดที่ผันตัวเองมาลักลอบตัดไม้พะยุง เนื่องจากไม้พะยุงเป็นที่ต้องการของประเทศเพื่อนบ้านและมีราคาสูง อีกทั้งบทลงโทษของการลักลอบตัดไม้พะยุงเพื่อส่งออกไปขายยังประเทศเพื่อนบ้านนั้น มีอัตราโทษเบากว่าความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงพบปัญหาการกระทำความผิดอย่างต่อเนื่อง

“ไม้พะยุง” แต่เดิมนั้นจัดอยู่ในบัญชีไม้หวงห้ามประเภท ก. ที่ไม่อนุญาตให้ค้าขายหรือส่งออก แม้ว่าจะอนุญาตให้ตัดในพื้นที่กรรมสิทธิ์ได้แต่ไม่สามารถส่งออกไปขายนอกราชอาณาจักรได้ตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ปี พ.ศ.๒๕๔๔ อย่างไรก็ตามแม้ว่าเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้จะได้สนธิกำลังกับเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร เพื่อกวาดล้างและป้องกันการลักลอบตัดไม้พะยุง แต่ก็ยังพบว่าขบวนการเหล่านี้ยังไม่สามารถปราบปรามให้หมดไปได้ โดยขบวนการเหล่านี้มีพฤติการณ์ในการกระทำความผิดเป็นเครือข่ายโยงใยกัน เริ่มตั้งแต่มีคำสั่งซื้อ (Order) จากต่างประเทศ การเข้าพื้นที่เพื่อหาเป้าหมายว่าไม้พะยุงมีอยู่ในพื้นที่ใดมีขนาดเท่าใด จะเข้าตัดได้อย่างไร เพื่อ “ชี้เป้า” ให้ทีมลักลอบตัดไม้เข้าดำเนินการ เป็นสาเหตุให้ประชาชนเป็นจำนวนมากต้องถูกจับกุมจากการลักลอบตัดไม้พะยุง และรัฐต้องสูญเสียงบประมาณและอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมากในการป้องกันการลักลอบตัดไม้พะยุงและในปัจจุบันยังปรากฏข่าวการจับกุมไม้พะยุงให้เห็นอย่างต่อเนื่อง แต่ส่วนใหญ่เท่าที่ปรากฏเป็นเพียงข่าวการไปตรวจยึด “มอดไม้” ซึ่งเป็นขบวนการรายย่อยเท่านั้น แต่ก็ยังไม่

สามารถเข้าไปถึงตัวนายทุนผู้อยู่เบื้องหลัง หรือสามารถหลายแหล่งรับซื้อรายใหญ่ได้ จึงเป็นสาเหตุให้ไม้พะยูงมีจำนวนลดน้อยลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากขบวนการดังกล่าวมีเครือข่ายใหญ่และมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๒๔ และพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งหากมีการนำไม้พะยูงที่ถูกลักลอบตัดส่งออกนอกราชอาณาจักร โดยผ่านพิธีการศุลกากรและมีการปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชนิดของที่ส่งออก การกระทำดังกล่าวจะเป็นความผิดฐานสำแดงเท็จเพื่อหลีกเลี่ยงอากรและหลีกเลี่ยงข้อกำหนดในการส่งออกตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. ๒๕๖๕

ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยูง เพื่อลดปริมาณการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยูง อีกทั้งควรสร้างมาตรการในการอนุรักษ์สงวนและฟื้นฟูไม้พะยูงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน นอกจากการป้องกันปราบปรามแล้ว การปลูกและฟื้นฟูไม้พะยูง เพื่อให้ไม้ชนิดนี้สามารถปลูกในเชิงเศรษฐกิจเพื่อทดแทนการลักลอบตัดไม้ในป่าธรรมชาติ น่าจะเป็นการเพิ่มปริมาณไม้พะยูงในประเทศให้มากขึ้นเพื่อเป็นการรักษาสมบัติของชาติให้คงอยู่คู่กับประเทศไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความเป็นมา ความสำคัญ และประโยชน์ของการอนุรักษ์ไม้พะยูงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
๒. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ไม้พะยูงที่กระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
๓. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนสำเร็จลุล่วงไปได้และเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังต่อไปนี้

๑. ขอบเขตด้านระยะเวลา ศึกษาข้อเท็จจริง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับไม้พะยูง ในช่วงเวลา ๑๕ ปี โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐ จนถึง พ.ศ. ๒๕๕๕

๒. ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยศึกษาเฉพาะพื้นที่ในภาคอีสานและแนวชายแดนไทย - ลาว
๓. ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการในการแก้ปัญหา ตลอดจนกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทราบความเป็นมา ความสำคัญ และประโยชน์ของการอนุรักษ์ไม้พะยุงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
๒. ทราบสภาพปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ไม้พะยุงที่กระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
๓. ได้แนวทางในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
๔. สามารถนำผลการศึกษานี้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอื่นที่สำคัญได้ต่อไป

คำจำกัดความ

ทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources)

หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถนำทรัพยากรเหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบลักษณะต่าง ๆ ได้

การอนุรักษ์

หมายถึง การบำรุงรักษาสิ่งที่ดีงามไว้ เช่น ประเพณีต่าง ๆ ทัศนกรรมและคุณค่าหรือการปฏิบัติตนเพื่อความสัมพันธ์อันดีกับคนและสิ่งแวดล้อม

การฟื้นฟู

หมายถึง การรื้อฟื้นสิ่งที่เสื่อมโทรมที่หายไป เลิกไป หรือกำลังจะเลิก ให้กลับมา
เป็นประโยชน์

บทที่ ๒

หลักปฏิบัติ ความสำคัญของไม้พะยุง กฎหมาย ระเบียบและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถือเป็นทรัพยากรขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชากรในประเทศและเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศได้อีกทางหนึ่ง การนำแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการนำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) มาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุงนั้น ควรใช้หลักความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทุกวันนี้หากใช้หลักธรรมมาเปรียบเทียบกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะพบว่า ทุกข์ คือปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่พร้อมจะส่งผลกระทบต่อมนุษย์ในหลายๆ ด้าน สมุทัย คือ สาเหตุที่มาจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลขาดธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการไม่มีนโยบายสาธารณะที่ดีเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม นิโรธ คือ เป้าหมายของสังคมที่สงบสุขจากการพัฒนาที่ยั่งยืนและเพียงพอ มรรค คือ หนทางที่ดีที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว คือ การใช้หลักการใหม่ๆ ที่แพร่หลายในระดับสากลและควรนำมาประยุกต์กับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นสมบัติส่วนรวมของประเทศ

ดังนั้น การอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน จะต้องนำหลักของการอนุรักษ์ทรัพยากรมาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการซึ่งจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่อยู่ในสภาพที่ดีตามธรรมชาติ ในสภาพที่กำลังมีการใช้และในสภาพที่ทรุดโทรม นอกจากนั้นการนำแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ฟื้นฟู และหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้กำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุง เพื่อไม่ให้ไม้พะยุงนั้นสามารถปลุกในเชิงเศรษฐกิจเพื่อทดแทนการลักลอบตัดเพื่อเพิ่มปริมาณไม้พะยุงในประเทศให้มากขึ้น เพื่อเป็นการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนและมั่นคงตลอดไป

พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.๒๕๕๔

มาตรา ๑๑ ผู้ใดทำไม้ หรือเจาะ หรือสับ หรือเผา หรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ ไม้หวงห้าม ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือได้รับสัมปทานตามความใน พระราชบัญญัตินี้ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต

การอนุญาตนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีแล้ว จะอนุญาตให้ ผูกขาดโดยให้ผู้ได้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาลตามจำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้

การอนุญาตโดยวิธีผูกขาดหรือให้สัมปทานสำหรับการทำไม้พื้นหรือไม้เถาถ่านไม่ว่า โดยทางตรงหรือทางอ้อม ให้กระทำได้เฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดาร หรือเฉพาะการทำไม้ ชนิดที่มีค่าหรือหายาก

การพิจารณาคำขออนุญาตผูกขาดหรือสัมปทานตามความในวรรคก่อนให้กระทำโดย คณะกรรมการซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง

มาตรา ๑๒ ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตทำไม้ที่ไม่มีรอยตราอนุญาตของพนักงานเจ้าหน้าที่ ประทับไว้ เว้นแต่จะได้มีข้อความระบุนุญาตไว้ในใบอนุญาต

มาตรา ๑๓ ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตทำไม้ที่มีขนาดต่ำกว่าขนาดจำกัด แต่ถ้ามีเหตุภัยพิบัติ สาธารณะ หรือมีเหตุจำเป็นที่เห็นสมควรช่วยเหลือราษฎรเป็นกรณีพิเศษ รัฐมนตรีจะอนุญาตให้ ผู้รับอนุญาตเฉพาะราย ทำไม้ที่มีขนาดต่ำกว่าขนาดจำกัดเป็นการชั่วคราวก็ได้

การทำไม้ที่มีขนาดต่ำกว่าขนาดจำกัดตามที่รัฐมนตรีอนุญาตให้ทำได้ ตามความใน วรรคหนึ่ง ผู้รับอนุญาตจะทำไม้ได้ก็ต่อเมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประทับตราอนุญาตไว้ที่ไม้นั้น ๆ แล้ว ทั้งนี้ เว้นแต่ในกรณีที่ไม่สามารถประทับตราได้ และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ระบุไว้ใน ใบอนุญาตให้ทำได้โดยไม่ต้องประทับตรา

มาตรา ๒๕ ผู้ใดเก็บหาของป่าหวงห้ามหรือทำอันตรายด้วยประการใด ๆ แก่ของป่า หวงห้ามในป่า ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องเสียค่าภาคหลวง กับทั้งต้องปฏิบัติ ตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงหรือในการอนุญาต

การอนุญาตนั้น พนักงานเจ้าหน้าที่เมื่อได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีแล้ว จะอนุญาตให้ ผูกขาดโดยให้ผู้รับอนุญาตเสียเงินค่าผูกขาดให้แก่รัฐบาลตามจำนวนที่รัฐมนตรีกำหนดก็ได้

การอนุญาตโดยวิธีผูกขาด ให้กระทำได้เฉพาะในกรณีที่ของป่าหวงห้ามเป็นของมีค่า หรือหายากหรือเฉพาะในเขตป่าที่ห่างไกลและกันดาร หรือมีความจำเป็นในวิธีการเก็บหาอันจำต้อง ให้อนุญาตโดยวิธีผูกขาด

มาตรา ๓๑ ในท้องที่ใดที่ได้กำหนดรังผึ้งเป็นของป่าหวงห้าม ห้ามมิให้ผู้ใดแม้จะเป็นผู้รับอนุญาตหรือผู้รับสัมปทานเก็บหาของป่าก็ตาม ตัดหรือ โคนต้นยวนผึ้งหรือต้นไม้ที่ผึ้งจับทำรังอยู่หรือทำอันตรายด้วยประการใดแก่ต้นไม้ที่กล่าวแล้วโดยไม่จำเป็นแก่การเก็บหาของรังผึ้ง

มาตรา ๓๕ ตราประทับไม้ของเอกชน จะใช้ประทับไม้ได้ต่อเมื่อเจ้าของตราได้นำจดทะเบียนและได้รับอนุญาตแล้ว

เมื่อใบอนุญาตสิ้นสุดลงด้วยประการใด ๆ เจ้าของตราหรือผู้ครอบครองต้องนำตราขึ้นไปทำลายต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ภายในกำหนดเก้าสิบวัน นับแต่วันใบอนุญาตสิ้นสุด เว้นแต่กรณีที่ได้รับอนุญาตตาย และทายาทหรือผู้จัดการมรดกประสงค์จะใช้ตรานั้นต่อไปอีกก็ให้ยื่นคำขออนุญาตใช้ตรานั้น และขอแก้ไขทะเบียนก่อนกำหนดเวลาที่กล่าวแล้วได้สิ้นสุดลง

การจดทะเบียน การรับอนุญาต พร้อมทั้งเงื่อนไขในการใช้ตราและค่าธรรมเนียมในการนั้น ๆ ให้เป็นไปตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๓๖ ตราประทับไม้ของเอกชน ถ้าหากสูญหายไปโดยเหตุใด เจ้าของตราประทับไม้นั้นต้องแจ้งความต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหนังสือภายในกำหนดเวลาไม่เกินหกสิบวัน นับแต่วันรู้ถึงการสูญหายนั้น

มาตรา ๓๗ บทบัญญัติในส่วนนี้ให้ใช้บังคับแก่กรณีการนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ต่อไปภายหลังที่

(๑) นำไม้หรือของป่าที่ได้รับใบอนุญาตให้ทำหรือเก็บออกจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาต ไปถึงสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตแล้ว

(๒) นำไม้ที่ทำโดยไม้ไม่ต้องรับอนุญาตออกไปถึงด่านป่าไม้ด่านแรกแล้ว

(๓) นำไม้หรือของป่าเข้ามาในราชอาณาจักร ไปถึงด่านศุลกากรหรือด่านตรวจศุลกากรที่นำเข้ามาแล้ว

(๔) นำไม้หรือของป่าที่รับซื้อจากทางราชการป่าไม้ ไปจากที่ที่ไม้หรือของป่านั้นอยู่

มาตรา ๓๘ ผู้ใดนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ ต้องมีใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไปด้วยตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๔๐ ผู้ใดนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่เข้าเขตด่านป่าไม้ ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ประจำด่านป่าไม้นั้น โดยแสดงใบเบิกทางกำกับไม้หรือของป่า หรือหนังสือกำกับไม้แปรรูปที่นำมานั้น แล้วแต่กรณี ภายในกำหนดห้าวันนับแต่วันที่เข้าเขตด่าน เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ใดตรวจสอบและอนุญาตเป็นหนังสือให้ผ่านด่านได้แล้ว จึงให้นำไม้หรือของป่านั้นไปได้

การอนุญาตนั้น ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติโดยมิชักช้า

มาตรา ๔๑ ห้ามมิให้ผู้ใดนำไม้หรือของป่าเคลื่อนที่ผ่านด่านป่าไม้ในระหว่างเวลาตั้งแต่พระอาทิตย์ตกถึงพระอาทิตย์ขึ้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหนังสือ

มาตรา ๔๓ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดเขตควบคุมไม้ในลำน้ำโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเขตที่รัฐมนตรีกำหนดตามความในวรรคก่อน ห้ามมิให้ผู้ที่มีไม้หรือได้รับอำนาจจากเจ้าของไม้เก็บไม้ไหลลอย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา ๔๔ ผู้รับอนุญาตเก็บไม้ไหลลอย ต้องทำการเก็บและรักษาไม้ตามข้อกำหนดในกฎกระทรวง

เมื่อผู้รับอนุญาตเก็บไม้ไหลลอยได้แล้ว ให้มอบแก่พนักงานเจ้าหน้าที่โดยมิชักช้า

มาตรา ๔๘ ภายในเขตควบคุมการแปรรูปไม้ ห้ามมิให้ผู้ใดแปรรูปไม้ ตั้งโรงงานแปรรูปไม้ ตั้งโรงค้ำไม้แปรรูป มีไม้สีกแปรรูปไม่ว่าจำนวนเท่าใดไว้ในครอบครอง หรือมีไม้แปรรูปชนิดอื่นเป็นจำนวนเกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตรไว้ในครอบครอง เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในกฎกระทรวงและในการอนุญาต

เพื่อประโยชน์แห่งความในวรรคหนึ่ง ไม้ซุงหรือไม้ท่อนที่จมอยู่ในแม่น้ำลำคลองในรัศมีห้าสิบลเมตรของบริเวณที่ทำการแปรรูปไม้ และไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ให้สันนิษฐานว่าเป็นไม้ที่อยู่ในความครอบครองของผู้รับอนุญาตตั้งโรงงานแปรรูปไม้ที่มีโรงงานอยู่ในบริเวณนั้น

ความในวรรคหนึ่ง ให้หมายความรวมถึงการกระทำแก่ไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักรด้วย

มาตรา ๕๑ ผู้รับอนุญาตตามความในหมวดนี้ จะมีไม้ไว้ในครอบครองในสถานที่ที่ได้รับอนุญาตของตนได้แต่เฉพาะไม้อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

(๑) ไม้ที่ได้ชำระค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่าเสร็จสิ้นแล้ว หรือถ้าเป็นไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำการแปรรูปได้ก่อนชำระค่าภาคหลวงและค่าบำรุงป่า โดยมีหนังสืออนุญาตของอธิบดีกรมป่าไม้ และมีรอยตราอนุญาตประทับไว้แล้ว

(๒) ไม้ที่ได้รับอนุญาตให้ทำโดยไม่ต้องเสียค่าภาคหลวง และพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประทับตราแสดงว่าเป็นไม้ที่ทำได้โดยไม่ต้องเสียค่าภาคหลวงไว้แล้ว

(๓) ไม้ที่ได้รับซื้อจากทางราชการป่าไม้ ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ประทับตรารัฐบาลขายไว้แล้ว

(๔) ไม้แปรรูปของผู้รับอนุญาตตามความในหมวดนี้ และมีหนังสือกำกับไม้แปรรูปของผู้รับอนุญาต หรือใบเบิกทางของพนักงานเจ้าหน้าที่กำกับไว้เป็นหลักฐาน

(๕) ไม้ที่นำเข้ามาในราชอาณาจักร และมีใบเบิกทางตามมาตรา ๓๘ (๓) กำกับ

มาตรา ๕๒ ห้ามมิให้ผู้รับอนุญาตทำการแปรรูปไม้ในระหว่างเวลาตั้งแต่พระอาทิตย์ตกถึงพระอาทิตย์ขึ้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่เป็นหนังสือ

มาตรา ๕๓ เพื่อที่จะดูว่าผู้รับอนุญาตตามความในหมวดนี้ได้ปฏิบัติถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้หรือไม่ พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจการแปรรูปไม้ และกิจการของผู้รับอนุญาตได้ ผู้รับอนุญาตต้องอำนวยความสะดวกและตอบคำถามแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ในการนี้

มาตรา ๕๓ ทรี ภายในเขตควบคุม ห้ามมิให้ผู้ใดค้า หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อการค้า ซึ่งสิ่งประดิษฐ์ เครื่องใช้ หรือสิ่งอื่นใดบรรดาที่ทำด้วยไม้หวงห้ามที่มีชนิดไม้ ขนาดหรือปริมาณเกินกว่าที่รัฐมนตรีกำหนดตามมาตรา ๕๓ ทวิ เว้นแต่จะได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา ๕๔ ห้ามมิให้ผู้ใด ก่อสร้าง แผลวถาง หรือเผาป่า หรือกระทำด้วยประการใด ๆ อันเป็นการทำลายป่า หรือเข้ายึดถือหรือครอบครองป่าเพื่อตนเองหรือผู้อื่น เว้นแต่จะกระทำภายในเขตที่ได้จำแนกไว้เป็นประเภทเกษตรกรรม และรัฐมนตรีได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาหรือโดยได้รับใบอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่

การขออนุญาตและการอนุญาต ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๕๖ ผู้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องจัดให้คนงานหรือผู้รับจ้างซึ่งทำการตามที่ได้รับอนุญาตมีใบคู่มือแสดงฐานะเช่นนั้น ตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๕๘ การขออนุญาตและการอนุญาตตามพระราชบัญญัตินี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และในกรณีเฉพาะเรื่อง ถ้ารัฐมนตรีเห็นสมควร จะกำหนดให้ผู้รับอนุญาตปฏิบัติเพิ่มเติมประการใดอีกก็ได้

พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจสั่งต่ออายุใบอนุญาตที่ออกตามความในพระราชบัญญัตินี้ได้เมื่อเห็นสมควร

มาตรา ๖๕ ผู้ใดมีไว้ในครอบครองซึ่งไม้หวงห้ามอันยังมิได้แปรรูป โดยไม่มีรอยตราค่าภาคหลวงหรือรอยตรารัฐบาลขาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีความผิดตามมาตรา ๖๕ นี้ ถ้าไม้ที่มีไว้ในครอบครองเป็น

(๑) ไม้สัก ไม้ยาง หรือไม้หวงห้ามประเภท ข. หรือ

(๒) ไม้อื่นเป็นต้นหรือเป็นท่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างรวมกันเกินยี่สิบต้น หรือท่อน หรือรวมปริมาตรไม่เกินสี่ลูกบาศก์เมตร

ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองแสนบาท

ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน

ความมั่นคงแห่งชาติประกอบด้วยปัจจัยหลักหรือองค์ประกอบสำคัญๆ ๕ ประการ คือ ด้านการทหาร ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม

การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืนเป็นพื้นฐานสำคัญ อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงแห่งปัจจัยหลักอย่างน้อย ๔ ประการกล่าวคือ^๑

๑. ความมั่นคงด้านการเมือง ระบอบการปกครองของประเทศขณะนี้เหมาะสมกับวิถีชีวิตและค่านิยมของประชาชน รัฐบาลมีเสถียรภาพพอสมควรจึงสามารถบริหารประเทศได้ด้วยความราบรื่น บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ดีมีสุขพอสมควร แต่ในบางขณะจะมีการก่อวินาศกรรมให้บ้านเมืองเกิดความยุ่งเหยิงทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ในเรื่องของการบุกรุกเพื่อยึดครองพื้นที่ป่าไม้ในเขตอนุรักษ์ มีการใช้กำลังมวลชนและอิทธิพลกดดันและขู่เข็ญรัฐบาลทำให้เกิดความวุ่นวาย ซึ่งถ้าหากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้รับการจัดการแบบยั่งยืน จะสามารถผ่อนคลายหรือลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ การใช้กำลังมวลชนและอิทธิพลลงได้ จะทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อย

๒. ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ รากฐานทางเศรษฐกิจของประชาชนไทยโดยเฉพาะคนในชนบท ต้องอาศัยทรัพยากร ๓ ประการในการดำรงชีพ คือ ดิน น้ำ และป่าไม้ การอนุรักษ์ป่าไม้ให้ยั่งยืนคือการรักษาคุณสมบัติของดินและน้ำอย่างยั่งยืน อันจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ประเทศชาติจะสามารถพัฒนาได้อย่างทั่วถึงทั้งทางด้านเกษตร อุตสาหกรรม การขนส่งสินค้า และการพัฒนาด้านอื่นๆ

๓. ความมั่นคงด้านสังคมจิตวิทยา การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะเน้นหลักความเป็นธรรมในสังคม เกื้อหนุนการมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ตลอดจนความเสมอภาคในการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดความสุข และความมั่นคงในสังคมไทย

๔. ความมั่นคงทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะมีส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพของชาติให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชาติ สามารถส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร-อุตสาหกรรม ขนส่ง และการค้าได้ โดยขึ้นอยู่กับความสามารถแห่งชาติ นอกจากนี้ยังช่วยให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับประชาชนจะดำรงชีพได้อย่างผาสุก ปลอดภัย เจริญก้าวหน้า และปราศจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

^๑วัฒนา แก้วกำเนิด. “ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบยั่งยืน”. (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๓๗), หน้า ๘๐-๘๔.

ด้วยคุณูปการดังกล่าวข้างต้น จึงได้อาศัยองค์ความรู้ด้านการพัฒนายุทธศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งเป็นศิลปและศาสตร์ในการพัฒนากำลังอำนาจแห่งชาติมาปรับใช้กับยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยการวิเคราะห์สภาวะ โอกาส จุดแข็ง จุดอ่อน และอุปสรรค และทั้งนี้เพื่อวางมาตรการลดจุดอ่อน เสริมจุดแข็ง และกำหนดยุทธบริเวณ (พื้นที่ป่าอนุรักษ์) เพื่อนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จของเป้าหมาย คือการมีพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่สมบูรณ์ เพื่อความมั่นคงของชาติในด้านต่างๆ ให้ได้ร้อยละ ๒๕ ตามที่กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๗ ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ด้านนโยบายและกฎหมาย

จากประมวลสรุปผลปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาป่าไม้ ในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ ยังมีจุดอ่อนด้านนโยบายและกฎหมายที่ควรจะต้องปรับปรุง กล่าวคือ

๑.๑ ด้านนโยบาย นโยบายการป่าไม้แห่งชาติซึ่งเป็นมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๒๘ ไม่สอดคล้องกับกฎหมายซึ่งตราไว้ตั้งแต่สมัยพุทธศักราช ๒๔๘๔ เป็นต้นมา แม้จะมีการปรับปรุงกฎหมายป่าไม้หรือออกกฎหมายใหม่เป็นครั้งเป็นคราวก็ไม่ทันกับเหตุการณ์ซึ่งเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การอนุรักษ์และพัฒนาป่าไม้จึงไม่ประสบความสำเร็จเพราะนโยบายและกฎหมายไปคนละทาง อีกทั้งนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๘ ไม่เป็นหมวดเป็นหมู่ขาดความเชื่อมโยงและความชัดเจน ในสภาวะปัจจุบันหลายข้อได้เปลี่ยนไปแล้ว จึงได้มีการกำหนดพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๕

การดำเนินงานของรัฐบาลบางเรื่องที่เป็นเรื่องสำคัญ เช่น การประกาศเพิกถอนที่ดินสงวนแห่งชาติมาปฏิรูปก็ได้มีการกำหนดไว้ในนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ.๒๕๒๘ จากตัวอย่างข้างต้น จึงสรุปข้อพิจารณาได้ว่า หากจะให้ให้มีพื้นฐานชาติเป็นฐานการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน จะต้องมีการปรับปรุงนโยบายป่าไม้แห่งชาติเสียใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายป่าไม้ให้สอดคล้องและเป็นเครื่องมือที่จะบันดาลให้นโยบายของรัฐด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นรูปธรรมที่แท้จริงและเป็นระบบ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีการปรับปรุงความพร้อมในการบังคับใช้กฎหมาย โดยปรับปรุงองค์กรของรัฐให้มีขีดความสามารถที่จะรองรับและปฏิบัติตามนโยบาย และบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นคำแถลงนโยบายและกฎหมายที่ตราไว้ก็จะเป็นเพียงตัวหนังสือในกระดาษ ไม่มีผลในทางปฏิบัติเช่นเดียวกับที่เคยเป็นมาในอดีต และประเทศไทยจะต้องสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ไปจนหมดสิ้น

เพื่อให้เกิดความมั่นคงในการพัฒนาการป่าไม้โดยเฉพาะในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ดิน และ น้ำ อันจะอำนวยผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติควรจะได้มีการ

กำหนดยุทธศาสตร์ในการปรับปรุงนโยบายการป่าไม้ของชาติโดยรวมและนโยบายเพื่อการอนุรักษ์ และสนับสนุนการอนุรักษ์ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์ของนโยบายต้องกำหนดให้ชัดเจน

๑.๑ เพื่อหยุดยั้งการทำลายป่าธรรมชาติ อันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า และพันธุ์พืชที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ

๑.๒ เพื่อฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธารที่เสื่อมโทรม และ รักษาไว้เป็นฐานการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๑.๓ เพื่อเสริมสร้างความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันในสังคมที่มีการพัฒนา ชนบท โดยอาศัยทรัพยากรป่าไม้เป็นพื้นฐาน

๑.๔ เพื่อเสริมสร้างแหล่งผลิตไม้ และของป่าให้สนองความต้องการ ภายในประเทศ เพื่อลดความกดดันในการทำลายป่าอนุรักษ์

๑.๕ เพื่อเพิ่มรายได้ และเสริมสร้างเศรษฐกิจ ของชุมชนท้องถิ่น ให้มีความมั่นคง ยั่งยืน

๑.๖ เพื่อสนับสนุนความพยายามของนานาชาติ ในการควบคุมสิ่งแวดล้อมและ อุณหภูมิของบรรยากาศโลก และควรกำหนดนโยบายป่าไม้แห่งชาติให้เป็นหมวดหมู่ชัดเจนดังนี้

๒. นโยบายเกี่ยวกับการจัดการที่ดินเพื่อการป่าไม้

๒.๑ รัฐจะต้องจัดการที่ดินป่าไม้โดยยึดความสำคัญตามศักยภาพของพื้นที่ดังนี้

๒.๑.๑ ป่าธรรมชาติที่ยังเหลืออยู่ จะต้องป้องกันรักษาไว้ เพื่ออนุรักษ์ ความหลากหลายทางชีวภาพ ป้องกันรักษาต้นน้ำลำธารและกำหนดให้เป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์

๒.๑.๒ พื้นที่ป่าเสื่อมโทรมนอกเขตอนุรักษ์ ให้จัดการปฏิรูปที่ดิน เพื่อใช้ เป็นที่ทำการเกษตรควบคู่กับการปลูกสร้างสวนป่าไม้และไม้ยืนต้นอื่นๆ

เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้อยู่ภายใต้การจัดการและดูแลโดยรัฐอย่างเข้มงวดกวดขัน พื้นที่ ป่าเสื่อมโทรมที่เหลือจากการปฏิรูปที่ดินให้อยู่ภายใต้การจัดการและดูแลโดยชุมชนท้องถิ่น โดยมี องค์กร ของรัฐให้ความร่วมมือและสนับสนุน

๒.๒ รัฐจะยกเลิกการให้สัมปทานการทำไม้ป่าชายเลน และจะยกเลิกการให้ สัมปทานการทำไม้จากป่าธรรมชาติเป็นการถาวรในทุกพื้นที่

๒.๓ รัฐจะส่งเสริม และสนับสนุนการใช้พื้นที่กรรมสิทธิ์ของเอกชน เพื่อประกอบ กิจการปลูกป่าอย่างเสรี โดยถือว่าต้นไม้ที่ปลูกในที่ดินกรรมสิทธิ์เป็นสินค้าเกษตรชนิดหนึ่ง

๓. นโยบายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมป่าไม้

๓.๑ รัฐจะสนับสนุนอุตสาหกรรมชนบท และผลิตภัณฑ์ที่ใช้ “ของป่า” เป็นวัตถุดิบ

๓.๒ รัฐจะมุ่งพึ่งตนเองโดยการผลิตไม้ ให้เพียงพอกับความต้องการใช้ไม้ภายในประเทศโดยเร่งด่วน

๓.๓ รัฐจะควบคุม การนำเข้าไม้ที่ยังไม่แปรรูป โดยจะต้องได้รับอนุญาตก่อนและจะไม่อนุญาตให้มีการส่งออกไม้ก่อน

๓.๔ รัฐจะยกเลิก ระเบียบการแปรรูป และการนำเคลื่อนที่วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ไม้ ภายในประเทศ เพื่อให้การประกอบอาชีพปลูกป่าและอุตสาหกรรมดำเนินไปได้โดยราบรื่น

๓.๕ รัฐจะให้มึระบบป้องกันที่มีประสิทธิภาพ โดยให้อุตสาหกรรมที่มีอยู่แล้วและที่จะเกิดขึ้นใหม่ช่วยกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

๔. ด้านกฎหมาย เมื่อมีการปรับปรุงนโยบายป่าไม้ขึ้นมาใหม่ ตามยุทธศาสตร์ด้านนโยบายที่กำหนดข้างต้น จึงควรดำเนินการปรับปรุงหรือยกเลิก หรือเขียนเป็นประมวลกฎหมายป่าไม้ขึ้นมาใหม่ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายว่าด้วยเรื่องป่าไม้ และกฎหมายว่าด้วยการกำหนดมาตรการต่างๆ ที่จะอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ในป่าให้อยู่ยั่งยืนเป็นสมบัติของชาติต่อไปนั้นไม่ทันสมัยและไม่อาจป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าได้ จนเป็นเหตุให้ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ เสื่อมโทรมลงเป็นอันมาก ขาดคุณภาพทางธรรมชาติอันเป็นผลให้เกิดภัยพิบัติ ความแห้งแล้ง น้ำท่วมฉับพลัน การพังทลายและการเสื่อมสภาพของดิน ตลอดจนการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

ดังนั้นการฟื้นฟูและพัฒนาป่าไม้ควรกำหนดเป็นแผนระยะยาว เพื่อหยุดยั้งการทำลายป่าธรรมชาติ เพื่อรักษาและฟื้นฟูพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อเสริมสร้างแหล่งผลิตไม้และของป่า อันเป็นการช่วยให้เศรษฐกิจและสังคมมั่นคงยิ่งขึ้นทั้งในระดับท้องถิ่น และในระดับชาติ และเป็นการสนับสนุนนโยบายของชาติและของโลกในการรักษาสถานะแวดล้อมอีกด้วย

พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๔ ให้ไม้บางชนิดในป่า ในท้องที่ทุกจังหวัดทั่วราชอาณาจักรตามที่ระบุไว้ในบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกานี้ เป็นไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔

มาตรา ๕ การเปลี่ยนแปลงประเภทไม้หวงห้ามโดยผลแห่งบทบัญญัติตามพระราชกฤษฎีกานี้ไม่กระทบกระเทือนการอนุญาตให้ทำไม้ในแปลงหนึ่งแปลงใดในพื้นที่ป่าสัมปทานก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ หรือใบอนุญาตทำไม้ที่ได้ออกให้ไว้ก่อนวันที่พระราชกฤษฎีกานี้ใช้บังคับ ให้คงใช้ได้ต่อไปเท่ากำหนดเวลาการอนุญาตหรืออายุใบอนุญาตแล้วแต่กรณี

ตารางที่ ๒-๑

บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐

ลำดับที่	ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๑.	กระเจา กระเซา (<i>Holoptelea integrifolia</i> Planch.)
๒.	กระโดน ปุย (<i>Careya sphaerica</i> Roxb.)
๓.	กระถินพิมาน กระถินป่า แผลบขาว แผลบแดง ปี่มาน สีเสียดแก่น สีเสียดเหลือง สีเสียดเหนือ สีเสียดจีซ้าง (<i>Acacia</i> spp.)
๔.	กระท้อน สะท้อน ท้อน เตียน มะต๋อง มะตั้น สะท้อนนก (<i>Sandoricum</i> spp.)
๕.	กระท้อนรอก ท้อนรอก หมากมุ่น มะมุ่น มะมุ่นดง (<i>Elaeocarpus</i> spp.)
๖.	กระทุ่มหมู กระทุ่มจีหมู กระทุ่มนา ตุ่มแก้ว (<i>Mitragyna</i> spp.)
๗.	กระบก หมากบก มะมื่น มะลิ้น หลักกาย (<i>Irvingia malayana</i> Oliv.Ex Benn.)
๘.	กระบาก บาก ตะบาก ปีก ช้าม่วง ปี่งู (<i>Anisoptera</i> spp.)
๙.	กระบากดำ มะรันตีสะตา (<i>Shorea</i> spp.)
๑๐.	กระเบาลิง กระเบาลัก กระเบียน กระเบาดง หัวลิงหัวค้าง ดูกช้างเบา (<i>Hydnocarpus</i> spp.)
๑๑.	ก่อ มะก่อ กอ ค้า (<i>Castanopsis</i> spp., <i>Lithocarpus</i> spp. & <i>Quercus</i> spp.)
๑๒.	กะเจียน ขะเจียน โมคดง สะบันงาป่า ยางอึ้ง ยางโอน (<i>Polyalthia</i> spp.)
๑๓.	กระทังหัน กะทิง กังหัน ตังหัน ตังหน พะอง ชวด สารภีทะเล สารภีแนน เนาวกาน ตางอตาหงอ (<i>Calophyllum</i> spp.)
๑๔.	กัตลัน จี๊อ้าย มะเฟืองป่า แก้วสาร ลำไยป่า พญาไก่เถื่อน (<i>Walsura</i> spp.)
๑๕.	กัณเกรา ตำเสา มั่นปลา (<i>Fagraea fragrans</i> Roxb.)
๑๖.	ก้านตอง ก้านทอง ขันทอง เปரியง (<i>Swintonia</i> spp.)
๑๗.	ก้านเหลือง สะแกเหลือง ตุ่มคำ ขมิ้นทอง มินตอง (<i>Nauclea</i> spp.)
๑๘.	กาลอ (<i>Shorea faguetiana</i> Heim)

ตารางที่ ๒-๑ บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ (ต่อ)

ลำดับที่	ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๑๙.	กำลังเสือโคร่ง (<i>Betula alnoides</i> Buch. - Ham.)
๒๐.	กุ่ม กอกกั้น อ้อยช้าง (<i>Lanea coromandelica</i> Merr. syn. <i>Odina wodier</i> Roxb)
๒๑.	กุหลิม กระเทียมต้น (<i>Scorodocarpus borneensis</i> Becc.)
๒๒.	เกด (<i>Manikara hexandra</i> Dubard)
๒๓.	เกล็ดลิ้น คอแลน คอเหี้ย พรวน ตะกวดร้องไห้ แลนบาน แลนง้อ แลนวา แลนไห้ (<i>Xerospermum</i> spp.)
๒๔.	แก้ว ขว้าว กาว กว้าว ตองเหลือง ขมิ้นต้น (<i>Haldina cordifolia</i> Ridsd. & <i>Metadenia</i> spp.)
๒๕.	แกแล เข เหลือง แกแล (<i>Maciura cochinchinensis</i> Corner)
๒๖.	โกงกาง พังกา ลาน โกงกางใบเล็ก โกงกางใบใหญ่ (<i>Rhizophora</i> spp.)
๒๗.	ไกรทอง เจตมูล เห็ดหมูน เห็ดมูล แก่นแดง (<i>Erythroxylum cuneatum</i> Kurz)
๒๘.	ขนาน จำปีแขก ลำป้าง ตากวาง หำมั่ว หำสอก กะนวล ขะนวล สากกะเท้ำ สานางดง สร้อยฟ้า ข้าวตาก จ้าหลอด หำรอก ตองม่อม หำอาว (<i>Pterospermum</i> spp.)
๒๙.	ขนุนป่าน ขนุนป่า มะหาด หาด หาดหนูน ไสน หาดสั้น ตาปัง ดังเก ไฉน กะเอาะ เอาะ ออก มะออก (<i>Artocarpus</i> spp.)
๓๐.	ขมิ้นดำ ไข่เขียว ไข่ไก่เขียว ปาด เขียว โดแหลม ตะเคียนชวย ส่วย เบ็เจียง ชานอ้อย พุ่มเขียว ปาดหลังเขียว (<i>Parashores</i> spp.)
๓๑.	ชะเง้อะ สารภ คำแมบ คะแมด คำขี้หมู ขี้หมู แชะ กาชะ กะชะ (<i>Millettia</i> spp.)
๓๒.	ชะไต้ คูช้างย้อย กะไต้ หมาเหนียว ลูกดิบ (<i>Ulmus lancifolia</i> Roxb.)
๓๓.	ขี้เหล็กป่า แสมสาร ขี้เหล็กสาร ขี้เหล็กพะยะ ขี้เหล็กโคก (<i>Cassia garrettiana</i> Craib)
๓๔.	เขลง หมากเค็ง หยี นางดำ กายี (<i>Dialium</i> spp.)
๓๕.	คำหาด ลูกเน่า (<i>Engelhardtia</i> spp.)
๓๖.	คาง คางแดง มะขามป่า มะขามผี พฤษภ ปันแถ ถ่อน ทิ้งถ่อน มะขามโคก (<i>Albizia</i> spp.)
๓๗.	ค้ำคาว ตะพุน กะพุน สะพุน ลางสาตเขา (<i>Aglaia</i> spp.)
๓๘.	คูน อมแล้ง ชัยพฤษภ ราชพฤษภ (<i>Cassia fistula</i> Linn.)
๓๙.	เคี่ยม (<i>Cotylelobium melanoxydon</i> Pierre syn. <i>C. lanceolatum</i> Craib)
๔๐.	เคี่ยมคนอง (<i>Shorea henryana</i> Pierre syn. <i>S. sericeiflora</i> Fisch. & Hutch.)
๔๑.	แคหิน แคผอย แคหวาย แคก้อง แคสี แคยอดคำ แคเขา แคทราย อังแอ้ง (<i>Stereospermum</i> spp.)

ตารางที่ ๒-๑ บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ (ต่อ)

ลำดับที่	ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๔๒.	เงาะป่า หมักแหว (Nephelium spp.)
๔๓.	จันทน์แดง จันทน์ป่า (Myristica spp.)
๔๔.	จันทน์ทอง (Fraxinus floribunda Wall.)
๔๕.	จำปีป่า จำปาซ้อน จำปา จำปาป่า จำปากอ (Manglietia spp., Michelia spp. & Aromadendron spp.)
๔๖.	จิกนม จิกเขา ยางมะฆาง ยางขนุนนก นาสี ศรีกระบี (Palaquium spp. & Aesandra krabiensis Aubrev.)
๔๗.	เถียงพ้านางแอ เที่ยงพ้านางแอ คอแห้ง บงนึ่ง บงมัน ลีพ้านางแอ สันพ้านางแอ (Carallia brachiata Merr.)
๔๘.	ชะนูดต้น ชะนูด นูดต้น แดงขี้ (Prunus spp.)
๔๙.	ชัน ชันดก เต็งคด เต็งตานี ฮาว ยางหมอก (Shorea thorelii Pierre)
๕๐.	๕๐.๑ ชันพุ ตะเคียน เคียน แคน ตะเคียนทอง ตะเคียนใหญ่ ตะเคียนจง ตะเคียนไพร ตะเคียนขน ตะเคียนขา หงอนไก่หลังขาว หลังขาว กระบกกิ่ง ตะเคียนหิน เหลาเตา อีแรด ตะเคียนราก (Hopea spp.)
๕๑.	ชาเรียน ทูเรียนป่า ทูเรียนนก (Durio spp.)
๕๒.	ข้างแหก ข้างแฮะ ข้างไห้ ทูเรียนผี (Neesia spp.)
๕๓.	ชิงชัน เก็ดแดง อีเม้ง พะยุงเกลบ กระพี้ แดงจีน ชะยุง ชิก กระชิก กระชิบ พะยุงหมากพลูตักแตน กระพี้เขาควาย เก็ดดำ อีเด่า เก็ดเขาควาย (Dalbergia spp.)
๕๔.	ขุมแพรก เสียดช่อ หงอนไก่ หงอนไก่อ้ว หงอนไก่อะเล ไข่ควาย ดุหนุ (Heritiera spp.)
๕๕.	ขุมแสง (Xanthophyllum spp.)
๕๖.	ซ้อ ซ้องแมว ร่มม้า สันปลาช่อน (Gmelina arborea Roxb.)
๕๗.	ซาก คราก สารท พันชาติ พันชาติ (Erythrophleum spp.)
๕๘.	แดง สกรอม (Xylia spp.)
๕๙.	แดงน้ำ (Acrocrpus fraxinifolius Wight & Arn.)
๖๐.	แดงแสม แดงสะแหง แดงคด แดงเหนียว (Schoutenia spp.)
๖๑.	ตะคร้อ เคาะ โจ๊ก มะเคาะโจ๊ก (Schleichera oleosa Merr.)
๖๒.	ตะคร้ำ ค้า หวีด (Garuga pinnata Roxb.)
๖๓.	ตะเคียนชันตาแมว ตะเคียนชัน (Balanocarpus heimii King)

ตารางที่ ๒-๑ บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ (ต่อ)

ลำดับที่	ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๖๔.	ตะเคียนทราย ซวย คันทอก ตะเคียนหอม ตะเคียนสามพอน (<i>Shorea grattissima</i> Dyer & <i>S. laevis</i> Ridl.)
๖๕.	ตะเคียนหนู เหว เบน จี๋หมวกเปียก (<i>Anogeissus acuminata</i> Wall. var. <i>lanceolata</i> Clarke)
๖๖.	ตะบูน ตะบัน (<i>Xylocarpus</i> spp.)
๖๗.	ตะแบก เป็อย เกรียม เสลา อินทนิล (<i>Lagerstroemia</i> spp.)
๖๘.	ตะแบกทราย ตะแบกเลือด เป็อยเลือด มะเกลือเลือด ปู่เจ้า หามกราย หนามกราย หอมกราย มะขามกราย แสนคำ รกฟ้า สกฟ้า เชือก สมอพิเภก สมอไทย สมอด้ง สมอแหน มะนะ สมอชด อู่ชด (<i>Terminalia</i> spp.)
๖๙.	ตาเสือ มะอ้า มะห่าง่าน มะอ้าแดง มะอ้ายาง (<i>Amoora</i> spp.)
๗๐.	ตานเสี้ยน นมถำยี โปสัย โปอาศัย (<i>Planchonella</i> spp.)
๗๑.	ตัว เต้า ตัวส้ม โง่งง (<i>Cratoxylum</i> spp.)
๗๒.	ตีนนก นม สมอนน สวอง ผ่าเสี้ยน กาสามปึก สะพุนทอง (<i>Vitex</i> spp.)
๗๓.	ดินเป็ด พญาสัตบรรณ สัตตบรรณ เทียะ ทุ่งฟ้า กระทุ่งฟ้า ดินเป็ดพรุ (<i>Alstonia</i> spp.)
๗๔.	ตุ้มตุ้น ตุ้มกลาง อ้า คอเหนียง สะบันงาซ้าง ปีกอ้า ลำพูป่า ลำแพนเขา (<i>Duabanga grandiflora</i> Walp.)
๗๕.	เต็ง เงะ จิก รัง ฮังเป่า (<i>Shorea obtusa</i> Wall. & <i>S. siamensis</i> Miq. syn. <i>Pentacme suavis</i> A. DC.)
๗๖.	เดยนะ เดยหนาม หนาม (<i>Pentaspadon velutinus</i> Hook. f. syn. <i>Microstemon velutina</i> Engl.)
๗๗.	เดิม ประคู้ส้ม (<i>Bischofia javanica</i> Bl.)
๗๘.	เดียว สะเดียว (<i>Ganua</i> spp.)
๗๙.	ทองบั้ง ท้องบั้ง ยวน อีแปะ (<i>Koompassia</i> spp.)
๘๐.	ทัง ทังเขา หมี่หมื่น ตานหก ต้นหก ทำมั่ง กะทังใบใหญ่ ทังใบใหญ่ (<i>Litsea</i> spp.)
๘๑.	เทพทาโร จวง จวงหอม การบูรต้น ข่าต้น ตะไคร้ต้น พลุต้น สมุลแว้ง (<i>Cinnamomum porrectum</i> Kosterm. syn. <i>C. parthenoxylon</i> Nees & <i>C. ilicioides</i> Cheval. syn. <i>C. siamense</i> Craib)
๘๒.	นนทรี ทำเลง อะราง กระจินแดง (<i>Peltophorum</i> spp.)
๘๓.	น้อง ยางน้อง (<i>Antirais toxicaria</i> Lesch.)
๘๔.	นางเลว หัวซ้าง ทำซ้าง กล้วย มะกกล้วย สาแหรก (<i>Platymitra siamensis</i> Craib & <i>Cyathocalyx martabanicus</i> Hook.f.)

ตารางที่ ๒-๑ บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ (ต่อ)

ลำดับที่	ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๘๕.	บง ยางบง หมี่ ไก่ (Persea spp.)
๘๖.	บุนนาค นากบุด (Mesua spp.)
๘๗.	ประคู้ คู้ (Pterocarpus spp.)
๘๘.	ประสัก ประสักขาว พังกาหัวสุม ประสักแดง ชลัก ถั่วขาว ย รั้งกะได ถั่วดำ (Bruguiera spp.)
๘๙.	ปรง ปรง (Alangium salviifolium Wang. subsp. hexapetalum Wang.)
๙๐.	ปอเลียง ปอเลียงฝ้าย (Kydia calycina Roxb.)
๙๑.	โปง อีโปง (Brownlowia helferiana Pierre)
๙๒.	โปรง โหรง (Ceriops spp.)
๙๓.	เฟิง เนา สะแกแสง กะดังงาไทย กระดังงาใบใหญ่ (Cananga spp.)
๙๔.	ฝามื้อ ฝาละมี ตะพง เบื้องถั่วย เบื้องไท (Endospermum diadenum A. Shaw)
๙๕.	ฝาด ตำเสาหนู เม่าทะเล (Lumnitzera spp.)
๙๖.	พญาไม้ ขุน ไม้ (Podocarpus spp.)
๙๗.	พนอง เชื่อม (Shorea hypochra Hance)
๙๘.	พรมคด บงคด ขวัญข้าว เหมือนคน (Helicia spp.)
๙๙.	พระเจ้าห้าพระองค์ (Dracontomelon mangiferum Bl.)
๑๐๐.	พลวง ติ่ง กุง เหียง กราด สะแบง ซาด (Dipterocarpus spp.)
๑๐๑.	พลอง พลองกินลูก (Memecylon ovatum J.E. Smith)
๑๐๒.	พลับ มะพลับ ค้าง สังก้า เนียน ตะโก คำ นางคำ ไหม นั้งจ้อย จัน ลำบิด กล้ายฤๅษี เสี้ยนกวาง ตานดำ กางะ มะเกลือ มะริด ถ่านไฟผี เม่าเหล็ก ตะโกพนม สาวคำ ริภา ริบู (Diospyros spp.)
๑๐๓.	(Diospyros spp.)
๑๐๔.	พะยอม ยอม ขะยอม พะยอมดง (shorea spp.) พะวา ละวา วา ป้อง มะป่องต้น มังคุดป่า ขวาด ขวากเหลือง ชะมวง ส้มมวง โมง หมาก โมง มะดันป่า (Garcinia spp.)
๑๐๕.	พันจำ สะเดาบัก สักน้ำ สักทะเล จันทน์กะพ้อ ซี คำต่าง (Vatica spp.)
๑๐๖.	พันตัน พันตาล มังตาล ทังคาย ค่ายโซ่ ทะโล้ (Schima wallichii Korth.)
๑๐๗.	พิกุลป่า พิกุล พิกุลเขา กุน ขากุน ตรน (Mimusops spp. & Payena spp.)
๑๐๘.	พุด พุดหนอง ข่อยหิน ข่อยด่าน ไข่เน่า รักนา คมขวาน กระจมอบ คำมอกหลวง (Gardenia spp.)

ตารางที่ ๒-๑ บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ (ต่อ)

ลำดับที่	ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๑๐๙.	ไพ โลไฟ มะกล่ำต้น มะกล่ำตาช้าง มะโหกแดง (<i>Adenantha</i> spp.)
๑๑๐.	มะกั่ม มะเหล็ยม มะกอกเหล็ยม มะจัน มะกอกเลือด มะกอกเกลือ มะกอกเกลือ มะเกลือ มะกอกเกลือ (<i>Canarium</i> spp.)
๑๑๑.	มะค่าแต้ มะค่าลิง มะค่าหนาม กิ่ง อ้ายกิ่ง (<i>Sindora</i> spp.)
๑๑๒.	มะค่าโมง มะค่าใหญ่ มะค่าดง เบง (<i>Azalia xylocarpa</i> Craib)
๑๑๓.	มะค่าไก่ เทียนขโมย สองกระดอง (<i>Drypetes</i> spp.)
๑๑๔.	มะขาง ชาง หนามขาง ละมุดสีดา (<i>Madhuca</i> spp.)
๑๑๕.	มะแฟน หมากแฟน แทน กะตึบ (<i>Protium serratum</i> Engl.)
๑๑๖.	มะม่วงป่าทุกชนิด (<i>Mangifera</i> spp.)
๑๑๗.	มังคะ มังคาก (<i>Cynometra</i> spp.)
๑๑๘.	เมี่ยงอาน สอม กะอาม กระทงลอย (<i>Crypteronia</i> spp.)
๑๑๙.	โมกมัน โมกน้อย มุกน้อย (<i>Wrightia tomentosa</i> Roen. S Schult)
๑๒๐.	โมกหลวง โมกใหญ่ มุกหลวง ยางพุด (<i>Holarhena antidysenterica</i> Wall.)
๑๒๑.	ขมหอม สุเหรียน (<i>Toona</i> spp. syn. <i>Cedrela</i> spp.)
๑๒๒.	ขมหิน มะขมหิน สะเดาข้าง สะเดาหิน (<i>Chukrasia</i> spp.)
๑๒๓.	ยูง อีโต้ (<i>Dipterocarpus</i> spp.)
๑๒๔.	รัก สัก รักใหญ่ (<i>Melanorrhoea</i> spp.)
๑๒๕.	รักเขา (<i>Semecarpus</i> spp.)
๑๒๖.	รากเหลือง ฮากเหลือง (<i>Koeloa</i> spp.)
๑๒๗.	ราชกรูดำ (<i>Goniothalamus macrophyllus</i> Kook.f.&Th.)
๑๒๘.	ราชา สะระยา สยามแดง (<i>Shorea curtisii</i> Dyer)
๑๒๙.	แระ แหระ แหระช่อ (<i>Dehassaia</i> spp.)
๑๓๐.	เลียง เลียงมัน ไย ไยค้าย (<i>Berrya</i> spp.)
๑๓๑.	เลี่ยน แก่นแห้ง (<i>Melia</i> spp.)
๑๓๒.	เลือดควาย เลือดม้า สีขวง (<i>Knema</i> spp.)
๑๓๓.	สังแก สังกะ เขยหลาย (<i>Peronema canescens</i> Jack)
๑๓๔.	สนเขา สน เกียะ จ้วง ใต้ แปก (<i>Pinus</i> spp.)
๑๓๕.	สนสามพันปี สนสร้อย สนพวงกระรอก (<i>Dacrydium elatum</i> Wall.)

ตารางที่ ๒-๑ บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐ (ต่อ)

ลำดับที่	ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๑๓๖.	สบ ปรก หอม (<i>Altingia</i> spp.)
๑๓๗.	สมพง สมพุง กะปุง กะพง ฐุ่น (<i>Tetrameles nudiflora</i> R.Br.)
๑๓๘.	สยาขาว สยาเหลือง สยา มารันตี เมอรันตี (<i>Shorea leprosula</i> Miq. & <i>S. parvifolia</i> Dyer)
๑๓๙.	สองสลึง ขายนุ้ เสม็ดทุ่ง (<i>Lophopetalum</i> spp.)
๑๔๐.	สะเดา สะเลียม กะเดา เคา เทียม (<i>Azadirachta indica</i> Juss.)
๑๔๑.	สะทิต ตาทิต สะทิบทอง คางคก สะทิบ ลิไทรคางคก (<i>Phoebe</i> spp.)
๑๔๒.	สักขี้ไก่ กะเบียด เบียด (<i>Premna tomentosa</i> Willd. & <i>P. pyramidata</i> Wall.)
๑๔๓.	ส้าน แส้น มะส้าน มะคาด (<i>Dillenia</i> spp.)
๑๔๔.	สาข กาสาย แสนตาล้อม (<i>Pometia</i> spp.)
๑๔๕.	สารภีป่า สารภี มะนาวก้าน (<i>Mammea</i> spp.)
๑๔๖.	สีเสียดเปลือก ทองสุก หนานหิน เลือดคนก (<i>Pentace</i> spp.)
๑๔๗.	สีเสื่อ ผีเสื่อหลวง (<i>Casearia</i> spp.)
๑๔๘.	หมักท้อ ทะลอก มะพอก มะคลอก พอก ตะโลก เหลอะ (<i>Parinari anamense</i> Hance)
๑๔๙.	หลันตัน กะลันตัน ตะเคียนใบปด ขางดำ (<i>Shorea guiso</i> Bl.)
๑๕๐.	หลุมพอ สลุมพอ กะลุมพอ หลุมพอทะเล หลุมพอเลือด (<i>Intsia</i> spp.)
๑๕๑.	หว่า มะห้า ห้า แดงควน แดงเขา เมา ชมพู (<i>Eugenia</i> spp.)
๑๕๒.	หัวเต่า ขี้ผึ้ง (<i>Donella lanceolata</i> Aubr. Syn. <i>Chrysophyllum roxburghii</i> G. Don)
๑๕๓.	หัวแมงวัน มะม่วงหัวแมลงวัน มะม่วงแมงวัน (<i>Buchanania</i> spp.)
๑๕๔.	เหรีียง เรียง กะเหรีียง สะตอ ลูกคิ่ง (<i>Parkia</i> spp.)
๑๕๕.	อบเชย ฮางแกง ฮังไก่ เจียด กะเจียด มหาปราบ (<i>Cinnamomum</i> spp.)
๑๕๖.	เอียน เอียน (<i>Neolitsea zeylanica</i> Merr.)
๑๕๗.	แอ๊ก (<i>Shorea glauca</i> King)
๑๕๘.	โอบ ขานาง เปลือย เป็ยนาง กะปิ ข้าวสาร ดีหมี หมากดุก ตะเคียนเผือก (<i>Homalium</i> spp.)

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๕๗

ตารางที่ ๒-๒ บัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. ๒๕๓๐

ลำดับที่	ประเภท ข. ไม้หวงห้ามธรรมดา
๑.	กระเบา กระเบาน้ำ กระเบาใหญ่ (Hydnocarpus anthelminthicus Pierre)
๒.	กำจัดต้น มะเข่น แขว่น มะข่วง ลูกกระมาศ (Zanthoxylum spp.)
๓.	กำยาน (Styrax spp.)
๔.	จันทน์ชะมด (Aglaia pyramidata Hance)
๕.	จันทน์หอม (Mansonia gagei Drumm.)
๖.	จันทนา จันทน์ขาว (Tarenna hoensis Pitard)
๗.	ดินเป็ดแดง เยลูดง (Dyera costulata Hook.f.)
๘.	ประ กระ (Elateriospermum tapos Bl.)
๙.	รง รงทอง (Garcinia acuminata Planch. & G.hanburyi Hook.f.)
๑๐.	สนแฝง สนใบต้อ แบกลม (Calocedrus macrolepis Kurz)
๑๑.	ลำรอก พุงทะลาย ทั้ยเกา (Scaphium spp.)
๑๒.	แสลงใจ แสลงโทน แสลงทม แสลงเบือ แสงเบือ มะตั่ง ตั่งต้น บึงกา ตูมกา ตั่ง ตูมกาขาว (Strychnos spp.)
๑๓.	ແຫລງ แสลง ขวนฝิ่ง ฝิ่ง ลุง (Ficus albipila King)

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, ๒๕๕๗

หลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมและได้รับประโยชน์สูงสุด ควรคำนึงถึงหลักต่อไปนี้^๒

๑. การอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่น ควบคู่กันไปด้วย เพราะทรัพยากรธรรมชาติต่างก็มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอย่างแยกไม่ได้

๒. การวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาด ต้องเชื่อมโยงกับการ พัฒนา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและคุณภาพชีวิตอย่างกลมกลืน ตลอดจนรักษาไว้ซึ่งความสมดุล ของระบบนิเวศควบคู่กันไป

๓. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องร่วมมือกันทุกฝ่าย ทั้งประชาชนในเมือง ในชนบท

๔. ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศ ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์และความปลอดภัย ของทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติจึงเป็นการทำลายมรดกและอนาคต ของชาติด้วย

๕. มนุษย์สามารถนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติได้ แต่การจัดการนั้นไม่ควรมุ่งเน้นเพียงเพื่อการอยู่ดีกินดีเท่านั้น ต้องคำนึงถึงผลดีทางด้านจิตใจด้วยการ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมแต่ละแห่ง จำเป็นต้องมีความรู้ในการรักษา ทรัพยากรธรรมชาติที่จะให้ประโยชน์แก่มนุษย์ทุกแห่งทุกมุมทั้งข้อดีและข้อเสีย โดยคำนึงถึงการ สูญเปล่าอันเกิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วย

๖. รักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นและหายาก ด้วยความระมัดระวังพร้อมทั้ง ประโยชน์และการทำให้อยู่ในสถานที่ที่เพิ่มทั้งทางด้านกายภาพและเศรษฐกิจเท่าที่ทำได้ อีกทั้งต้อง ตระหนักเสมอว่าการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปจะไม่เป็นการปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม

๗. ต้องรักษาทรัพยากรที่ทดแทนได้ โดยให้มีอัตราการผลิตเท่ากับอัตราการใช้หรือ อัตราการเกิดเท่ากับอัตราการตาย

๘. ปรับปรุงวิธีการใหม่ๆ ในการผลิตและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

^๒ สมศักดิ์ สุขวงศ์, “บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของ ศิลปกรรม”. (เอกสารประกอบการสัมมนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ประเทศไทย, ๒๕๓๗), หน้า ๒๐๑.

๘. ให้การศึกษาเพื่อให้ประชาชนเข้าใจถึงความสำคัญในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

นโยบายทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับดินและป่าไม้

นโยบายทรัพยากรธรรมชาติเกี่ยวกับที่ดินและป่าไม้ อยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ได้กำหนดนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไว้ในมาตรา ๘๕ ดังนี้

มาตรา ๘๕ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดินทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

๑. กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดิน ฝืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและกำหนดมาตรการการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

๒. กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง โดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่นรวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงเหมาะสมแก่การเกษตร

๓. จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

๔. ส่งเสริมบำรุงรักษาและคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดมลภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

การพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development)

สภาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนา ได้ให้ความหมายของการพัฒนาแบบยั่งยืนว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” หมายถึง การพัฒนาที่สนองต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่กระทบกระเทือนความสามารถของคนรุ่นต่อไป ในการที่จะสนองต่อความต้องการของตนเอง (Sustainable development is development which meets the needs of the present generation without compromising the ability of future generations to meet their own needs)

การพัฒนาแบบยั่งยืนตามความหมายดังกล่าว ประกอบด้วยแนวคิด ๓ ประการ คือ^๓

๑. เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์
๒. เป็นแนวคิดเกี่ยวกับขีดจำกัด
๓. เป็นแนวคิดเกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคม

แนวคิดประการแรก การพัฒนาแบบยั่งยืนคำนึงถึงเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ ซึ่งอาจเป็นความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นต้น ซึ่งความต้องการดังกล่าวเหล่านี้ล้วนต้องอาศัยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดประการที่สอง เกี่ยวกับขีดจำกัดของสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อม จะทำหน้าที่อย่างน้อย ๒ ประการ คือ

๑. เป็นผู้ให้ทรัพยากรแก่กระบวนการพัฒนา
๒. เป็นที่รองรับของเสียจากกระบวนการพัฒนา ซึ่งระบบสภาพแวดล้อมมีขีดจำกัดในการรองรับของเสีย

ในกระบวนการพัฒนาย่อมจะต้องนำเอาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ และเมื่อมีการพัฒนาจะต้องมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและชีวภาพเกิดขึ้นมากน้อยบ้างแล้วแต่ระดับเทคโนโลยีที่ใช้ แล้วแต่อัตราและปริมาณการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วแต่ความสามารถในการบริหารจัดการกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้น การพัฒนาแบบยั่งยืนจะต้องไม่กระทบต่อความสามารถของคนรุ่นต่อไป ที่จะมาใช้ประโยชน์ จะต้องไม่เกินศักยภาพที่ระบบนิเวศนั้นจะทำให้ออกงามและฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ได้ไม่เกินขอบขีดความสามารถที่ระบบนิเวศนั้นจะรองรับได้ และจะต้องไม่เกินขีดสมดุลของธรรมชาติ

แนวคิดประการที่สาม เกี่ยวกับความยุติธรรมในสังคมเพราะการพัฒนาโดยทั่วไปเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมดีขึ้น มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น แนวทางการพัฒนาแบบยั่งยืนมีหลักการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในปริมาณเท่าที่ฟื้นฟูเกิดใหม่ได้ ความยั่งยืนนั้นไม่อาจมั่นคงอยู่ได้ หากปราศจากนโยบายการพัฒนาที่คำนึงถึงปัจจัยทางสังคม – วัฒนธรรมเข้ามาพิจารณาด้วย

^๓ พรทิพย์ กาญจนสุนทร, “การจัดการพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย”. (คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๒๕.

การฟื้นฟูสภาพป่าและการปลูกป่า

การฟื้นฟูสภาพป่าและการปลูกป่าเป็นหนึ่งในแนวพระราชดำริด้านการป่าไม้ อันประกอบไปด้วย การอนุรักษ์ป่าและสิ่งแวดล้อม, การฟื้นฟูสภาพป่าและการปลูกป่า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแนวพระราชดำริที่เป็นแนวคิด และวิธีการของการฟื้นฟูสภาพป่าและการปลูกป่าซึ่งจำแนกออกได้ดังนี้

๑. การฟื้นฟูตามหลักธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้แนะแนวทางโดยถือหลักให้ธรรมชาติฟื้นตัวเอง ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริเอาไว้ว่า "ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก" ด้วยวิธีการ ๓ วิธี คือ

๑.๑ “ถ้าเลือกได้ทีที่ที่เหมาะสมแล้ว ก็ทิ้งป่านั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย ป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์โดยไม่ต้องไปปลูกเลยสักต้นเดียว”

๑.๒ “ไม่ไปรังแกป่าหรือตอแยต้นไม้เพียงแต่คุ้มครองให้ขึ้นเองได้เท่านั้น...”

๑.๓ “ในสภาพป่าเต็งรังป่าเสื่อมโทรมไม่ต้องทำอะไรเพราะตอไม้ ก็จะแตกกิ่งออกมาอีก ถึงแม้ต้นไม้สวยแต่ก็เป็นต้น”

๒. การปลูกป่าทดแทน ในขณะนี้ประเทศไทยเรามีพื้นที่ป่าไม้เหลืออยู่เพียงร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ประเทศ ประมาณการได้เพียง ๘๐ ล้านไร่เท่านั้น หากจะเพิ่มเนื้อที่ป่าไม้ให้ได้ประมาณร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ประเทศแล้ว คนไทยจะต้องช่วยกันปลูกป่าถึง ๔๘ ล้านไร่โดยใช้กล้าไม้ปลูกไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๐๐ ล้านต้นใช้เวลาถึง ๒๐ ปี จึงจะเพิ่มป่าไม้ได้ครบเป้าหมายที่กำหนดไว้เท่านั้น การปลูกป่าทดแทนจึงเป็นแนวทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานมรรควิธี ในการปลูกป่าทดแทนเพื่อคืนธรรมชาติสู่แผ่นดินด้วยวิถีทางแบบผสมผสานกันในเชิงปฏิบัติดังพระราชดำริ ความตอนหนึ่งว่า “การปลูกป่าทดแทนจะต้องทำอย่างมีแผน โดยการดำเนินการไปพร้อมกับการพัฒนาเขาในกรณีนี้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ชลประทาน และฝ่ายเกษตรจะต้องร่วมมือกันสำรวจต้นน้ำในบริเวณพื้นที่รับผิดชอบ เพื่อวางแผนปรับปรุงต้นน้ำและพัฒนาอาชีพได้อย่างถูกต้อง” ไม้ใหญ่ได้การพัฒนาเพื่อให้ชุมชนทรงให้ความสำคัญกับพืชพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ทรงเตือนให้ระวังการนำพันธุ์ไม้ต่างถิ่นเข้าไปปลูก โดยไม่ได้ศึกษาอย่างดีพอมาก่อน ลักษณะของป่าที่ปลูกทดแทน ในการปลูกป่าทดแทนทรงกล่าวถึง การปลูกป่า ๓ อย่าง ให้ได้ประโยชน์ ๔ อย่าง เป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติด้วยพระปรีชาญาณอย่างชาญฉลาดให้เกิดประโยชน์แก่ปวงชนมากที่สุดยาวนานที่สุดและทั่วถึงกัน

๒.๑ การปลูกป่าอย่างทีหนึ่ง เป็นการปลูกไว้ใช้สอย พันธุ์ไม้ที่ปลูกเป็นไม้โตเร็ว เช่น จี้เหล็ก ประดู่ แคน กระจดินยักษ์ และสะเดา ประโยชน์ใช้ตัดกิ่งมาทำฟืนเผาถ่าน ก่อสร้างและหัตถกรรม

๒.๒ การปลูกป่าอย่างที่สอง เป็นการปลูกป่าไว้ใช้เป็นผลรับประทานได้ เป็นไม้พืชผลนานาชนิดเหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสิ่งแวดล้อม เช่น มะพร้าว ขนุน มะม่วง มะละกอ ถั่วฝักยาว รวมทั้งพืชผักต่างๆ ตลอดจนผักสวนครัว

๒.๓ การปลูกป่าอย่างที่สาม เป็นการปลูกป่าไว้ใช้เป็นฟืน จะต้องคำนวณพื้นที่ที่ปลูกตามสัดส่วนของผู้ใช้ จะต้องมีการปลูกทดแทนและระบบหมุนเวียน เพื่อจะช่วยให้มีไม้ฟืนไว้ใช้ตลอดเวลา

๒.๔ ประโยชน์อย่างที่ดี เป็นผลพลอยได้จากการปลูกป่าทั้งสามชนิดช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย ในการปลูกป่านั้นจะต้องปลูกพันธุ์ไม้ประเภทต่าง ๆ ควบกันไปด้วย โดยมีพันธุ์ไม้ยืนต้น ไม้ผล และ ไม้ทำฟืน ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้ดินพังทลายในฤดูฝน และรักษาความชุ่มชื้นของดินด้วย เกิดป่าไม้แบบผสมผสานและสร้างความสมดุลแก่ธรรมชาติอย่างยั่งยืน สามารถตอบสนองความต้องการของราษฎรได้

๓. วิธีการปลูกป่าทดแทน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานคำแนะนำให้มีการปลูกป่าทดแทนตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาวะแวดล้อมของพื้นที่ที่เหมาะสมกล่าวคือ

๓.๑ ปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกแผ้วถางและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม “การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่เสื่อมโทรมหรือพื้นที่ต้นน้ำลำธารที่ถูกบุกรุกแผ้วถางจนเป็นภูเขาหัวโล้นแล้ว จำต้องปลูกป่าทดแทนเร่งด่วนนั้นควรจะต้องปลูกต้นไม้ชนิดโตเร็ว คลุมแนวร่องน้ำเสียก่อนเพื่อทำให้ความชุ่มชื้นค่อย ๆ ทวีขึ้นแผ่ขยายออกไปทั้งสองร่องน้ำ ซึ่งจะทำให้ต้นไม้ งอกงามและมีส่วนช่วยป้องกันไฟป่าเพราะไฟจะเกิดง่ายหากป่าขาด ความชุ่มชื้นในปีต่อไปก็ให้ปลูกต้นไม้ในพื้นที่ถัดขึ้นไป ความชุ่มชื้นก็จะแผ่ขยายกว้างต่อไปอีกต้นไม้จะงอกงามดีตลอดทั้งปี”

๓.๒ การปลูกป่าทดแทนตามไหล่เขา “จะต้องปลูกต้นไม้หลายชนิดเพื่อให้ได้ประโยชน์เอนกประสงค์คือมีทั้งไม้ผล ไม้สำหรับก่อสร้างและไม้สำหรับทำฟืนซึ่งเกษตรกรจำเป็นต้องใช้เป็นประจำซึ่งเมื่อตัดไม้ใช้แล้วก็ปลูกทดแทนหมุนเวียนทันที”

๓.๓ การปลูกป่าทดแทนบริเวณต้นน้ำบนยอดเขาและเนินสูง “ต้องมีการปลูกป่าโดยปลูกไม้ยืนต้นและปลูก ไม้พุ่มซึ่ง ไม้พุ่มนั้นราษฎรสามารถตัดไปใช้ได้แต่ต้องมีการปลูกทดแทนเป็นระยะส่วนไม้ยืนต้นจะช่วยให้อากาศมีความชุ่มชื้น ซึ่งเป็นขั้นตอนหนึ่งของระบบการให้ฝนแบบธรรมชาติที่ยังช่วยยึดดินบนเขาไม่ให้พังทลายเมื่อเกิดฝนตกอีกด้วย”

๓.๔ ให้มีการปลูกป่าที่ยอดเขา เนื่องจากสภาพป่าที่เขาสูงทึบโตร่ม ซึ่งจะมีผลกระทบต่อกุ่มน้ำตอนล่างและคัดเลือกพันธุ์ไม้ที่มีเมล็ดเป็นฝักเพื่อให้เป็นกระบวนการธรรมชาติปลูกต่อไปจนถึงดินเขา

๓.๕ ปลูกป่าบริเวณอ่างเก็บน้ำ หรือเหนืออ่างเก็บน้ำที่ไม่มีความชุ่มชื้นยาวนานพอ

๓.๖ การปลูกป่าเพื่อพัฒนา ปลูกป่าเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำและแหล่งน้ำให้มีน้ำสะอาด
บริโภค

๓.๗ การปลูกป่าให้ราษฎรมีรายได้ ปลูกป่าให้ราษฎรมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยให้ราษฎรใน
ท้องถิ่นนั้นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูก และดูแลรักษาต้นไม้ให้เจริญเติบโต นอกจากนี้ยังเป็นการ
ดูแลสิ่งแวดล้อมให้ราษฎรเห็นความสำคัญของการปลูกป่า

๔. เทคนิคในการปลูกป่า ได้พระราชทานข้อคิดเกี่ยวกับวิธีการปลูกป่าที่มีประสิทธิภาพ
หลายวาระ สรุปความได้ว่า

๔.๑ ต้องรักษาหน้าดินเอาไว้ โดยห้ามไถหน้าดินออกก่อนปลูกป่า และห้าม ใช้น้ำหนัก

๔.๒ ปลูกต้นไม้ที่มีชั้นหรือขนาดความสูงต่างระดับกัน ทั้งไม้ยืนต้นที่มี ความสูง และ
ไม้ชั้นล่างหรือ ไม้คลุมดิน เพื่อรักษาความชุ่มชื้น ไม้ให้ระเหยไปใน อากาศ

๔.๓ ปลูกต้นไม้ชนิดโตเร็วเพื่อเป็นไม้เบิกนำ ปลูกพันธุ์พืชไม้ท้องถิ่นและพันธุ์ไม้ไม่ผลัดใบ
แทรกเข้าไปในป่า เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดิน

๔.๔ บริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง อาจใช้พืชที่มีเมล็ดนำไปปลูกไว้บนยอดเขา เพื่อให้
ขยายพันธุ์เองตามธรรมชาติ

๔.๕ เริ่มปลูกในบริเวณใกล้แหล่งเก็บน้ำและพื้นที่ชุ่มชื้นก่อน เช่น รอบอ่างเก็บน้ำหรือฝาย
หรือตามแนวร่องน้ำ แล้วค่อยขยายพื้นที่ปลูกออกไป โดยพยายามใช้ประโยชน์จากน้ำที่ไหลมาจาก
ยอดเขา คูพื้นที่ตอนล่างให้ได้ประโยชน์สูงสุด โดยการจัดทำฝายต้นน้ำ (Check Dam) และทำคูน้ำระบบ
ก้างปลาเพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดิน ทั้งยังเป็นแนวป้องกันไฟป่าเปียก (Wet Fire Break)

การพัฒนาเพื่อให้ชุมชนอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน

หลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ พื้นที่ป่าไม้ในประเทศถูกรายกรบกรุกและ
ครอบครองโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายประมาณ ๑ ล้านครอบครัว มีการเรียกร้องขอกกรรมสิทธิ์ในการ
ครอบครองพื้นที่ป่าไม้ที่ได้บุกรุกครอบครองไว้เป็นปัญหาที่ทวีขึ้นทุกขณะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
มีพระราชดำริให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้ โดยพยายาม เปลี่ยนราษฎรจาก สภาพผู้บุกรุกทำลายป่าให้
กลายมาเป็นผู้อนุรักษ์ทรัพยากรป่า ด้วยทรงตระหนักถึงการพึ่งพาของคนและป่า ดังนั้น ในการที่คน
จะอยู่ร่วมกับป่าอย่างยั่งยืน ทรงมีแนวพระราชดำริ ดังนี้

๑. จัดจำแนกความเหมาะสมการใช้ที่ดินตามลักษณะ โครงสร้างของดิน การพัฒนาชุมชน
ต้องคำนึงถึงการจัดพื้นที่อย่างเหมาะสมแก่ราษฎร ซึ่งประกอบด้วย พื้นที่อยู่อาศัยของชุมชน พื้นที่ทำกิน
หรือพื้นที่เพาะปลูกและพื้นที่อนุรักษ์

๒. ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ โดยให้ราษฎรปลูกพืชเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย เพื่อจะได้พึ่งตนเองได้

๓. ส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกป่า และจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง นอกจากการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่ราษฎรเพื่อเพิ่มรายได้ แล้วยังมีพระราชประสงค์ให้ราษฎรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปลูกป่า ได้ทรงเสนอแนะให้ ตั้ง “ป่าไม้หมู่บ้าน” ขึ้นมาเพื่อให้ราษฎรเพาะต้นกล้าให้แก่ราชการเป็นการเอื้อประโยชน์ต่อกัน

การเสริมสร้างคุณธรรมและจิตสำนึกงานด้านอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำลำธารจะประสบผลดีมีความต่อเนื่องและรักษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติไว้ได้อย่างยั่งยืนเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับคุณธรรมและจิตสำนึกของชาวบ้านเป็นสำคัญ เพราะแม้จะมีการ ปลูกป่า ปลูกต้นไม้มากมายเพียงไร หากงบประมาณสักเท่าใดมิมีวิทยาการมีระบบทันสมัยเพียงไร หากชาวบ้านในพื้นที่ไม่ร่วมใจไม่เห็นด้วยงานในพื้นที่นั้นก็ย่อมยากที่จะประสบความสำเร็จ

แนวพระราชดำริที่เน้นการสร้างเสริมคุณธรรมและจิตสำนึกจึงเป็นปัจจัยอันสำคัญที่ทำให้ต้นน้ำลำธารของเมืองไทยวันนี้ยังมีอยู่และมั่นใจได้ว่าจะอยู่อีกนานเท่านานการสร้างจิตสำนึกแก่ราษฎรตามแนวพระราชดำรินั้นไม่ใช่วิธีแค่การพูดการสอนเท่านั้นแต่ให้ถือการกระทำที่เกิดประโยชน์เป็นสำคัญซึ่งชาวบ้านเห็นได้สัมผัสได้และรับประโยชน์ได้จริงจากความอุดมสมบูรณ์ของป่า ดิน และน้ำ นั้นจะเป็นเครื่องมือสร้างจิตสำนึกตัวสำคัญ

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมหน่วยงานอย่างเอาพระราชหฤทัยใส่และทรงหนุนช่วยอย่างจริงจัง ทรงรับรู้ถึงสภาพการทำงาน สภาพความเป็นอยู่ ทุกข์สุข ของผู้ปฏิบัติงาน พระราชกรณียกิจและพระมหากรุณาธิคุณเช่นนี้ ย่อมเป็นพลังอันยิ่งใหญ่ ชโลมเลี้ยงปณิธานและอุดมการณ์แห่งการทำงานให้หนักแน่นมั่นคง เมื่อทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ราชการมีพลังใจ มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน ผลก็คือ พลังสามัคคีในการประกอบกิจการงาน อันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

แนวพระราชดำริด้านการอนุรักษ์ป่าไม้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงห่วงใยในปัญหาปริมาณป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก จึงทรงพยายามค้นหาวิธีนานาประการที่จะเพิ่มปริมาณของป่าไม้ในประเทศไทย ให้เพิ่มมากขึ้นอย่างมั่นคง และถาวร โดยมีวิธีการที่เรียบง่าย และประหยัดในการดำเนินงาน ตลอดจนจนเป็นการส่งเสริมระบบวงจรป่าไม้ในลักษณะอันเป็นธรรมชาติดั้งเดิม ประการสำคัญนั้น มีพระราชดำริที่ยึดเป็นทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้ โดยปลูกฝังจิตสำนึกแก่ประชาชน ด้วยการให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้ปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นจะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง นับเป็นทฤษฎีที่เป็นปรัชญาในด้านการพัฒนาป่าไม้ที่ยิ่งใหญ่โดยแท้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริหลายประการ เป็นต้นว่า

๑. พระราชดำริ เรื่อง การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก

การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกด้วยการเลือกที่ที่เหมาะสม ก็ถึงปานนั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย ป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์ โดยไม่ต้องไปปลูกเลยสักต้นเดียว เพียงแต่คุ้มครองไม่ให้ใครไปรังแกป่าหรือตัดไม้เท่านั้นเอง ส่วนป่าเต็งรังป่าที่เสื่อมโทรม ไม่ต้องทำอะไร เพราะต่อไม้จะแตกกิ่งออกมาอีก ถึงแม้ว่าต้นไม้สวยแต่ก็เป็นต้นไม้ใหญ่ได้ ทรงมีพระราชดำริให้ปลูกป่าในที่สูง โดยใช้ไม้จำพวกที่มีเมล็ดทั้งหลาย ขึ้นไปปลูกบนยอดที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมา แล้วงอกเองในที่ต่ำ ต่อไปเป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ รวมทั้งทรงแนะนำให้ปลูกป่าต้นน้ำลำธารหรือการปลูกป่าธรรมชาติ ด้วยการศึกษาว่าพืชพันธุ์ไม้ดั้งเดิมมีอะไรบ้าง แล้วปลูกแซมหรือทดแทนตามชนิดของต้นไม้ที่ได้ศึกษามา และให้งดปลูกไม้ผิดแผกจากถิ่นเดิม คือ ไม้ นำไม้แปลกปลอมต่างพันธุ์ ต่างถิ่นเข้ามาปลูก หากยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างแน่ชัดเสียก่อน เพื่อให้การปลูกป่าธรรมชาติเป็นไปอย่างถูกต้องสมบูรณ์

๒. พระราชดำริ เรื่อง การปลูกป่าทดแทน

การปลูกป่าทดแทน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้ดำเนินการ เพื่อคืนธรรมชาติสู่แผ่นดิน ด้วยวิถีทางแบบผสมผสานกันในเชิงปฏิบัติ โดยได้พระราชทานคำแนะนำให้มีการปลูกป่าทดแทน ตามสภาพภูมิศาสตร์และสภาวะแวดล้อมของพื้นที่ ซึ่งได้แก่ การปลูกป่าทดแทนในพื้นที่ป่าไม้ถูกบุกรุกแผ้วถางและพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม นอกจากนี้ทรงแนะนำให้ปลูกป่าทดแทนไหล่เขา การปลูกป่าทดแทนบริเวณต้นน้ำบนยอดเขาและเนินสูง เนื่องจากสภาพป่าบนที่สูงทรวดุทโธรม จะมีผลกระทบต่อลุ่มน้ำตอนล่าง การปลูกป่าบริเวณอ่างเก็บน้ำหรือเหนืออ่างเก็บน้ำ การปลูกป่าเพื่อพัฒนาลุ่มน้ำ และแหล่งน้ำ การปลูกป่าโดยให้ราษฎรในท้องถิ่นนั้นๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกและดูแลรักษาต้นไม้ให้เจริญเติบโต รวมทั้งการปลูกป่าเสริมสร้างชาติ เพื่อเป็นการเพิ่มที่อยู่อาศัยแก่สัตว์ป่า ซึ่งขณะนี้โครงการที่เป็นการปลูกป่าทดแทนตามแนวพระราชดำริ ได้บรรลุผลสัมฤทธิ์เป็นที่น่าพึงพอใจอย่างยิ่ง

๓. พระราชดำริ เรื่อง การปลูกป่าในเชิงผสมผสาน

การปลูกป่าในเชิงผสมผสาน ทั้งในด้านเกษตรวนศาสตร์และเศรษฐกิจสังคมในลักษณะของป่า ๓ อย่าง โดยมีพระราชดำรัสว่าป่าไม้ที่จะปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าใช้ไม้หนึ่งป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง และป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งการปลูกป่า ๓ อย่างนี้ นอกจากประโยชน์ในตัวเองตามชื่อแล้ว ยังสามารถให้ประโยชน์อย่างอื่นที่ ๔ ซึ่งเป็นข้อมูล คือ สามารถช่วยอนุรักษ์ดินและต้นน้ำลำธารด้วย ซึ่งส่วนราชการต่างๆ ได้นำไปดำเนินการเป็นการสนองพระราชดำริ โดยได้มีการปลูกพันธุ์ไม้โตเร็ว สำหรับตัดกิ่งนำมาทำฟืนเผาถ่าน ตลอดจนไม้สำหรับใช้ในการ

ก่อสร้างและหัตถกรรม ซึ่งการปลูกป่า ๓ อย่าง ตามพระราชดำรินี้ นอกจากจะเป็นการอนุรักษ์ป่าไม้ และฟื้นฟูสภาพป่าไม้แล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่ราษฎรและเป็นผลดีทางด้านเศรษฐกิจอีกด้วย พระปรัชญาที่ชาญฉลาดแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ยังประโยชน์สุขแก่อาณาประชาราษฎร์ อย่างแท้จริง

๔. พระราชดำริ เรื่อง การป้องกันไฟป่าระยะยาว

การป้องกันไฟป่าระยะยาว และทรงตระหนักว่าการทำไม้ป่าเปียก หรือมีความชุ่มชื้น ตลอดเวลาจะทำให้ไฟป่าเกิดขึ้นได้ยาก หรือเกิดขึ้นก็ไม่ลุกลามไปมาก โดยเหตุนี้พระราชดำริป่าเปียก ซึ่งเป็นทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้โดยการใช้ทรัพยากรน้ำ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสร้างแนวป้องกันไฟจึงได้เกิดขึ้น ด้วยการใช้น้ำคลองส่งน้ำ และแนวพืชชนิดต่างๆ ปลูกตามแนวคลองเป็นการป้องกันไฟป่า การสร้างระบบควบคุมไฟป่า โดยอาศัยน้ำชลประทาน และน้ำฝน การปลูกต้นไม้โตเร็วคลุมแนวร่องน้ำ เพื่อให้ความชุ่มชื้นค่อยๆ ทวีขึ้น และแผ่ขยายออกไป การสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น เพื่อปิดกั้นร่องน้ำหรือ ลำธารขนาดเล็กเป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำ การสูบน้ำขึ้นในระดับสูงแล้วปล่อยให้ไหลลงมา รวมทั้ง การปลูกต้นไม้ด้วย ซึ่งอุ้มน้ำได้มากกว่าพืชอื่นๆ เป็นแนวป้องกันไฟป่า ซึ่งแนวพระราชดำริ ป่าเปียกนี้จะทำให้ป่าเขียวสดอยู่ตลอดเวลา ตลอดจนมีความชุ่มชื้น ไฟป่าจึงเกิดได้ยาก นับเป็นพระราชดำริในการป้องกันไฟป่าใหม่ที่เรียบง่าย แต่ได้ประโยชน์อย่างคุ้มค่ามหาศาล

๕. พระราชดำริ เรื่อง การสร้างภูเขาป่า

การสร้างภูเขาป่า ยังเป็นอีกพระราชดำรินึงที่พระราชทานแนวคิดอันเป็นทฤษฎีการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ โดยมีพระราชดำรัสว่า ควรสำรวจแหล่งน้ำเพื่อการพิจารณา สร้างฝายขนาดเล็ก ปิดกั้นร่องน้ำในเขตต้นน้ำลำธาร เพื่อแผ่กระจายความชุ่มชื้นออกไปให้กว้างขวาง จะช่วยฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณที่สูงให้สมบูรณ์ขึ้น บริเวณดังกล่าวจะได้กลายเป็นภูเขาป่าในอนาคต นอกจากนี้ได้พระราชทานคำแนะนำเพิ่มเติมว่า หากไม่มีแหล่งน้ำในพื้นที่เพื่อฟื้นฟูป่าไม้ในบริเวณภูเขาเสื่อมโทรม ให้พิจารณาส่งน้ำขึ้นไปยังจุดที่สูงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้สามารถจ่ายน้ำลงไปหล่อเลี้ยงกล้าไม้อ่อนที่ปลูกทดแทนไว้บนภูเขาได้ตลอดเวลา โดยจะต้องพยายามสูบน้ำขึ้นไปทีละชั้น จนถึงระดับสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยพิจารณาใช้เครื่องสูบน้ำธรรมชาติ ซึ่งได้แก่พลังงานแสงอาทิตย์กับพลังงานลมที่มีใช้อยู่แล้ว ปัจจุบันภูเขาป่ามีปรากฏให้เห็นในหลายแห่งทั่วทุกภาคของประเทศ นับได้ว่าการสร้างภูเขาป่า อันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นวิธีการธรรมชาติที่เรียบง่าย แต่ช่วยฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณที่สูงให้สมบูรณ์ขึ้นเป็นอย่างมาก

๖. พระราชดำริ เรื่อง น้ำ คือสิ่งที่ทำให้ป่าไม้อยู่รอด

ถึงแม้ว่าจะมีวิธีการฟื้นฟูป่าไม้ในหลายรูปแบบ แต่ถ้าหากขาดน้ำแล้วป่าจะสมบูรณ์ไม่ได้ ด้วยเหตุนี้จึงแนะนำให้ใช้ฝายกั้นน้ำ ซึ่งก่อสร้างขวางกั้นทางเดินของน้ำในบริเวณที่เป็นต้นน้ำหรือพื้นที่ที่มีความลาดชันสูงเพื่อเก็บกักน้ำ และหากช่วงที่น้ำไหลแรงก็สามารถชะลอการไหลของน้ำให้ช้าลง และกักเก็บตะกอนไม่ให้ไหลลงไปยังบริเวณลุ่มน้ำตอนล่าง ซึ่งเป็นวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ได้ผลอีกวิธีหนึ่ง สำหรับรูปแบบ และของฝายกั้นน้ำ ได้พระราชทานพระราชดำริว่าให้พิจารณาดำเนินการสร้างฝายราคาประหยัด โดยใช้วัสดุราคาถูก และหาได้ง่ายในท้องถิ่น เป็นแบบทั้งหินคลุมด้วยตาข่าย ปิดกั้นร่องน้ำ กับลำธารเล็กเป็นระยะๆ เพื่อใช้เก็บกักน้ำ และดักตะกอนดินและทรายไว้ในบางส่วน ซึ่งน้ำที่เก็บกักไว้จะซึมเข้าไปในดิน ทำให้มีความชุ่มชื้นแผ่ขยายออกไปทั้งสองข้าง แล้วปลูกพันธุ์ไม้ โตเร็ว และพันธุ์ไม้ไม่ทิ้งใบ เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้มีสภาพเขียวชอุ่ม ส่วนประเภทของฝายกั้นน้ำ ทรงแยกออกเป็น ๒ ประเภท คือ ฝายต้นน้ำลำธารหรือฝายชะลอความชุ่มชื้น กับฝายดักตะกอน เพื่อป้องกัน มิให้ดินทรายไหลลงไปยังลุ่มน้ำตอนล่าง

เกี่ยวกับการพิจารณาสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้น เพื่อสร้างระบบวงจรน้ำแก่ป่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยให้ดำเนินการสำรวจหาทำเลสร้างฝายต้นน้ำลำธารในระดับที่สูงใกล้บริเวณยอดเขามากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และลักษณะของฝายจะต้องให้สามารถเก็บกักน้ำไว้ได้มากพอสมควร เพื่อให้มีปริมาณน้ำพอเพียงที่จะหล่อเลี้ยงกล้าไม้และต้นไม้ในช่วงหน้าแล้งสำหรับประโยชน์ที่ได้รับการจากฝายกั้นน้ำตามพระราชดำรินี้จะช่วยลดการพังทลายของดิน และลดความรุนแรงของกระแสน้ำในลำห้วย ทำให้มีความชุ่มชื้นเพิ่มมากขึ้น ช่วยกักเก็บตะกอนที่ไหลลงมากับน้ำในลำห้วยได้ดี เป็นการช่วยยึดอายุแหล่งน้ำตอนล่างให้ต้นเขินช้าลง เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพให้แก่พื้นที่ ทำให้ความหนาแน่นของ พันธุ์พืชมีมากขึ้น และการที่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้นี้ทำให้เกิดเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ ตลอดจนใช้เป็นแหล่งน้ำเพื่อการบริโภคของมนุษย์ และสัตว์ต่างๆ ด้วยเหตุนี้ ฝายกั้นน้ำจึงนับเป็นพระราชดำริที่เป็นทฤษฎีการพัฒนาและฟื้นฟูป่าไม้ที่ยังประโยชน์สุขแก่พสกนิกร ทุกหมู่เหล่าอย่างเป็นรูปธรรมที่แท้จริง

ธรรมาภิบาล (Good Governance)

ธรรมาภิบาลจัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงานและการปกครองในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์และธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี มากขึ้น แทนการสนใจเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนินกิจกรรมในที่หนึ่งมีผลกระทบต่ออีกที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมืองการปกครองได้มุ่งให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะ

ให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจ หรือปฏิบัติราชการต่างๆ โดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อมจึงเป็นไปได้อีกต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญและเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้น

ดังกล่าวแล้วธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการ และพนักงานบริษัทเอกชนเพราะธรรมาภิบาลเป็นการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งมั่นอยู่บนหลักการบริหารงานที่เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจิตสำนึกในการทำงาน มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ พร้อมตอบคำถามหรือตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและพร้อมรับผิดชอบ มีศีลธรรม จริยธรรมในการทำงาน การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ ตัดสินใจ ดำเนินการและประเมินผล ตลอดจนร่วมรับผลจากการตัดสินใจร่วมกัน นั้น มีการส่งเสริมสถานภาพหญิงชาย และการให้ความสำคัญกับกลุ่มต่างๆ รวมทั้งคนด้อยโอกาส ตลอดจนการสร้างความเท่าเทียมกันทางสังคมในการรับโอกาสต่างๆที่ประชาชนพึงจะได้รับจากรัฐอีกด้วย ธรรมาภิบาลเป็นทั้งหลักการ กระบวนการและเป็นเป้าหมายไปในตัว การมีธรรมาภิบาลอาจนำมาสู่การมีประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ในที่สุดและการมีประชาธิปไตยก็นำมาสู่การมีผลทางสังคมคือ การมีการพัฒนาประเทศไปในทางที่สร้างความสงบสุขอย่างต่อเนื่องและสถาพร ตลอดจนนำมาสู่การแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆที่จะเกิดขึ้นได้โดยสันติวิธี^๔

ในส่วนของเอกชนก็มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ซึ่งมีการเรียกว่า เป็น Corporate Governance หรือ บรรษัทภิบาล เป็นการสร้างหลักของการเติบโตของบริษัท เพื่อความอยู่รอดในโลกของการแข่งขัน ซึ่งต้องมีแนวปฏิบัติสำหรับบุคคลากร เช่น ความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และแข่งขันได้ เป็นต้น การมี บรรษัทภิบาลเป็นการดำเนินการไปด้วยหลักธรรมที่ถูกต้อง เพื่อเสริมศักยภาพในการแข่งขัน และเพิ่มประสิทธิภาพ การมีการจัดการที่ดี ช่วยให้ระบบถ่วงดุลที่เกิดขึ้นในองค์กรดีขึ้น ระบบตรวจสอบจะทำได้ดีด้วย เป็นการใช้หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล ให้สิ่งที่ไม่ดีถูกขจัด คงไว้แต่สิ่งที่ดี ตามหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าคือ ‘มัชฌมาปฏิปทา’

ธรรมาภิบาลไม่ใช่เรื่องใหม่แต่มีสอนอยู่ในหลักศาสนาต่างๆอยู่แล้ว แต่มิได้เรียกอย่างที่เราเรียกกันในปัจจุบันนี้ ในพุทธศาสนามีการสอนเรื่องธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดีกันมาตั้งแต่พุทธกาลแล้ว โดยหากเราพิจารณาคำสอนของพระพุทธเจ้า จะเห็นว่าเป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับเรื่องของการบริหารรัฐกิจ แนวใหม่และมีการนำมาใช้ในการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง แม้กระทั่งในศาสนาอื่นก็คิดว่ามิได้แตกต่างกันมากนัก มีคำสอนมากมายที่ระบุชัดเจนถึงหลักการธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี อาทิการเป็นคนสมบูรณ์แบบ หรือ Ideal Person นั้น จะนำหมู่ชนและสังคมไปสู่สันติสุขและสวัสดิ โดยประกอบไปด้วยคุณสมบัติ ๗ ประการ ตามหลักสัปปุริสธรรม ซึ่งเป็นธรรมของคนดี การรู้หลักและรู้จักเหตุ

^๔สุธาวัลย์ เสถียรไทย. “ธรรมาภิบาลและกระบวนการนโยบายสาธารณะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย”. (เอกสารวิจัยส่วนบุคคล มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๔), หน้า ๕.

เป็นการรู้กฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลาย รู้หน้าที่ของตนเอง อันจะทำให้ปฏิบัติงานตรงตามหน้าที่ มีความ
สำนึกรับผิดชอบ ความมุ่งหมายและรู้จักผล เข้าใจวัตถุประสงค์ของงานที่ทำ ทำให้ทำงานแล้ว
เกิดผลสัมฤทธิ์ ก่อให้เกิดประสิทธิผล รู้ตน รู้จักตนเอง ว่าโดยฐานะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ
เป็นอย่างไร และทำการต่างๆ ให้สอดคล้อง รู้ประมาณ รู้จักพอดี รู้กาล รู้กาลเวลาที่เหมาะสม
ระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ หน้าที่การงาน รู้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร อย่างไร วางแผนการ
ใช้เวลา เป็นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั่นเอง รู้ชุมชน รู้จักถิ่น ที่ชุมชน ชุมชน
การอันควรประพฤติในที่ชุมชน รู้ระเบียบวินัย ประเพณี วัฒนธรรม ทำให้ประพฤติตัวถูกต้องหลักนิติ
ธรรม คุณธรรม จริยธรรม ของท้องถิ่นนั้น รู้บุคคล รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล เป็นการ
ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติสุขและเกิดสัมฤทธิ์ผลของงานได้ในที่สุด นอกจากนี้ยังมีหลักธรรม
อื่นๆที่เกี่ยวข้องอีกมากมาย จึงอาจกล่าวได้ว่า ธรรมาภิบาลสำหรับคนไทยแล้วมิใช่เรื่องใหม่แต่
อย่างไร เพียงแต่มีได้นำมาปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

ในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๓๘-๒๕๔๐ แนวคิดเรื่องการบริหารจัดการที่ดีได้เผยแพร่สู่
สังคมไทย โดยองค์กรพัฒนาในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งนักวิชาการที่ตระหนักถึง
ความสำคัญของการบริหารจัดการที่ดีในการสนับสนุนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยได้หยิบยกปัญหาที่
เป็นผลกระทบจากการมีระบบบริหารจัดการที่ไม่ดีและแนวทางสร้างระบบที่ดีขึ้นมาเป็นประเด็นใน
การสร้างความเข้าใจและระดมความเห็นจากประชาชนในภาคส่วนต่างๆของสังคม เป็นผลให้ภาค
ประชาชน ภาคประชาสังคมเกิดการตื่นตัวในเรื่องดังกล่าวอย่างกว้างขวาง องค์กรต่างประเทศที่ให้
เงินกู้และเงินช่วยเหลือเช่นธนาคารโลก และกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ได้นำหลักธรรมาภิบาล
มาใช้ เพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อการนำเงินไปใช้อย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ
และประสิทธิผล โดยมีหลักการของการมีธรรมาภิบาลหลายหลักการแตกต่างกันออกไป แต่ก็มักมี
หลักการพื้นฐานคล้ายกัน หลักการพื้นฐานที่สำคัญคือ หลักการมีส่วนร่วม หลักความโปร่งใส
สำนึกรับผิดชอบ และประสิทธิภาพประสิทธิผล

คำว่า ธรรมาภิบาล เกิดจากคำว่า “ธรรม” บวกกับ “อภิบาล” (การรักษายิ่งธรรม)
มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Good governance โดยคำว่า Governance (การอภิบาล) คือ วิธีการใช้
อำนาจเพื่อการบริหารทรัพยากรขององค์กร Good Governance (ธรรม + อภิบาล = ธรรมาภิบาล)
จึงเป็นวิธีการที่ดีในการอำนาจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร (โดย ศาสตราจารย์บวรศักดิ์
อุวรรณโณ ได้ทำการให้คำจำกัดความสั้นๆไว้ในการบรรยายนักศึกษาที่สถาบันพระปกเกล้า)
อย่างไรก็ดี คำว่า Good governance นี้คณะกรรมการบัญญัติศัพท์รัฐศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถาน
ได้บัญญัติว่า “วิธีการปกครองที่ดี” แต่นักวิชาการบางท่านใช้คำว่า “ธรรมรัฐแห่งชาติ” (Boonmi,
2002) ซึ่งไม่ตรงกับความหมายในภาษาอังกฤษ เพราะ “ธรรมรัฐ “ แปลว่า “รัฐที่มีธรรม” แต่มีการ

ให้ความหมายโดยทางคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนว่า “สุประศาสนการ” ซึ่งต่อมาศาสตราจารย์ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้นำเสนอคำว่า “ธรรมาภิบาล” และทางสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ใช้คำว่า “การบริการกิจการและสังคมที่ดี” ขณะที่ทางคณะกรรมการ พัฒนาระบบงานใช้คำว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี” ดังปรากฏในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖

ในส่วนของประเทศไทยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ได้กำหนดแนวทางเพื่อสร้างการ บริหารจัดการที่ดีในยุทธศาสตร์การพัฒนาประชารัฐ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาประสิทธิภาพ ของภาคราชการ การสร้างความเข้มแข็งแก่ภาคประชาชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมใน กระบวนการพัฒนาได้อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างภาครัฐกับ ประชาชน เพื่อให้เกิดการประสานร่วมมือกันในการพัฒนาประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ ยังคงให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง กับการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี โดยได้ขยายกรอบการดำเนินงานให้ครอบคลุมทุกภาคส่วนของ สังคม ได้แก่ การสร้างระบบบริหารจัดการที่ดีในภาคธุรกิจเอกชน การส่งเสริมสนับสนุนการ ดำเนินงานของกลไกตรวจสอบทั้งที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ และกลไกตรวจสอบสาธารณะในภาคประชาชน รวมทั้ง การปลูกจิตสำนึกของประชาชน ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ความพอดี เพื่อเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างระบบบริหารจัดการที่ดี ในสังคมไทย

ผลการดำเนินงานในช่วงที่ผ่านมาของหน่วยงานราชการจัดว่ามีความสอดคล้องกับ ทิศทางของแผนพัฒนาฯ ในหลายส่วน โดยเฉพาะเรื่องการปฏิรูประบบราชการที่ได้มีการจัดทำแผน ปฏิรูประบบบริหารภาครัฐ รวมทั้งระบบงบประมาณ และระบบกฎหมาย ให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นเครื่องมือสนับสนุนการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง และมีการ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นตามแนวทางการกระจายอำนาจ แต่ยังไม่สามารถ บอกได้อย่างชัดเจนถึงประเด็นสำคัญในเรื่องของการบริหารจัดการที่ดี แต่ได้มีระเบียบสำนัก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ที่ได้ระบุแนวทางในการบริหาร จัดการบ้านเมืองที่ดีไว้ ๖ ประการ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมี ส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความคุ้มค่า ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ ๘ และ ๙ และใช้เป็นหลักการในการดำเนินการให้มีผลในทางการสร้างการบริหาร กิจการบ้านเมืองที่ดี

แนวคิดของ “การปกครอง” “การบริหารจัดการ” หรือ Governance ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มีความพร้อมกับการมีอารยธรรมของมนุษย์ ดังนั้นเราอาจให้ความหมายของ “การปกครอง” หรือ “การบริหารจัดการ” ว่าเป็นกระบวนการของการตัดสินใจและกระบวนการที่มีการนำผลของการตัดสินใจไปปฏิบัติ คำว่าการปกครองหรือการบริหารจัดการอาจถูกใช้ไปในหลายสถานะ เช่น ในเรื่องของการปกครองหรือการบริหารงานเอกชน การปกครองหรือการบริหารงานในระดับนานาชาติ ระดับชาติ หรือระดับท้องถิ่น

อย่างไรก็ดี มีคนจำนวนมากที่ไม่เข้าใจเรื่องของธรรมาภิบาลแม้กระทั่งคำจำกัดความของธรรมาภิบาล ซึ่งไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด คำว่า Governance เป็นเรื่องของ การอภิบาล เป็นวิธีการใช้อำนาจ ขณะที่ Good Governance เป็นการรวมคำของ ธรรม และ อภิบาล เป็น ธรรมาภิบาล เป็นวิธีการที่ดีในการอำนาจ เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรขององค์กร โดยหลักธรรมาภิบาลสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกภาคต่างๆ อาทิ ภาครัฐ ธุรกิจ ประชาสังคม ปึงเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีเป้าหมายของการใช้หลักธรรมาภิบาลคือเพื่อการมีความเป็นธรรม ความสุจริต ความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งวิธีการที่จะสร้างให้เกิดมีธรรมาภิบาลขึ้นมาได้ก็คือ การมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ถูกตรวจสอบได้ และการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ แต่อาจประกอบไปด้วยหลักการอื่นๆอีกได้ด้วยแล้วแต่ผู้นำไปใช้ โดยสภาพแวดล้อมของธรรมาภิบาลอาจประกอบไปด้วยกฎหมาย ระเบียบต่างๆ ประมวลจริยธรรม ประมวลการปฏิบัติที่เป็นเลิศและวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเอื้อหรือไม่เอื้อต่อการบริหารจัดการที่ดี ธรรมาภิบาลจึงเป็นเรื่องของหลักการบริหารแนวใหม่ ที่มุ่งเน้นหลักการ โดยมีใช้หลักการที่เป็นรูปแบบทฤษฎีการบริหารงาน แต่เป็นหลักการการทำงาน ซึ่งหากมีการนำมาใช้เพื่อการบริหารงานแล้ว จะเกิดความเชื่อมั่นว่าจะนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่ดีที่สุดคือ ความเป็นธรรม, ความสุจริต, ความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

ธรรมาภิบาล ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญหลายประการ แล้วแต่วัตถุประสงค์ขององค์กรที่นำมาใช้ หลักการที่มีผู้นำไปใช้เสมอคือ การมีส่วนร่วมของประชาชน การมุ่งฉันทามติ การมีสำนึกรับผิดชอบ ความโปร่งใส การตอบสนอง ประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ความเท่าเทียมกันและการคำนึงถึงคนทุกกลุ่มหรือพหุภาคีและการปฏิบัติตามหลักนิติธรรม แต่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีนั้นได้ระบุไว้ ๖ หลักการดังกล่าวมาแล้วและกลายเป็นหลักการสำคัญที่มีการนำมาใช้ในประเทศไทยอย่างกว้างขวางอยู่ในปัจจุบันนี้ แต่ก็มีคำถามว่าหลักการต่างๆนี้หมายถึงอะไร แล้วจะทราบได้อย่างไรว่ามีธรรมาภิบาลแล้วหรือยังมีมากหรือน้อย ต้องปรับปรุงอะไรอีกบ้าง คำตอบที่อาจเป็นไปได้ก็คือการจัดทำตัวชี้วัดเพื่อผู้ใช้จะได้เข้าใจและนำไปใช้ตรวจสอบตนเองและผู้อื่นหรือหน่วยงานอื่น ได้

หลักการต่างๆที่อธิบายการมีธรรมาภิบาลและการนำไปประยุกต์ใช้ ธรรมาภิบาลอาจประกอบไปด้วยหลักการต่างๆมากมายแล้วแต่ผู้ที่จะนำเรื่องของธรรมาภิบาลไปใช้ และจะให้ความสำคัญกับเรื่องใดมากกว่ากัน และในบริบทของประเทศ บริบทของหน่วยงาน หลักการใดจึงจะเหมาะสมที่สุด สำหรับประเทศไทยแล้ว เนื่องจากได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ ที่ให้ความสำคัญกับหลักการสำคัญ ๖ หลักการดังกล่าวแล้วในที่นี้จึงขอเสนอรายละเอียดของการพัฒนาดัชนีวัดธรรมาภิบาลบนพื้นฐานของหลักการทั้ง ๖ หลักการของสถาบันพระปกเกล้า ดังต่อไปนี้

๑. ด้านหลักนิติธรรม Rule of Laws หลักการสำคัญอันเป็นสาระสำคัญของ “หลักนิติธรรม” ประกอบด้วย ๗ หลักการคือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง ความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” และ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ

๑.๑ หลักการแบ่งแยกอำนาจ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของหลักนิติธรรม เพราะหลักการแบ่งแยกอำนาจเป็นหลักที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของการแบ่งแยกอำนาจการตรวจสอบอำนาจ และการถ่วงดุลอำนาจ

๑.๒ หลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หลักนิติธรรมมีความเกี่ยวพันกันกับสิทธิในเสรีภาพของบุคคล และสิทธิในความเสมอภาค สิทธิทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นพื้นฐานของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นหลักการสำคัญตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ

๑.๓ หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง การใช้กฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายปกครองที่เป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนมีผลมาจากกฎหมายที่ได้รับความเห็นชอบ จากตัวแทนของประชาชน โดย ฝ่ายตุลาการจะต้องไม่พิจารณาพิพากษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้แตกต่างไปจากบทบัญญัติของกฎหมาย ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้อกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ฝ่ายตุลาการมีความผูกพันที่จะต้องใช้ดุลพินิจ โดยปราศจากข้อบกพร่อง

๑.๔ หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา เป็นหลักที่เรียกร้องให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายปกครองที่ออกกฎหมายลำดับรอง กำหนดหลักเกณฑ์ในทางกฎหมายให้เป็นตามหลักความแน่นอนของกฎหมาย หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง และหลักความพอสมควรแก่เหตุ

๑.๕ หลักความอิสระของผู้พิพากษา ผู้พิพากษาสามารถทำภาระหน้าที่ในทางตุลาการได้โดยปราศจากการแทรกแซงใดๆ โดยผู้พิพากษามีความผูกพันเฉพาะต่อกฎหมายและ ทำการ

พิจารณาพิพากษาภายใต้มนตรกรรมของตนเท่านั้น โดยวางอยู่บนพื้นฐานของความอิสระจาก ๓ ประการ กล่าวคือ ความอิสระจากคู่ความ ความอิสระจากรัฐ และความอิสระจากสังคม

๑.๖ หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” เมื่อไม่มีข้อบัญญัติทางกฎหมายให้เป็นความผิด แล้วจะเอาผิดกับบุคคลนั้นๆมิได้

๑.๗ หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หมายความว่า รัฐธรรมนูญ ได้รับการยอมรับให้เป็นกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่สูงสุดในระบบกฎหมายของรัฐนั้น และหากกฎหมายที่อยู่ในลำดับที่ต่ำกว่าขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญกฎหมายดังกล่าวย่อมไม่มีผลบังคับ

๒. หลักด้านหลักคุณธรรม Ethics ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๓ หลักการคือ หน่วยงานปลอดการทุจริต หน่วยงานปลอดจากการทำผิดวินัย และหน่วยงานปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณ องค์ประกอบของคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากคอร์ปชั่น หรือมีคอร์ปชั่นน้อยลง คอร์ปชั่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง หรือ corruption โดยรวมหมายถึง การทำให้เสียหาย การทำลาย หรือการละเมิดจริยธรรม ธรรมเนียมปฏิบัติและกฎหมาย สำหรับพิษภัยของคอร์ปชั่นได้สร้างความเสียหายและความเดือดร้อน และเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลในทางลบต่อคุณธรรมของการบริหารจัดการอย่างร้ายแรง เมื่อพิจารณาเรื่องของคุณธรรมจึงควรพิจารณาเรื่องต่อไปนี้

๒.๑ องค์ประกอบคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างโจ่งแจ้งหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายน้อยลง

๒.๒ องค์ประกอบคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติที่น้อยกว่าหรือไม่ดีเท่าที่กฎหมายกำหนดหรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

๒.๓ องค์ประกอบคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติที่มากกว่าที่กฎหมายกำหนด หรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง

๒.๔ องค์ประกอบคุณธรรมหรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ที่ปลอดจากการปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย แต่ใช้วิธีการที่ผิดกฎหมายหรือปฏิบัติเช่นนี้น้อยลง สำหรับการที่หน่วยงานปลอดจากการทำผิดมาตรฐานวิชาชีพนิยมและจรรยาบรรณนั้นเป็น การกระทำผิดวิชาชีพ นิยมได้แก่ พฤติกรรมที่สวนทางหรือขัดแย้งกับองค์ประกอบของวิชาชีพนิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นของการมีจรรยาบรรณวิชาชีพ และการประพฤติตามจรรยาบรรณวิชาชีพ

๓. ด้านความโปร่งใส Transparency ประกอบไปด้วยหลักการย่อย ๔ หลักการคือ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านโครงสร้าง หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการให้ข้อมูล หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการให้โทษ หน่วยงานมีความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล

๓.๑ ความโปร่งใสด้านโครงสร้าง ประกอบด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้

๓.๑.๑ มีการตรวจสอบภายในที่เข้มแข็ง เช่น มีคณะกรรมการตรวจสอบ
คณะกรรมการสอบสวน เป็นต้น

๓.๑.๒ โปร่งใส เห็นระบบงานทั้งหมดได้อย่างชัดเจน

๓.๑.๓ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รับรู้การทำงาน

๓.๑.๔ มีเจ้าหน้าที่มาด้วยระบบคุณธรรมมีความสามารถสูงมาอยู่ใหม่มากขึ้น

๓.๑.๕ มีการตั้งกรรมการหรือหน่วยงานตรวจสอบขึ้นมาใหม่

๓.๑.๖ มีฝ่ายบัญชีที่เข้มแข็ง

๓.๒ ความโปร่งใสด้านให้ทุน ประกอบด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้

๓.๒.๑ มีค่าตอบแทนพิเศษในการปฏิบัติงานเป็นผลสำเร็จ

๓.๒.๒ มีค่าตอบแทนเพิ่มสำหรับการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

๓.๒.๓ มีค่าตอบแทนพิเศษให้กับเจ้าหน้าที่ที่ซื่อสัตย์

๓.๒.๔ มีมาตรฐานเงินเดือนสูงพอเพียงกับค่าใช้จ่าย

๓.๓ ความโปร่งใสด้านการให้โทษ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้

๓.๓.๑ มีระบบการตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพ

๓.๓.๒ มีวิธีการพิจารณาลงโทษผู้ทำผิดอย่างยุติธรรม

๓.๓.๓ มีการลงโทษจริงจัง หนักเบาตามเหตุแห่งการกระทำผิด

๓.๓.๔ มีระบบการฟ้องร้องผู้กระทำผิดที่มีประสิทธิภาพ

๓.๓.๕ หัวหน้างานลงโทษผู้ทุจริตอย่างจริงจัง

๓.๓.๖ มีการปรามผู้ต่อทุจริตให้เลิกความพยายามทุจริต

๓.๓.๗ มีกระบวนการยุติธรรมที่รวดเร็ว

๓.๔ ความโปร่งใสด้านการเปิดเผย ประกอบด้วยพฤติกรรมต่อไปนี้

๓.๔.๑ ประชาชนได้เข้ามามีรับรู้ การทำงานของคณะกรรมการตรวจสอบ

๓.๔.๒ ประชาชนและสื่อมวลชนมีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดหา การให้สัมปทาน
การออกกฎระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ

๓.๔.๓ ประชาชน สื่อมวลชน และองค์กรพัฒนาเอกชน ได้มีโอกาสควบคุมฝ่าย
บริหารโดยวิธีการต่างๆ มากขึ้น

๓.๔.๔ มีการใช้กลุ่มวิชาชีพภายนอก เข้ามาร่วมตรวจสอบ

๔.หลักการมีส่วนร่วม Participation การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ และเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบาย และการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ และยังเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ หลักการมีส่วนร่วมประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ ๔ หลักการคือ

๔.๑ ระดับการให้ข้อมูล เป็นระดับต่ำสุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้วางแผนโครงการกับประชาชน เพื่อให้ข้อมูลแก่ประชาชนเกี่ยวกับการตัดสินใจของผู้วางแผนโครงการ และยังเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเข้ามาเกี่ยวข้องใดๆ เช่น การแถลงข่าว การแจกข่าว การแสดงนิทรรศการ และการทำหนังสือพิมพ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ

๔.๒ ระดับการเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรก กล่าวคือ ผู้วางแผนโครงการเชิญชวนให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นเพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น และประเด็นในการประเมินข้อดีข้อเสียชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการริเริ่มโครงการต่างๆ และการบรรยายให้ประชาชนฟังเกี่ยวกับโครงการต่างๆ แล้วขอความคิดเห็นจากผู้ฟัง รวมไปถึงการร่วมปรึกษาหารือ เป็นต้น

๔.๓ ระดับการวางแผนร่วมกัน และการตัดสินใจ เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าการปรึกษาหารือ กล่าวคือ เป็นเรื่องการมีส่วนร่วมที่มีขอบเขตกว้างมากขึ้น มีความรับผิดชอบร่วมกันในการตัดสินใจ และวางแผนเตรียมโครงการ และเตรียมรับผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ ระดับนี้มักใช้ในกรณีที่เป็นเรื่องซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมาก เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง การใช้อินทราเน็ตเพื่อการปรึกษาหารือ และการเจรจาเพื่อหาทางประนีประนอมกัน เป็นต้น

๔.๔ ระดับการพัฒนาศักยภาพในการมีส่วนร่วม สร้างความเข้าใจให้กับสาธารณชน เป็นระดับขั้นที่สูงสุดของการมีส่วนร่วม คือเป็นระดับที่ผู้รับผิดชอบโครงการได้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชนและได้มีการ

พัฒนาสมรรถนะหรือขีดความสามารถในการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้นจนอยู่ในระดับที่สามารถมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ และเกิดประโยชน์สูงสุด

๕. หลักคำนี้กรับผิดชอบ Accountability มีความหมายกว้างกว่าความสามารถในการตอบคำถามหรืออธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมได้เท่านั้น ยังรวมถึงความรับผิดชอบในผลงานหรือปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งการตอบสนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ เป็นเรื่องของความพร้อมที่จะรับผิดชอบ ความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบได้ โดยในแง่มุมมองของการปฏิบัติถือว่า สำเนิกรับผิดชอบเป็นคุณสมบัติหรือทักษะที่บุคคลพึงแสดงออกเพื่อเป็นเครื่องชี้ว่า ได้ยอมรับในภารกิจที่ได้รับมอบหมายและนำไปปฏิบัติด้วยความรับผิดชอบ ประกอบด้วยหลักการย่อยดังนี้

๕.๑ การมีเป้าหมายที่ชัดเจน การมีเป้าหมายชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญสิ่งแรกของระบบสำเนิกรับผิดชอบกล่าวคือ องค์กรจะต้องทำการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการปฏิบัติการ สร้างวัฒนธรรมใหม่ให้ชัดเจนว่าต้องการบรรลุอะไรและเมื่อไรที่ต้องการเห็นผลลัพธ์นั้น

๕.๒ ทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน จากเป้าหมายที่ได้กำหนดเอาไว้ ต้องประกาศให้ทุกคนได้รับรู้และเกิดความเข้าใจ ถึงสิ่งที่ต้องการบรรลุ และเงื่อนไขเวลาที่ต้องการให้เห็นผลงาน เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เป็นเจ้าของ โครงการสร้างวัฒนธรรมนี้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดการประสานกำลังคนร่วมใจกันทำงาน เพื่อผลิตภาพโดยรวมขององค์กร

๕.๓ การปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จของการสร้างวัฒนธรรมสำเนิกรับผิดชอบ อยู่ที่ความสามารถของหน่วยงานในการสื่อสารสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในองค์กร ผู้บริหารให้ความสนับสนุน แนะนำ ทำการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพและมีการประสานงานร่วมมือกันทำงานระหว่างหน่วยงานต่างๆในองค์กร

๕.๔ การจัดการพฤติกรรมที่ไม่เอื้อการทำงานอย่างไม่หยุดยั้ง ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงนับว่าเป็นเรื่องปกติ และทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงมักจะมีการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเสมอ หน่วยงานต้องมีมาตรการในการจัดการกับพฤติกรรม การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเพื่อให้ทุกคนเกิดการยอมรับแนวความคิดและเทคโนโลยีใหม่ๆ

๕.๕ การมีแผนการสำรองส่วนประกอบสำคัญขององค์กรที่มีลักษณะวัฒนธรรมสำเนิกรับผิดชอบ ต้องมีการวางแผนฟื้นฟู ที่สามารถสื่อสารให้ทุกคนในองค์กรได้ทราบและเข้าใจถึงแผน และนโยบายของ องค์กร และที่สำคัญคือ ต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง สมบูรณ์ อย่างเปิดเผย

๕.๖ การติดตามและประเมินผลการทำงาน องค์กรจำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลการทำงานเป็นระยะๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบดูว่าผลงานนั้นเป็นไปตาม

มาตรฐานคุณภาพงานที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลงานที่พบว่ายังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดต้องมีการดำเนินการแก้ไขในทันที ขณะที่ผลงานที่ได้มาตรฐานต้องได้รับการยอมรับยกย่องในองค์กร

๖. หลักความคุ้มค่า Value for Money หลักการนี้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวมในการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด สิ่งเหล่านี้เป็นผลในการปฏิบัติอันเกิดจากการใช้หลักธรรมาภิบาลนั่นเอง ประกอบด้วย

๖.๑ การประหยัด หมายถึง

๖.๑.๑ การทำงานและผลตอบแทนบุคลากรเป็นไปอย่างเหมาะสม

๖.๑.๒ การไม่มีความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์

๖.๑.๓ การมีผลผลิตหรือบริการได้มาตรฐาน

๖.๑.๔ การมีการตรวจสอบภายในและการจัดทำรายงานการเงิน

๖.๑.๕ การมีการใช้เงินอย่างมีประสิทธิภาพ

๖.๒ การใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด หมายถึง

๖.๒.๑ มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

๖.๒.๒ มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคล

๖.๒.๓ มีการใช้ผลตอบแทนตามผลงาน

๖.๓ ความสามารถในการแข่งขัน หมายถึง

๖.๓.๑ การมีนโยบาย แผน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย

๖.๓.๒ การมีการเน้นผลงานด้านบริการ

๖.๓.๓ การมีการประเมินผลการทำงาน

๖.๓.๔ ผู้บริหารระดับสูงมีสถานะผู้นำ

เมื่อมีหลักการที่เป็นแนวทางในการสร้างธรรมาภิบาลแล้ว หน่วยงานที่ต้องการใช้หลักการบริหารแนวใหม่ที่มุ่งสร้างธรรมาภิบาลสามารถประยุกต์ใช้ได้และวัดระดับการมีธรรมาภิบาลของหน่วยงานตนได้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุง

นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๕๕ ประกอบด้วยนโยบายหลัก ๖ ประการ ดังนี้

๑. นโยบายทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๑ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ประสานการใช้ประโยชน์และลดปัญหาความขัดแย้ง รวมทั้งเร่งรัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่เสื่อมโทรมให้เป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

๑.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคอย่างเป็นระบบ รวมทั้งเสริมสร้างพลังความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเอกชน และประชาชน

๑.๓ สนับสนุนการใช้หลักการทางเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างความเป็นธรรมในสังคม

๑.๔ ปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับเพื่อสนับสนุนการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งรองรับสิทธิและหน้าที่การเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๕ สนับสนุนการศึกษา วิจัย และเสริมสร้างโครงข่ายพื้นฐานระบบข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

๑.๖ ส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกและจิตวิญญาณด้านการอนุรักษ์ ให้แก่ผู้บริหารในหน่วยงานของรัฐ นักการเมืองทุกระดับ ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการประสานแนวคิดทางด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒. นโยบายป้องกันและขจัดมลพิษ

๒.๑ ลดและควบคุมปัญหามลพิษอันเนื่องมาจากชุมชน เกษตรกรรม อุตสาหกรรม คมนาคม และกิจกรรมก่อสร้าง ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒ สนับสนุนให้มีการจัดการของเสียและสารอันตรายอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจัดให้มีระบบป้องกันและแก้ไขกรณีฉุกเฉินเมื่อเกิดอุบัติเหตุขนาดใหญ่

๒.๓ พัฒนาระบบการบริหารและการจัดการมลพิษให้เกิดเอกภาพในการ กำหนดนโยบาย แผน และแนวทางปฏิบัติ ทั้งนี้กฎหมาย องค์กร และเงินทุน ต้องมีความสอดคล้องและสนับสนุนให้การดำเนินการบริหารและการจัดการมลพิษที่มีประสิทธิภาพ โดยให้ผู้ก่อมลพิษต้อง

รับผิดชอบ รวมทั้งการให้เอกชนมีส่วนร่วมในการลงทุน และมีการประสานความร่วมมือในการจัดการมลพิษ โดยภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

๓. นโยบายแหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม

ป้องกัน สงวนรักษา อนุรักษ์ และฟื้นฟู แหล่งธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม ให้มีศักยภาพที่เหมาะสมและเป็นมรดกทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของประเทศ

๔. นโยบายสิ่งแวดล้อมชุมชน

ให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียว เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยให้มีวิถีชีวิตที่เหมาะสม ถูกสุขลักษณะ มีความปลอดภัยและความสวยงาม สอดคล้องกับระบบนิเวศทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยี

๕. นโยบายการศึกษาและประชาสัมพันธ์เพื่อสิ่งแวดล้อม

เสริมสร้างสมรรถนะของชุมชนในทุกระดับให้มีความเข้มแข็ง และเกิดขบวนการความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

๖. นโยบายเทคโนโลยีเพื่อสิ่งแวดล้อม

พัฒนาและส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม

การจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยและอนุรักษ์ป่า

๑. “คน” หัวใจสำคัญของการอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ

จากผลของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในอดีตที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพอุตสาหกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออก เพื่อเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์มาใช้ขยายฐานการผลิตเพื่อสร้างรายได้และการมีงานทำ ซึ่งเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงนั้น อย่างไรก็ตาม วิกฤติการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศและความเจริญทางวัตถุที่มากขึ้นได้ทำให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและความไม่มั่นคงของครอบครัวชุมชนและสังคม ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ (พ.ศ.๒๕๔๐ – ๒๕๔๔) จึงปรับแนวคิดการพัฒนาเดิมที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักมาเป็นการเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพราะคนเป็นปัจจัยชี้ขาดความสำเร็จของการพัฒนาในทุกเรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ช่วยให้คนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นเท่านั้น ไม่ใช่เป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาอีกต่อไป

ในการจัดการเพื่อการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ ก็เช่นเดียวกันจะประสบความสำเร็จหรือไม่ เพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดการ “คน” เป็นปัจจัยสำคัญ หากสามารถจัดการให้คนอยู่กับที่ได้โดยไม่ขยับขยายไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นอีก การจัดการป่าเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูก็อยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการให้สำเร็จลงได้ ดังนั้นการจัดการ “ป่า” ก็คือการจัดการ “คน” นั่นเอง โครงการที่กรมป่าไม้ได้ดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ของราษฎรทั้งโครงการจัดที่ดินในรูปหมู่บ้านป่าไม้ โครงการจัดที่ดินทำกินให้ราษฎรผู้ยากไร้ในพื้นที่ป่าสงวนเสื่อมโทรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (คจก./ตอ./น.) และโครงการช่วยเหลือราษฎรให้มีสิทธิทำกิน (สทก.) โดยหลักการแล้วล้วนเป็นโครงการที่ดี มีเป้าหมายที่จะจัดการ “คน” โดยจัดให้มีที่อยู่อาศัยและทำกินอย่างมั่นคงถาวรไปชั่วลูกชั่วหลาน พร้อมกับการจัดการ “ป่า” โดยการอนุรักษ์และฟื้นฟูเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน แต่การจัดการเกี่ยวกับคนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จะต้องคำนึงถึงเรื่องของจิตใจที่เกี่ยวข้องผูกพันอยู่กับธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่นด้วย โครงการเหล่านี้ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ โดยเฉพาะโครงการจัดที่ดินในรูปหมู่บ้านป่าไม้และคจก.ตอ./น. ก็เนื่องมาจากวิธีจัดการ “คน” ดำเนินการในลักษณะของการเคลื่อนย้ายหรืออพยพราษฎรออกจากพื้นที่ป่าไม้มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่ที่ทางราชการจัดไว้ให้ไม่เป็นวิธีการที่ค่อยเป็นค่อยไป ประกอบกับพื้นที่ที่จัดไว้ให้ ส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมในการรองรับราษฎร ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางคมนาคม แหล่งน้ำ ตลอดจนสาธารณูปโภคต่างๆ และด้านการพัฒนาอาชีพ จึงไม่ได้รับการยอมรับ ไม่ได้รับความร่วมมือจนในที่สุดกลายเป็นการต่อต้านของราษฎรที่ถูกอพยพเคลื่อนย้าย^๕

การดำเนินนโยบายอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ของรัฐ ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมาย โดยการอพยพเคลื่อนย้ายราษฎรออกจากพื้นที่ป่า ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า เกิดจากการที่นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของรัฐส่วนใหญ่มีแนวคิดที่มุ่งยึดเอาความมั่นคงของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก บนพื้นฐานความคิดที่เชื่อว่า คนอยู่ที่ไหนป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติก็จะถูกทำลายที่นั่น จึงมุ่งที่จะควบคุม กำจัด และอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะในเขตอนุรักษ์นำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างราษฎรทุกภาคกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะกับทหาร ป่าไม้ และฝ่ายปกครอง เหตุการณ์ได้ทวีความรุนแรงขึ้น จนมีการจัดตั้งกลุ่มผู้ต่อต้านเดินขบวนระหว่างประชาชน ๒ ฝ่าย เกิดการเผชิญหน้าปะทะกันและเสียชีวิตในหลายกรณี การใช้มาตรการควบคุมและการบังคับใช้กฎหมายเป็นด้านหลักของหน่วยงานของรัฐนั้น

^๕เขาลักษณ์ อภิชาติวัลลภ. ประชาชนกับป่าธรรมชาติ. (กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑). หน้า ๗๔-๗๕.

นอกจากจะพบว่าไม่สามารถอนุรักษ์ป่าไม้และต้นน้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลับพบว่าในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมาพื้นที่ป่าไม้ของภาคเหนือลดลงจาก ๑๐๖ ล้านไร่ (ร้อยละ ๘๒ ของพื้นที่) ในปี พ.ศ.๒๕๐๘ เหลือเพียง ๕๐ ล้านไร่ (ร้อยละ ๔๗ ของพื้นที่) ในปี พ.ศ.๒๕๓๑ – ๒๕๓๒ และเป็นผลให้ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบ ๓๐ ปี ของภาคเหนือลดลงกว่าเดิมถึงร้อยละ ๕ ยิ่งกว่านั้นประชาชนกว่า ๑๐ ล้านครอบครัว ในพื้นที่ป่าสงวน ๓๘ ล้านไร่ ทั่วประเทศ อาจต้องเผชิญความไม่แน่นอนและชะตากรรมจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐในอนาคต ซึ่งมีแนวโน้มไปสู่การเผชิญหน้าทางการเมืองมากยิ่งขึ้น แทนที่จะเกิดการร่วมมือและมีส่วนร่วมของประชาชนเหล่านั้นในการเข้าร่วมปลูกป่าอนุรักษ์ดินและน้ำร่วมกับทางราชการ

๒. แนวทางการจัดระเบียบชุมชนเพื่อการอยู่อาศัยและอนุรักษ์ป่า

การจัดระเบียบชุมชนเป็นการเข้าไปจัดการ “คน” ที่อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ อาจดำเนินการ โดยเข้าไปปรับปรุงพัฒนาชุมชนเดิมที่อยู่ในพื้นที่หรือจัดพื้นที่แห่งใหม่ที่เหมาะสม ให้ราษฎรมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม แล้วแต่ลักษณะของเงื่อนไขและปัญหาในพื้นที่ พร้อมกับพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรและยกระดับการเรียนรู้ ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าและทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อประโยชน์ร่วมกันระหว่างรัฐกับราษฎร โดยเฉพาะในพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์

๒.๑ รูปแบบของการจัดระเบียบชุมชน

ดังกล่าวแล้วว่า การแก้ไขปัญหาการบุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้ โดยเฉพาะในเขตอนุรักษ์ โดยอาศัยมาตรการที่เข้มงวดภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายด้วยการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์มาอยู่ในพื้นที่ที่จัดไว้ให้ ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และไม่สามารถแก้ไขปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการจำแนกเขตการใช้ทรัพยากร และที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั่วประเทศชัดเจนแล้ว และได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๓๖ ให้ ส.ป.ก. นำพื้นที่ป่าที่เสื่อมสภาพซึ่งอยู่นอกเขตอนุรักษ์ไปปฏิรูปที่ดิน การจัดหาพื้นที่นอกเขตป่าอนุรักษ์เพื่อรองรับการอพยพราษฎรจึงเป็นไปได้ยาก แนวทางการแก้ไขปัญหาจึงต้องใช้วิธีการเข้าไปจัดระเบียบชุมชนแก่ราษฎรที่บุกรุกอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่า เพื่อไม่ให้มีการขยายขยายบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติมอีกการดำเนินการจัดระเบียบชุมชนอาจดำเนินการเป็น ๒ รูปแบบ ดังนี้

๒.๑.๑ ปรับปรุงและพัฒนาชุมชนเดิม

เป็นกรณีที่ราษฎรได้เข้าไปอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าไม้และเกิดเป็นชุมชนมาแต่ดั้งเดิม การเข้าไปปรับปรุงและพัฒนาชุมชนเดิมนี้เป็นการดำเนินการตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในคราวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรที่บ้านห้วย

หล่อลูก คำบลแม่ตื่น อำเภอมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๓๔ ซึ่งได้ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งว่า “ความจริงเขาเดินอยู่ในป่าในเขาก่อนที่พวกเราจะเข้าไปเสียอีก เพราะฉะนั้นต้องเห็นใจเขา เราต้องช่วยเขา จะไปห้ามเขา ไปกวาดต้อนเขาลงมาอยู่พื้นล่างนั้นเขาอาจลำบาก ทำมาหากินยาก ดังนั้น จึงควรวางโครงการอะไรสักอย่างที่จะทำให้เขาอยู่กับที่ ไม่ขยายตัวโดยหาอะไรให้เขาทำ เช่น ศิลปอาชีพ” อันเป็นที่มาของโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ โดยมีหลักการว่าจะดำเนินการรักษาสภาพป่าที่ยังสมบูรณ์ไม่ให้ถูกบุกรุกทำลายต่อไป และดำเนินการฟื้นฟูสภาพป่าที่ถูกทำลายให้คืนสู่สภาพธรรมชาติโดยให้มีทั้งป่าธรรมชาติและป่าไม้ใช้สอย พร้อมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรให้ดีขึ้น ให้มีอาชีพและที่ทำกินเป็นหลักแหล่งโดยไม่เดือดร้อน เพื่อให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน โดยมีราษฎรเป็นผู้รักษาป่า

การดำเนินการในรูปแบบดังกล่าว จำเป็นต้องดำเนินการในทางนโยบายกล่าวคือ รัฐจะต้องใช้หลักการพัฒนานำหน้าหลักนิติศาสตร์ ในทำนองเดียวกันกับที่เคยใช้นโยบายการเมืองนำการทหารตามนโยบาย ๖๖/๒๕๒๓ ในการแก้ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยเปิดโอกาสให้เข้ามาพบกับทางราชการและเข้าร่วมเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ซึ่งประสบความสำเร็จมาแล้ว ราษฎรผู้ยากไร้แม้จะบุกรุกอยู่อาศัยทำกินในพื้นที่ป่าไม้ แต่ก็ไม่ได้มีจิตใจร้ายต่อผืนแผ่นดินไทย ไม่ได้ตั้งตนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องบังคับใช้กฎหมายต่อราษฎรเหล่านี้อย่างเข้มงวดโดยไม่ผ่อนปรน ซึ่งผลที่ตามมาก็คือความทุกข์ร้อนของราษฎร ความไม่สงบของบ้านเมือง อันเป็นผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติโดยตรง ดังที่ได้เกิดขึ้นอยู่เนืองๆ

ในปัจจุบันการบุกรุกเข้าไปอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์มีปรากฏอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ การแก้ไขปัญหาดังกล่าวตามหลักการ “บ้านเล็กในป่าใหญ่” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ควบคู่ไปกับทรัพยากรคน มีแนวทางดำเนินการดังนี้

๒.๑.๑.๑ การพัฒนาทรัพยากรคน

ปัจจัยที่สี่เป็นปัจจัยพื้นฐานและเป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคนได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ในประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเช่นประเทศไทยแล้ว ความต้องการพื้นฐานของราษฎรส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีความยากจนก็คือ การมีที่อยู่อาศัยทำกินเป็นของตนเอง และการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ในการพัฒนาจึงต้องดำเนินการตามวิธีการที่สามารถสนองตอบความต้องการพื้นฐานเหล่านี้ได้ นั่นคือ

- การจัดที่อยู่อาศัยและทำกิน ราษฎรที่อยู่อาศัยทำกินและตั้งชุมชนอยู่ในพื้นที่ป่านั้นอยู่แล้ว จะได้รับการรับรองสิทธิโดยรัฐให้สามารถอยู่อาศัยและทำกินต่อไปอย่างมั่นคงไปชั่วลูกชั่วหลาน ตามจำนวนเนื้อที่ที่ครอบครองอยู่จริงแต่ไม่เกินครอบครัวละ ๑๕ ไร่ เพื่อให้เกิดความมั่นใจ

แก่ราษฎร โดยไม่ต้องคอยหวาดระแวงว่าจะต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและชะตากรรมจากการบังคับใช้กฎหมายของรัฐที่ทำให้ต้องถูกอพยพออกจากพื้นที่

- การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้นโดยรัฐจะนำเอาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเข้ามาสู่ชุมชน ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาระบบคมนาคม การพัฒนาด้านสาธารณสุข การพัฒนาด้านการศึกษา เพื่อยกระดับการเรียนรู้ตลอดจนการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ

๒.๑.๑.๒ การพัฒนาทรัพยากรป่าไม้

การพัฒนาทรัพยากรป่าไม้จะดำเนินการไปพร้อมกันกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของราษฎร โดยในขั้นแรกจะต้องเข้าไปประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ราษฎรเกี่ยวกับเรื่องป่าไม้ให้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของป่าไม้ในการช่วยอนุรักษ์ดินน้ำ และสภาพอากาศ ซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงต่อราษฎรเองในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และสัตว์ป่าไว้ นอกจากนี้ในการฟื้นฟูสภาพป่าโดยการปลูกป่าทดแทนหรือปลูกเสริมป่าจะดำเนินการโดยให้ราษฎรได้เข้ามีส่วนร่วมจากการจ้างแรงงานซึ่งจากการที่ราษฎรได้ทำการปลูกป่าด้วยตนเองจะทำให้รู้ซึ่งถึงคุณค่าประโยชน์ของป่าไม้และเกิดความหวงแหนต้นไม้และป่าไม้ในอนาคต

การดำเนินการพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ในลักษณะ “โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่” ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้มีการดำเนินการมาแล้วในหลายๆ พื้นที่ เช่น โครงการอนุรักษ์สภาพป่าในพื้นที่อำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่จังหวัดนครพนม และโครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งได้ประสบความสำเร็จไปแล้วในระดับหนึ่ง

๒.๑.๒ จัดตั้งและพัฒนาชุมชนใหม่

เป็นกรณีที่ราษฎรเข้าไปอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าอย่างกระจัดกระจายไม่รวมกลุ่มกันเป็นชุมชน ทำให้ยากต่อการเข้าไปดำเนินการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน หรืออยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ไม่มีศักยภาพที่จะพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานได้ จำเป็นต้องจัดหาพื้นที่แห่งใหม่ในพื้นที่ป่านั้นเพื่อจัดให้ราษฎรได้มาอยู่รวมกันเป็นหลักแหล่ง สามารถนำการพัฒนาในด้านต่างๆ เข้าไปสนับสนุนได้สะดวก การดำเนินการในรูปแบบนี้จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวัง และมีความพร้อมในทุกขั้นตอนดำเนินงาน เพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำรอยโครงการจัดที่ดินในรูปแบบบ้านป่าไม้ และคจก.ตอ./น. ที่ประสบปัญหาอุปสรรคจะต้องยกเลิกโครงการไป วิธีดำเนินการในรูปแบบนี้ จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรได้เข้าใจว่า มิใช่เป็นการอพยพราษฎรออกจากพื้นที่ป่าแต่เป็นการเคลื่อนย้ายไปอยู่ในที่ที่ดีกว่า ซึ่งการดำเนินการจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนและค่อยเป็นค่อยไปดังนี้

๒.๑.๒.๑ ประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจแก่ราษฎรเสียก่อนว่า รัฐมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดที่อยู่อาศัยและทำกินแก่ราษฎรให้เป็นหลักแหล่งแน่นอน โดยรับรองสิทธิในการอยู่อาศัยและทำกินไปตลอดชั่วลูกหลาน และจะดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น โดยในพื้นที่ที่จัดให้ใหม่จะได้รับการพัฒนาให้มีความพร้อมในทุกด้าน ราษฎรจะสามารถเข้าอยู่อาศัยและทำกินได้ทันทีในพื้นที่ที่สภาพดีกว่าหรืออย่างน้อยต้องไม่เลวกว่าเดิม

๒.๑.๒.๒ จัดพื้นที่แห่งใหม่ที่มีความเหมาะสม มีศักยภาพที่จะรองรับการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้ โดยจัดให้แก่ราษฎรตามจำนวนเนื้อที่ที่ครอบครองอยู่เดิม แต่ไม่เกินครอบครัวละ ๑๕ ไร่

๒.๑.๒.๓ ดำเนินการพัฒนาพื้นที่ในด้าน โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การพัฒนาระบบคมนาคม การพัฒนาด้านสาธารณสุข การพัฒนาด้านการศึกษา ตลอดจนการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ

๒.๑.๒.๔ เคลื่อนย้ายราษฎรเข้ามาอยู่ในพื้นที่อย่างค่อยเป็นค่อยไป คือ เมื่อพื้นที่ส่วนใดที่ได้รับการพัฒนาเสร็จแล้ว โดยเฉพาะในเรื่องของแหล่งน้ำ และทางคมนาคม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอันดับแรกในการอยู่อาศัยและทำกิน ก็เคลื่อนย้ายราษฎรเข้ามาอยู่ในพื้นที่ส่วนนั้น ไปก่อนพื้นที่ส่วนที่ยังไม่พร้อมที่จะรองรับราษฎรจะยังไม่มี การเคลื่อนย้ายราษฎรเข้ามา โดยให้อยู่อาศัยทำกินในพื้นที่เดิมไป จนกว่าการพัฒนาพื้นที่แห่งใหม่จะแล้วเสร็จ

การดำเนินการในรูปแบบนี้จะต้องค่อยเป็นค่อยไปให้ราษฎรได้เห็นและเกิดความรู้สึกว่า ในพื้นที่แห่งใหม่มีความเป็นอยู่ที่ดีกว่า มีรายได้จากการพัฒนาส่งเสริมอาชีพที่ดีกว่าเป็นแรงจูงใจให้อยากเข้ามาอยู่ร่วมในพื้นที่พร้อมๆ กับการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ ก็จะต้องทำการพัฒนายกระดับการเรียนรู้ของราษฎรในเรื่องป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ สร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าและสัตว์ป่า ตลอดจนได้ร่วมปลูกป่าตามโครงการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยตนเอง

ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน

ความมั่นคงแห่งชาติประกอบด้วยปัจจัยหลักหรือองค์ประกอบสำคัญๆ ๕ ประการ คือ ด้านการทหาร ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมจิตวิทยา ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม

การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืนเป็นพื้นฐานสำคัญ อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงแห่งปัจจัยหลักอย่างน้อย ๔ ประการกล่าวคือ

๑. ความมั่นคงด้านการเมือง ระบอบการปกครองของประเทศขณะนี้เหมาะสมกับวิถีชีวิตและค่านิยมของประชาชน รัฐบาลมีเสถียรภาพพอสมควรจึงสามารถบริหารประเทศได้ด้วย

ความราบรื่น บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ประชาชนส่วนใหญ่ยังอยู่ดีมีสุขพอสมควร แต่ในบางขณะจะมี การก่อวินาศกรรมให้บ้านเมืองเกิดความยุ่งเหยิงทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ในเรื่องของการบุกรุก เพื่อยึดครองพื้นที่ป่า ไม้ในเขตอนุรักษ์ มีการใช้กำลังมวลชนและอิทธิพลกดดันและขู่เข็ญรัฐบาลทำให้เกิดความวุ่นวาย ซึ่งถ้าหากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้รับการจัดการแบบยั่งยืน จะสามารถผ่อนคลายหรือลดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ การใช้กำลังมวลชนและอิทธิพลลงได้ จะทำให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อย

๒. ความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ รากฐานทางเศรษฐกิจของประชาชนไทยโดยเฉพาะคนในชนบท ต้องอาศัยทรัพยากร ๓ ประการในการดำรงชีพ คือ ดิน น้ำ และป่าไม้ การอนุรักษ์ป่าไม้ให้ยั่งยืนคือการรักษาคุณสมบัติของดินและน้ำอย่างยั่งยืน อันจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ประเทศชาติจะสามารถพัฒนาได้อย่างทั่วถึงทั้งทางด้านเกษตร อุตสาหกรรม การขนส่งสินค้า และการพัฒนาด้านอื่นๆ

๓. ความมั่นคงด้านสังคมจิตวิทยา การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะเน้นหลักความเป็นธรรมในสังคม เกื้อหนุนการมีคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ตลอดจนความเสมอภาคในการดำรงชีวิต ก่อให้เกิดความสุข และความมั่นคงในสังคมไทย

๔. ความมั่นคงทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การพลังงาน และสิ่งแวดล้อม การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบยั่งยืนจะมีส่วนช่วยเพิ่มศักยภาพของชาติให้สามารถตอบสนองความต้องการของคนในชาติ สามารถส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร-อุตสาหกรรม ขนส่ง และการค้าได้ โดยขึ้นอยู่กับความสามารถแห่งชาติ นอกจากนี้ยังช่วยให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับประชาชนจะดำรงชีพได้อย่างผาสุก ปลอดภัย เจริญก้าวหน้า และปราศจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

ดังนั้น การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์และการฟื้นฟูไม้พะยูงอย่างมั่นคงและยั่งยืน จำเป็นต้องใช้นโยบายที่สำคัญของชาติเพื่อพัฒนาให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยูงขยายวงกว้างเพิ่มขึ้น

บทที่ ๓

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง

ปัจจุบันสถานการณ์ของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำลายธรรมชาติ การยึดถือ ถือครอง ป่าไม้ การแผ้วถางป่า มีแนวโน้มค่อนข้างรุนแรงและเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยสาเหตุจากการหาประโยชน์จากธรรมชาติ ความต้องการที่ดินเพื่อการเกษตรและอยู่อาศัย ปรากฏสภาพปัญหาในทุกพื้นที่ของประเทศในหลายรูปแบบ ผลกระทบจากการบุกรุกและทำลายดังกล่าวข้างต้นทำให้มีผลกระทบต่อระบบแหล่งน้ำ สภาพดินและป่า ตลอดจนผลกระทบในระดับโลกคือสภาวะโลกร้อน (Globe Warming)

ป่าไม้ในประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด ๑๒๒ ล้านไร่ หรือประมาณ ๕๑๑, ๕๓๖ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๑๖๐ ล้านไร่ หรือราวๆ ๕๐ % ของเนื้อที่ของประเทศ และในช่วง ๔๐ ปีประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ไปถึง ๖๗ ล้านไร่ หรือมีอัตราการสูญเสียเฉลี่ยปีละประมาณ ๑.๖ ล้านไร่^๑ นอกจากทรัพยากรป่าไม้ แล้ว ยังมีทรัพยากรของชาติอื่นๆ ทำลาย ในลักษณะการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย ราษฎรในพื้นที่ นายทุนนอกพื้นที่ ตลอดจนนายทุนข้ามชาติ ใช้อำนาจทางการเงินเข้ามาบ่อนทำลาย ป่าไม้ พื้นที่ป่าไม้และทรัพยากรของชาติอื่นๆ ในรูปของขบวนการทรัพยากรของชาติอื่นกรวดหินดิน ทราย แหล่งน้ำ ภูเขา พรรณไม้ สัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครองต่างๆ ถูกทำลายแต่สถานการณ์ของทรัพยากรของชาติที่ถูกทำลายอย่างรุนแรงและเป็นสถานการณ์ที่อันตรายคือทรัพยากรป่าไม้ รัฐบาลได้เร่งรณรงค์เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกและทำลายทรัพยากรป่าไม้ (คอป.) และศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทั้งระดับชาติและระดับจังหวัด รวมถึงนโยบายส่งเสริมการจัดการป่าโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ โครงการหมู่บ้านป่าไม้แผนใหม่ตามแนวพระราชดำริ เถลิงพระเกียรติ ๗๒ พรรษามหาราชาฯ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่รู้จักคุณค่าของป่าไม้ ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันซึ่งภาครัฐเองแม้จะมีมาตรการป้องกัน หรือมีบทลงโทษกับผู้กระทำผิดในการตัดไม้ทำลายป่า แต่การบุกรุกทำลายป่า

^๑ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. “การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ และข้อมูลป่าไม้ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. (กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ๒๕๔๗), หน้า ๘๓.

ก็ยังมิให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่อง จนน่าใจหาย และจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น เห็นได้จากสถานการณ์น้ำท่วมที่ภาคเหนือ ซึ่งก็พบว่ามิใช่จำนวนมากได้มาพร้อมกับน้ำ สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินเป็นอย่างมาก สิ่งที่สำคัญในการดูแล อนุรักษ์ผืนป่า ควรมีการตั้งองค์กรอิสระเพื่อดูแลสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ ด้วยการสร้างเครือข่ายอนุรักษ์กับองค์กรเอกชน ให้เข้มแข็ง และให้อำนาจตรวจสอบพื้นที่ป่าสงวน เพื่อเป็นตัวแทนประชาชน พร้อมแพร่กระจายข่าวสารต่อเนื่อง ให้ประชาชนรับทราบ เป็นการตรวจสอบแทนสังคม เพื่อปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตื่นตัวอนุรักษ์ธรรมชาติ และรู้จักคุณค่าป่าไม้ และสุดท้ายประชาชนเองควรมีจิตสำนึกในการหวงแหน ช่วยดูแลรักษา หากพวกเขายังละเลย ไม่ดูแลรักษาสภาพแวดล้อม มีการตัดไม้ทำลายป่า ไม่เพียงแต่จะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นมากมาย ทั้งในระบบนิเวศน์ บรรดาเหล่าสิ่งมีชีวิตได้รับความเดือดร้อน ถึงเวลาแล้วที่เราควรดูแลรักษาป่าไม้และคุ้มครองสภาพแวดล้อมให้มีสภาพที่ดี เพื่อที่จะคงอยู่ถึงรุ่นลูกหลานต่อไป โดยสังขมความรู้จากรุ่นหนึ่ง ไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ^๒

สถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทย

จากการสำรวจทรัพยากรป่าไม้ของประเทศไทย เมื่อปี ๒๔๙๘-๒๕๐๐ ปรากฏว่าป่าไม้ตามแหล่งต้นน้ำลำธารและตามเชิงเขาทั่วไป ได้ถูกแผ้วถางทำไร่เลื่อนลอยเสียกว่า ๒๐ ล้านไร่ ตลอดจนป่าไม้สักที่มีอยู่ก็ถูกบุกรุกครอบครองเป็นที่ทำกินอีกมิใช่น้อย และในระหว่างปี ๒๕๐๗-๒๕๑๑ ยังมีการลักลอบตัดฟันไม้สักเป็นปริมาณถึงปีละ ๘๒,๘๔๕ ลูกบาศก์เมตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี ๑๕ จังหวัด นับตั้งแต่จังหวัด นครราชสีมาขึ้นไปมีเนื้อที่ป่าไม้อยู่ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ในปี ๒๕๑๑ สามารถผลิตไม้กระยาเลยได้ประมาณ ๙๗๔,๕๕๔ ลูกบาศก์เมตร มีการลักลอบตัดฟันประมาณ ๑๕,๓๘๓ ลูกบาศก์เมตร ป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเต็ง และป่าเต็งรัง มีดินเหลวและขาดความชุ่มชื้น แต่กระนั้นก็ถูกบุกรุกทำไร่ไถกันทั่วไป อย่างเช่นป่าแถบคงพญาเย็นตามสองฟากถนนมิตรภาพซึ่งเคยมีป่าไม้ขึ้นปกคลุมเขียวชอุ่มอย่างหนาแน่นมาก่อน อันเป็นต้นน้ำลำธาร ลำตะคอง และเทือกเขาอื่นซึ่งเป็นต้นน้ำของลำน้ำที่สำคัญหลายสาย เช่น แม่น้ำมูล แม่น้ำชี ถูกถากถางทำไร่เป็นอย่างมากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี ๘ จังหวัด นับตั้งแต่นครนายก ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทราลงไปมีเนื้อที่ป่าไม้เหลืออยู่ประมาณ ๑๕,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร เพราะได้สูญเสียไประหว่างใช้ประมวลกฎหมายที่ดิน เมื่อปี ๒๔๙๗ ถึงประมาณร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ป่าภาคนี้ นอกจากนั้นแล้ว ป่าไม้ภาคนี้ ยังถูกบุกรุกไปเรื่อยๆ จนกำลังผลิตป่าไม้ลดลงอย่างน่าวิตก กล่าวคือ เมื่อปี ๒๕๑๑ ทำไม้ ออกเพียง ๒๒๕,๖๒๔ ลูกบาศก์เมตร เท่านั้น ซึ่งเมื่อปี ๒๕๐๕ ผลิตได้สูงถึง ๓๐๒,๒๘๓

^๒วิญญูท์ จำรัสพันธุ์และคณะ. “การจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรท้องถิ่น”. (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

ลูกบาศก์เมตร และในระหว่างระยะเวลา ๕ ปี ได้มีการลักลอบตัดฟันไม้ถึงปีละประมาณ ๑๔,๘๐๖ ลูกบาศก์เมตรภาคตะวันตก มี ๘ จังหวัด นับตั้งแต่สมุทรสาคร นครปฐม และกาญจนบุรี ลงไป จนถึงประจวบคีรีขันธ์ มีเนื้อที่ป่าอยู่ราว ๒๕,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบแล้ว ป่าเบญจพรรณคงมีปะปนอยู่บ้าง บางแห่งมีไม้สักขึ้นอยู่และเจริญเติบโตได้ดีเช่นในท้องที่ จ.กาญจนบุรี พื้นที่ป่าไม้ของจังหวัดนี้ ส่วนมากเป็นป่าดงดิบปนทรายที่อุดมสมบูรณ์พอสมควร การบุกรุกแผ้วถางทำไร่ จึงมีอยู่ทั่วไป การบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำฟืน และเผาถ่านเป็นไปอย่างรุนแรงจน ป่าบางแห่งถูกทำลายอย่างย่อยยับ แม้แต่ไม้เล็กไม้น้อยก็ถูกทำลายจนหมดสิ้นภาคใต้ มี ๑๗ จังหวัด แต่ท้องที่สมบูรณ์มีเพียง ๖ จังหวัด เท่านั้น คือ นครศรีธรรมราช กระบี่ พังงา สุราษฎร์ธานี ชุมพร และระนอง ภาคนี้มีเนื้อที่ทั้งหมด ๓๕,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร สามารถทำไม้ออกในปี ๒๕๑๑ ได้ ๔๒๕,๒๒๕ ลูกบาศก์เมตร ไม้ที่ถูกกลลอบตัดฟันมีประมาณ ๔๖,๕๓๘ ลูกบาศก์เมตร ปริมาณ ไม้ที่ทำออกได้นี้รวมทั้ง ไม้ที่ถูกลมพายุ พัดหัก โคน ปี ๒๕๐๕ และ การไม้ออกจากพื้นที่ดินของ นิคมสร้างตนเอง และที่ดินจัดสรรอื่นๆด้วย ตามปกติแล้วภาคนี้จะผลิต ไม้ได้ประมาณปีละ ๑๗๐,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรเท่านั้น

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๒ พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ได้ถูก บุกรุกทำลายในอัตราเฉลี่ยปีละ ๕,๕๑๒.๗๖ ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ ๓,๔๘๒,๔๗๕ ไร่ โดยที่ รัฐบาลได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจว่า ประเทศไทยต้องอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ไว้มิให้ต่ำกว่า ๔๐ เปอร์เซ็นต์ของพื้นที่ประเทศ หรือประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ ๑๒๗ ล้าน ไร่ ด้วยเหตุผลที่ว่าความต้องการใช้ไม้ของประชาชนมีความสัมพันธ์ กับความสามารถในการ เพิ่มพูนรายปีของป่าไม้ อันที่จะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติ จากหลักการข้างต้นนี้ ควรจะแสดงตัวเลขบางประการเพื่อให้เห็น ได้ชัดเกี่ยวกับพื้นที่ ป่าไม้ที่ เปลี่ยนแปลงไปตามแนวการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ของประเทศ อันเป็นเหตุทำให้ทรัพยากรป่าไม้ ลดลงไปทุกทีโดยที่ประเทศไทย มีอาณาเขตพื้นที่อยู่ ๕๑๓,๑๑๒.๐๒ ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ ๓๒๑ ล้านไร่ แยกเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ที่อยู่อาศัยและอื่น ๆ ประมาณ ๑๖๐ ล้านไร่ และเป็นพื้นที่ ป่าถาวรประมาณ ๑๖๑ ล้านไร่ แต่ปรากฏว่า

- ปี พ.ศ. ๒๕๐๔ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๑๗๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๓๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๑๖ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๑๓๘.๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๒๑ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๑๒๘.๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๑๙ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๑๒๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๖๗ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๒๑ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๑๐๕.๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๑๕ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๒๕ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๙๖.๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๕๒ ของพื้นที่ทั้งประเทศ

- ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๘๗.๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๐ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๑ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๘๘.๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๘ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๘๘.๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๘๕ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๔ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๘๕.๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๖๔ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๖ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๘๓.๕ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๐๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๘๒.๑๘ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๖๒ ของพื้นที่ทั้งประเทศ
- ปี พ.ศ. ๒๕๔๑ มีพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๘๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๒๘ ของพื้นที่ทั้งประเทศ

ดังกล่าวข้างต้นและมีเหลืออยู่ในปี ๒๕๔๑ ประมาณ ๘๑ ล้านไร่ หรือประมาณ ๒๕.๒๘ % ของเนื้อที่ประเทศ เนื้อที่ป่าไม้ลดลงประมาณ ๘๘.๘ ล้านไร่หรือประมาณ ๕๒.๕๘ % จากปี ๒๕๐๔

จากข้อมูลของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช “พะยุง” สำหรับเมืองไทยเป็น ๑ ใน ๘ ของ “ไม้มงคล” ที่มีการใช้ในพิธีวางศิลาฤกษ์ นอกเหนือจาก ราชพฤกษ์ ที่เชื่อว่ามี ความหมายถึงความเป็นใหญ่และมีอำนาจวาสนา, ขนุน หมายถึงหนุนให้ดีขึ้นร่ำรวยขึ้น ทำอะไรจะมีผู้ให้การเกื้อหนุน, ชัยพฤกษ์ หมายถึงการมีโชคชัย ชัยชนะ, ทองหลาง หมายถึงการมีเงินมีทอง, ใฝ่สีสุก หมายถึงมีความสุข, ทรงบาดาล หมายถึงความมั่นคง หรือทำให้มั่นคงแข็งแรง, สัก หมายถึงความมีศักดิ์ศรี ความมีเกียรติ, กันเกรา หมายถึงป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ หรืออีกชื่อหนึ่งคือ คำเสา ซึ่งอาจหมายถึงทำให้เสาเรือนมั่นคงขณะที่ “พะยุง” เชื่อว่ามงคลคือพยุงฐานะให้ดีขึ้นในทางวิชาการ พฤษศาสตร์ พะยุงมีชื่อวิทยาศาสตร์คือ *Dalbergia Cochinchinensis* Pierre อยู่ในวงศ์ LEGUMINOSAE-PAPILIONOI DEAE ชื่อสามัญ Siamese Rosewood และมีชื่อไทยชื่ออื่น เช่น... พะยุง, ขะยุง, แดงจีน, ประดู่เสน ข้อมูลจากแหล่งอื่นยังมีชื่ออื่น ๆ ตามแต่พื้นที่ เช่น...พะยุงไหม, ขะยุง, ประดู่ตม, ประดู่ลาย, กระจง, กระจง, หัวลิเมาะ (จีน) เป็นต้นในทางนิเวศวิทยา พะยุงจะขึ้นในป่าดิบแล้งและป่าเบญจพรรณขึ้นทั่วไป ในประเทศไทยจะมีมากในป่าทางแถบภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากชื่อมงคลแล้ว เนื้อไม้พะยุงที่มีสีแดงอมม่วงถึง แดงเลือดหมูแก่ เนื้อจะละเอียด แข็งแรงทนทาน ชัดและชักเงาได้ดีเป็นไม้ที่นิยมใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องเรือน และอื่น ๆ ทั้งนี้ จากข้อมูลที่เปิดเผยสื่อโดยสำนักงานส่วนป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้ นอกจากในไทยที่เชื่อว่า “พะยุง” เป็นไม้มงคล และลวดลายไม้เป็นที่ชื่นชอบแล้ว คน สิงคโปร์, ใต้หวัน, ฮองกง, จีน ก็สนใจไม้พะยุงมาก โดยเฉพาะ “จีนเป็นตลาดใหญ่” เพราะก็มีความเชื่อในเรื่อง การเป็นไม้มงคลเช่นกัน ในจีนไม้พะยุงถูกใช้ทำเป็นสิ่งต่าง ๆ มากมายสารพัดชนิด สำหรับเมืองไทย ปัจจุบัน ไม้พะยุงซึ่งโตช้า ใช้เวลานานเป็น สิบ ๆ ปี เริ่มจะหายาก ดังนั้น จึงมีขบวนการลักลอบตัด ในพื้นที่ป่าสงวน-ป่าอนุรักษ์ ลักลอบ ส่งขายต่างชาติ โดยเฉพาะตั้งแต่ ๑-๒ ปีที่แล้วจนถึงปัจจุบันโดย

ไม้พะยูนในพื้นที่ป่าแถบอีสานตอนล่างกำลังตกเป็นเป้าใหญ่ เพราะเนื้อไม้มีแก่นและลวดลายสวยงามเป็นพิเศษกฎหมายที่เกี่ยวข้องนำมาบังคับใช้ในการกระทำผิดเกี่ยวกับ กฎหมายป่าไม้และทรัพยากรของชาติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.๒๕๔๔ , พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗, พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๔, พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.๒๕๓๕, พ.ร.บ.เลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ.๒๕๔๕ และ พ.ร.บ.ศุลกากร พ.ศ.๒๕๖๕ ฯลฯ

การตรวจยึดจับกุมไม้พะยูนของกรมศุลกากร

ลักษณะความผิดที่พบจากการตรวจยึดจับกุมไม้พะยูนของกรมศุลกากร มีดังนี้

๑. บางคดีเป็นความผิดเกี่ยวกับการสำแดงชนิดสินค้าเป็นเท็จ เพื่อหลีกเลี่ยงอากรและหลีกเลี่ยงข้อจำกัด เนื่องจากไม้เป็นของที่ต้องเสียอากรขาออก และต้องขออนุญาตในการส่งออก ตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การส่งข้าว ช้าง และไม้ออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๔๕ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๕ อันเป็นความผิดตามมาตรา ๕๕ และมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๕๖๕ (มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี) ประกอบมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๖๒ โดยเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ยึดไม้ของกลาง โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๕๖๕

๒. บางคดีผู้กระทำความผิดใช้วิธีแอบอ้างชื่อบุคคลอื่นในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งออก ซึ่งเป็นความผิดฐานสำแดงเท็จและฐานพยายามลักลอบส่งไม้ออกไปนอกราชอาณาจักรตาม มาตรา ๕๕ และมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๕๖๕ (มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี) ประกอบมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๕๖๒ โดยเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ยึดไม้ของกลางโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๕๖๕

๓. สำหรับไม้ของกลาง ส่วนมากไม่มีผู้ใดมาแสดงตัวเป็นเจ้าของหรือใช้สิทธิเรียกร้องเอาของกลางกลับคืนภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ยึด ซึ่งตามมาตรา ๒๔ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๕๖๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๑๕) พ.ศ. ๒๕๔๘ ให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เจ้าของและให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยมีพักต้อง คำนึงว่าจะมีการฟ้องร้องคดีอาญานั้นหรือไม่

สำหรับขั้นตอนการดำเนินการด้านคดีนั้น เมื่อกรมศุลกากรตรวจยึดจับกุมไม้ดังกล่าว ได้แล้วจะดำเนินคดีตามขั้นตอนของกฎหมายศุลกากรและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยในขั้นต้น กรมศุลกากรจะทำหนังสือเชิญเจ้าหน้าที่ป่าไม้ (ในฐานะผู้เชี่ยวชาญ) ไปทำการตรวจสอบชนิดและ

วัดปริมาตรไม้ในแต่ละคดี ทั้งนี้ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้ประกอบการพิจารณาประเมินราคาของกลาง และเนื่องจากไม้ที่ศุลกากรทำการจับกุมได้ตามข้อ ๑ นั้น ในขั้นต้น ไม่สามารถตรวจพิสูจน์ได้ว่าเป็น ไม้ที่มีกำเนิดภายในประเทศหรือต่างประเทศ กล่าวคือ

กรณีที่เป็นไม้ภายในประเทศ ในขณะที่เจ้าหน้าที่ศุลกากรตรวจยึดจับกุมได้นั้น ผู้กระทำความผิดพยายามจะลักลอบส่งออกไปต่างประเทศและยังไม่แน่ชัดว่าเป็น ไม้ที่มีการครอบครองไว้โดยถูกต้องตามกฎหมายป่าไม้หรือไม่ เนื่องจากไม่ปรากฏตัวผู้กระทำความผิด และยังไม่มีการใดมาแสดงตัวหรืออ้างสิทธิใน ไม้ของกลางแต่อย่างใด หรือแม้แต่ไม้ของกลางบางส่วนจะมีรูปรอยดวงตราของส่วนราชการที่เกี่ยวข้องประทับอยู่ที่หน้าตัดบริเวณปลายไม้ด้วยก็ตาม ก็ยังไม่อาจบ่งชี้ได้ว่า เป็นความผิดฐานนำไม้เคลื่อนที่ในราชอาณาจักร โดยไม่มีใบเบิกทางตามมาตรา ๓๕ หรือฐานครอบครองไม้แปรรูปจำนวนเกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร โดยไม้ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๔๘ หรือฐานครอบครองไม้หวงห้ามที่ยังมิได้แปรรูปโดยไม่มีดวงตรา ตามมาตรา ๖๕ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๕ (มีระวางโทษจำคุกตั้งแต่ ๑ ถึง ๒๐ ปี) ด้วยหรือไม่ จึงเป็นปัญหาว่ากรณีดังกล่าว เป็นการกระทำความผิดกรรมเดียวแต่ผิดกฎหมายหลายบท หรือเป็นความผิดต่างกรรมต่างวาระ ซึ่งกรมศุลกากรพิจารณาแล้ว เห็นว่า ข้อเท็จจริงของคดีเป็นที่ชัดเจนแจ้งว่า การกระทำความผิดตามกฎหมายป่าไม้ดังกล่าวเป็นอีกกรรมหนึ่งต่างหากจากการกระทำความผิดตามกฎหมายศุลกากร

กรณีที่เป็นไม้ต่างประเทศ อาจเป็นไม้ที่นำเข้ามาโดยถูกต้องตามกฎหมายศุลกากร หรือเป็นไม้ที่ลักลอบหนีศุลกากรเข้ามาก็ได้ กรณีเป็นไม้ที่นำเข้ามาโดยถูกต้องตามกฎหมายกรมศุลกากร เห็นว่าการนำไม้เคลื่อนที่โดยไม่มีใบเบิกทางถือเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ แต่ยังไม่อาจบ่งชี้ได้ในขณะนั้นว่า เป็นความผิดฐานครอบครองไม้แปรรูป จำนวนเกิน ๐.๒๐ ลูกบาศก์เมตร โดยไม้ได้รับอนุญาตตามมาตรา ๔๘ ประกอบมาตรา ๓๑ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ หรือฐานครอบครองไม้หวงห้ามที่ยังมิได้แปรรูปโดยไม่มีดวงตราตามมาตรา ๖๕ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ เนื่องจากไม้นอกราชอาณาจักรไม่ถือเป็นไม้หวงห้ามตามมาตรา ๖ และมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔

การป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยูงในประเทศไทยนอกจากหน่วยงานภาครัฐจะได้ดำเนินการร่วมมือและร่วมปราบปรามจับกุม รวมถึงสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในการเฝ้าระวังและแจ้งเบาะแสให้แก่หน่วยงานภาครัฐ^๓ เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย จึงต้องจัดให้มีมาตรการเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

^๓อมรา พงศาพิชญ์. “วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมนุษยวิทยา” (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓). หน้า ๒๓.

จากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ซึ่งพบการลักลอบตัดไม้พะยูนเป็นจำนวนมากเนื่องจากบทลงโทษตามกฎหมายดังกล่าวยังไม่รุนแรง แต่ขณะนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการทบทวนและแก้ไขกฎหมายที่ใช้บังคับให้มีความรุนแรงขึ้น นอกจากมาตรการดังกล่าวแล้ว การจะแก้ไขปัญหาระบบการลักลอบ

ปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยูนในประเทศไทยนั้น จะต้องใช้หลักการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบบูรณาการ เพื่อให้การศึกษาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ป้องกันปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยูนและยังหมายความร่วมมือถึงประชาชนที่จะเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อให้เกิดแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้นสามารถกำหนดประเด็นของการศึกษา ออกเป็น ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. สาเหตุและปัญหาของการลักลอบตัดไม้พะยูนในประเทศไทย
๒. การป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยูนในประเทศไทย
๓. การอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

๑. สาเหตุและปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยูนในประเทศไทย

ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าในเมืองไทยเกิดขึ้นจากหลายวัตถุประสงค์ เช่น เพื่อนำไปขายบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำธุรกิจหรือใช้พื้นที่เพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังมานานและมีแนวโน้มที่พื้นที่ป่าจะลดลงไปเรื่อยๆ ก่อให้เกิดผลกระทบตามมาอย่างมากมาย เช่น น้ำท่วมฉับพลัน โคลนถล่ม น้ำป่าไหลหลาก สภาพอากาศเสีย เป็นต้น การทำลายป่าไม้ถือว่าเป็นการทำลายส่วนรวมเพราะสิ่งเหล่านี้ คือ ทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ

ปัจจัยที่นำไปสู่การลดลงของพื้นที่ป่าธรรมชาติ ได้แก่

๑. การให้สัมปทานป่าไม้โดยขาดการควบคุม
๒. การเพิ่มประชากรทำให้ไม่สามารถแบ่งที่ดินทำกินให้สมาชิกในครัวเรือนได้เพียงพอ นำไปสู่การบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น

๓. ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าอันเกิดจากนายทุนธุรกิจหรือนายทุนร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ จากการศึกษาสาเหตุและปัญหาของการลักลอบตัดไม้พะยูน สามารถจำแนกเป็นกรณีศึกษา ดังต่อไปนี้

กรณีที่ ๑ ขบวนการลักลอบตัดไม้พะยูน จะขนไม้มาเพื่อเตรียมแปรรูปส่งไปยังประเทศเพื่อนบ้านผ่านทางชายแดนตามลำน้ำโขง ไม้ส่วนใหญ่ขนมาจาก ภูลังกา ภูวัก ภูผายล ในเขต

อุทยานแห่งชาติภูพาน จ.สกลนคร เมื่อแปรรูปแล้วก็ลำเลียงผ่านทาง สปป.ลาว มุ่งหน้าปลายทางที่ประเทศจีน โดยมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นไปถึง ๕ เท่าตัว

กรณีที่ ๒ จากรายงานของหน่วยปราบปรามเฉพาะกิจตัดไม้พะยุง กรมอุทยานแห่งชาติฯ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในระหว่างปี พ.ศ.๒๕๕๔ มีการเตรียมการลักลอบขนไม้พะยุงล็อตใหญ่เป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นไม้พะยุงแปรรูปจำนวนกว่า ๑๐๐ ตู้คอนเทนเนอร์ คิดเป็นมูลค่ากว่า ๑ พันล้านบาท โดยสำแดงเป็นไม้ประดู่ ไม้มะค่าแปรรูป เพื่อทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ บางรายสำแดงสินค้าเป็นพืชผลทางการเกษตร เป็นต้น (หน่วยปราบปรามเฉพาะกิจการตัดไม้พะยุง กรมอุทยานแห่งชาติฯ ๒๕๕๔)

กรณีที่ ๓ กลุ่มนายทุนจะจ้างชาวบ้านเข้าไปสำรวจในป่าว่า มีไม้พะยุงต้นใดบ้างที่มีขนาดใหญ่เพียงพอพร้อมที่จะตัดได้แล้ว หลังจากนั้นชาวบ้านจะใช้มีดปลอกเปลือกไม้ให้รอบต้น เพื่อให้ไม้ต้นนั้นตายเร็วๆ หลังจากนั้นก็โค่นไม้พะยุงลงเพื่อเข้าสู่กระบวนการอำพรางซ่อนเร้นเจ้าหน้าที่ฯ ผู้รับผิดชอบต่อไป อีกทั้งบางกรณีเป็นการนำไม้จากประเทศเพื่อนบ้านเพื่อเข้าสู่วิธีการสวมต่อในประเทศไทยโดยเฉพาะจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีบางหมู่บ้านรับจ้างสวมต่อไม้ แต่ในปัจจุบันจะใช้รถจักรยานยนต์วิบาก ๒๐-๓๐ คัน ตั้งเป็นกองทัพมดทยอยกันลำเลียงออกมาจากป่าเพื่อมาบรรจุตู้คอนเทนเนอร์ที่จอดรออยู่ชายป่า จากนั้นจะวิ่งตรงมายังด่านศุลกากรเพื่อลำเลียงไม้ไปสู่ปลายทาง คือประเทศจีน

ไม้พะยุงเป็นไม้หวงห้ามประเภท ก ตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.๒๕๒๔ เช่นเดียวกับ ไม้สัก ไม้ยาง ที่จะต้องมีการขออนุญาตในการทำไม้ก่อน รัฐบาลในช่วงของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีมติคณะรัฐมนตรีโดยให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้นออกคำสั่งยกเลิกสัมปทานป่าไม้ทั่วประเทศ หรือมีคำสั่งประกาศปิดป่า จึงส่งผลให้ไม่มีการให้สัมปทานทำไม้ อีกต่อไป อย่างไรก็ตามปัญหาการลักลอบตัด ไม้ก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างรุนแรงและต่อเนื่อง โดยเฉพาะปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุง ซึ่งเป็นความผิดตามกฎหมาย

๒. การป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยุงในประเทศไทย

ไม้พะยุงเป็นไม้หวงห้าม ประเภท ก ตาม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.๒๕๒๔ เช่นเดียวกับ ไม้ประดู่ ไม้สัก ไม้ยาง ที่จะต้องมีการขออนุญาตทำไม้ก่อน แต่ปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงยังมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งตามกฎหมายถือว่าเป็นความผิดและโทษจากการลักลอบตัดไม้เหล่านี้ก็ยังไม่ใช่ว่าโทษหนัก เพียงแค่ปรับ ๑๐,๐๐๐ บาท หรือจำคุก ๒-๕ ปี ผู้กระทำความผิดจึงกล้าที่จะเสี่ยง ทำให้ผืนป่าพะยุงแห่งสุดท้ายของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเหลืออยู่เฉพาะในแถบเทือกเขาภูพานและพนมดงรัก เข้าสู่ขั้นวิกฤติ

ขบวนการลักลอบตัดไม้พะยุง แบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. ในส่วนของคนไทย จะเข้าไปลักลอบตัดในเขตหมู่บ้านที่อยู่ติดป่าราว ๑-๕ กม. จากนั้นจึงขนลำเลียงไปซุกซ่อนให้จมน้ำบริเวณอ่างเก็บน้ำ หรือฝั่งดิน ก่อนนำมาลำเลียงใส่รถเข็นไปรวมหมอน เพื่อนำขึ้นรถบรรทุกแล้วนำผ่านด่านศุลกากรไปตามแนวชายแดนไทย-ลาว

๒. ในส่วนของคนกัมพูชา จะมีการตั้งแคมป์กลางป่ามีกองกำลังติดอาวุธสงครามคอยคุ้มกัน โดยมีการลักลอบตัดไม้พะยุงตามแนวเทือกเขาพนมดงรัก บริเวณ จ.อุบลราชธานี, จ.ศรีสะเกษ และ จ.สุรินทร์

ลักษณะความผิดที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับป่าไม้ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
รูปแบบและลักษณะการทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่มความผิด คือ

๑. การทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการทำไม้ แปรรูปไม้ ครอบครองไม้โดยผิดกฎหมายการลักลอบหาของป่า ตลอดจนการล่าและครอบครองสัตว์ป่าโดยผิดกฎหมาย ซึ่งจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.๒๕๔๔, พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗, พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ.๒๕๓๕ และ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ ๒๕๐๔ เป็นต้น

๒. การทำความผิดเกี่ยวกับการบุกรุก ยึดถือ หรือถือครองที่ดินซึ่งเป็นป่าสงวนหรืออุทยานแห่งชาติ ตลอดจนที่ดินของทางราชการอื่น ๆ เช่น ส.ป.ก. เป็นต้น โดยจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.๒๕๔๔, พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๐๗, พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ ๒๕๐๔ และ พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม พ.ศ.๒๕๑๘ เป็นต้น

๓. การทำความผิดเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่นการลักลอบคุกพราย, ระเบิดหิน, ลักลอบขุดหินอ่อนและแร่ ตลอดจนดินลูกรังโดยผิดกฎหมาย ซึ่งมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น พ.ร.บ.การเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ.๒๕๕๖, พ.ร.บ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐, ป.กฎหมายที่ดิน และ พ.ร.บ.ที่เกี่ยวข้องข้างต้น เป็นต้น

๔. การทำความผิดเกี่ยวกับมลภาวะเป็นพิษ การปล่อยน้ำเสียของโรงงานหรือสถานประกอบการลงในแหล่งน้ำธรรมชาติ, มลภาวะทางเสียงและทางอากาศ, การลักลอบนำเอาวัตถุมีพิษหรือมีสารปนเปื้อนในระบบอุตสาหกรรมมาฝังกลบหรือทิ้งโดยผิดกฎหมาย โดยมีกฎหมายและ พ.ร.บ.ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันป่าไม้ในประเทศไทยมีเนื้อที่ทั้งหมด ๓๒๒ ไร่ หรือประมาณ ๕๑๑,๘๓๖ ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ๑๖๐ ล้านไร่ หรือราวๆ ๕๐% ของเนื้อที่ของประเทศและในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาประเทศไทยสูญเสียพื้นที่ป่าไปแล้ว ประมาณ ๖๔ ล้านไร่ นอกจากนี้

ทรัพยากรป่าไม้แล้วยังมีทรัพยากรของชาติอื่นๆ ที่ถูกทำลาย ในลักษณะการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมาย

ความสูญเสียไม้พะยุงจากการลักลอบตัดภายใน ๒-๓ ปีที่ผ่านมาจำนวนมากเป็นปริมาณเนื้อไม้มีมหาศาล เป็นผลจากการบุกรุกตัดฟันไม้จากเขตป่าสงวนและวนอุทยานต่างๆ โดยไม่มีการปลูกทดแทน ซึ่งเป็นการทำลายไม้ที่ขึ้นในถิ่นเดิม (in situ) อย่างต่อเนื่องนอกจากเป็นการทำลายระบบนิเวศน์แล้วยังเป็นการทำลายต้นพันธุ์ที่ดีที่มีอยู่ตามธรรมชาติโดยไม่สามารถเอากลับคืนมาได้ ต้นที่มีพันธุ์กรรมดีสูญไปก่อนที่จะได้ใช้ประโยชน์ เนื่องจากไม้พะยุงนั้นเจริญเติบโตช้าและมีการศึกษาด้านชีววิทยาโดยเฉพาะทางพันธุศาสตร์ในไทยมีน้อยมาก

การป้องกันอนุรักษ์ป่าโดยการเฝ้าระวัง และการใช้กฎหมายบังคับยังคงจำเป็นสำหรับประเทศไทย แต่การแก้ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าโดยเฉพาะไม้พะยุงนั้น จำเป็นต้องอาศัยมาตรการอื่นๆ มาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนร่วมด้วย โดยเฉพาะการเข้าใจถึง แก่นแท้ของปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าของประชาชน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความยากจนและความไม่รู้ ด้วยเหตุนี้การให้ความรู้ ความเข้าใจ และการปลูกจิตสำนึกในการดูแลป้องกันรักษาป่าอย่างยั่งยืน

ดังนั้น การให้ความรู้ ความเข้าใจ และปลูกจิตสำนึกในการดูแลป้องกันอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสร้างพลังแห่งความร่วมมือ ร่วมใจ ในการรักษาป่าด้วยความเต็มใจและสมัครใจของประชาชนในท้องถิ่นที่จะช่วยกันดูแลการบุกรุกทำลายป่าได้ดีกว่าการใช้บทลงโทษตามกฎหมาย

สถิติคดีเกี่ยวกับการจับกุมคดีไม้ของกรมศุลกากร จำแนกตามชนิดไม้เฉพาะคดีไม้พะยุงและที่มีไม้พะยุงปะปน

ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๘ – ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙

รายละเอียด	จำนวนไม้ (ท่อน/แผ่น/ เหลี่ยม)	ปริมาตร (ลบ.เมตร)	มูลค่า (บาท)	อากร (บาท)
๑. ไม้พะยุง	๑๒๕,๒๑๔	๑๐,๓๒๑.๕๓	๓๒๘,๕๒๑,๑๘๕.๘๓	๑๒๗,๕๕๘,๕๕๗.๔๔
๒. ไม้ประดู่	๑๑,๗๑๕	๒๖๖.๘๖	๑๕,๖๕๗,๐๘๑.๐๐	๕,๖๑๕,๓๐๒.๐๑
๓. ไม้สัก	๒,๕๘๕	๒๗.๘๐	๕๒๕,๓๒๔.๖๐	๓๗๑,๗๒๕.๐๐
๔. ไม้ชิงชัน	๑,๓๖๐	๑๕๒.๔๖	๒๕,๑๒๒,๖๑๖.๖๐	๑๒,๑๖๒,๖๒๓.๐๐
๕. ไม้อื่นๆ	๘๒,๕๔๓	๒๒๗.๔๖	๓,๑๕๕,๘๖๘.๔๕	๖๒๖,๘๐๕.๐๐
รวมทั้งหมด	๒๒๓,๘๒๕	๑๐,๕๕๖.๑๒	๓๗๗,๘๒๖,๐๗๖.๔๘	๑๔๖,๓๓๕,๐๒๐.๔๕

บทที่ ๔

แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุง เนื่องจากมีความเชื่อว่าไม้พะยุงเป็นไม้มงคล เชื่อว่าบ้านใดปลูกไว้ประจำบ้านจะทำให้บุคคลในบ้านมีแต่ความเจริญ มีฐานะดีขึ้น ไม้พะยุงจึงเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นเรื่อยมา ไม้พะยุง เป็นไม้ละเอียด แข็งแรง ทนทาน จึงได้รับความนิยมนำไปใช้ในการก่อสร้างอาคาร หรือก่อสร้างประดิษฐ์ถาวรวัตถุต่างๆ ในประเทศจีน นิยมนำไม้พะยุงไปซ่อมแซม บูรณปฏิสังขรณ์ วัดวาอาราม และปราสาทราชวังต่างๆ ของจีน และนำไปทำเป็นวัตถุมงคลและของ แต่งบ้านชิ้นเล็กๆ เช่น ปี่เซี่ยะ, เทพเจ้าชก ลก ชิว หรือเทพเจ้ากวนอู แจกัน เป็นต้น ไม้พะยุงเป็นไม้ที่มีราคาสูง ราคาของไม้พะยุงในประเทศไทยอยู่ที่ลูกบาศก์เมตรละ ๒ – ๒.๕ แสนบาท แต่หากไปถึงปลายทางราคาจะเพิ่มขึ้นอีกเป็น ๑๐ เท่า และในปัจจุบันไม้พะยุงจัดเป็นไม้ที่มีราคาแพงที่สุด และเหลือเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย จึงเกิดปัญหาการลักลอบตัดเพื่อส่งไปขายต่างประเทศอย่างต่อเนื่องและไม้พะยุงจัดเป็นไม้หวงห้ามที่ได้รับความนิยมในระยะหลัง ทำให้ปริมาณไม้พะยุงยังมีปริมาณที่มากกว่าไม้หวงห้ามชนิดอื่นในประเทศที่ได้รับความนิยมมาก่อน เป็นเหตุให้มีผู้สนใจลักลอบตัดไม้

เพื่อให้การแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ดังนี้

๔.๑ แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔.๒ แนวทางด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง

๔.๓ แนวทางในการดำเนินการกับไม้พะยุงของกลาง

๕. คุณภาพของน้ำเสื่อมลง เมื่อฝนตกในบริเวณป่าไม้ที่ถูกทำลายก็จะพัดพาเอาดินโคลนตะกอน ลงสู่แหล่งน้ำทำให้น้ำขุ่นไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการตื้นเขินของแหล่งน้ำ ไม่สามารถเก็บน้ำไว้ใช้ได้เพียงพอเพียง ส่งผลให้คุณภาพน้ำทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพและเคมีด้อยลงไม่สามารถใช้น้ำในการอุปโภค บริโภคได้

๖. พืชและสัตว์ป่า มีจำนวนและชนิดลดลง ป่าไม้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ป่า การตัดไม้ทำลายป่าจึงเป็นการทำลายแหล่งอาหาร ที่อยู่อาศัย และความหลากหลายทางชีวภาพ ทำให้พืชและสัตว์ป่าหลายชนิดมีปริมาณลดลงจนเกือบสูญพันธุ์

ปัญหาการลักลอบตัดไม้โดยเฉพาะไม้พะยูนับได้ว่าทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และตลาดมีความต้องการสูงโดยเฉพาะในต่างประเทศ เพราะมีความเชื่อว่าไม้พะยูนเป็นไม้มงคล เชื่อว่าบ้านใดปลูกไว้ประจำบ้านจะทำให้บุคคลในบ้านมีแต่ความเจริญ มีฐานะดีขึ้น ไม้พะยูนจึงเป็นที่นิยมเพิ่มขึ้นเรื่อยมา ไม้พะยูน เป็นไม้ละเอียด แข็งแรง ทนทาน จึงได้รับความนิยมนำไปใช้ในการก่อสร้างอาคาร หรือก่อสร้างประดิษฐ์ถาวรวัตถุต่างๆ ในประเทศจีน นิยมนำไม้พะยูนไปซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ วัดวาอาราม และปราสาทราชวังต่างๆ ของจีน และนำไปทำเป็นวัตถุมงคลและของแต่งบ้านชิ้นเล็กๆ เช่น ปี่เซี่ยะ เทพเจ้าฮก ลก ซิว เทพเจ้ากวนอู แจกัน เป็นต้น ไม้พะยูนเป็นไม้ที่มีราคาสูง ราคาของไม้พะยูนในประเทศไทยอยู่ที่ลูกบาศก์เมตรละ ๒ - ๒.๕ แสนบาท แต่หากไปถึงปลายทางราคาจะเพิ่มขึ้นอีกเป็น ๑๐ เท่า และในปัจจุบันไม้พะยูนจัดเป็นไม้ที่มีราคาแพงที่สุด และมีเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวคือในประเทศไทย จึงเกิดปัญหาการลักลอบตัดเพื่อส่งไปขายต่างประเทศอย่างต่อเนื่องและไม้พะยูนเป็นไม้หวงห้ามที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในระยะหลัง ทำให้ปริมาณไม้พะยูนที่เคยมีปริมาณที่มากกว่าไม้หวงห้ามชนิดอื่นในประเทศที่เคยได้รับความนิยมมาก่อน ถูกลักลอบตัดเพื่อนำไปจำหน่ายให้กับผู้ที่มีความต้องการ เป็นผลให้จำนวนไม้พะยูนในประเทศมีจำนวนลดลงอย่างรวดเร็วดังนั้นเพื่อให้การแก้ปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยูนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเห็นควรเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยกำหนดแนวทางในการดำเนินการไว้ดังนี้

๑ แนวทางการลดการลักลอบตัดไม้พะยูนและทรัพยากรธรรมชาติ

๑.๑ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ให้มีการบังคับใช้และมีบทลงโทษที่สูง เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด ซึ่งจะเป็นการลดการลักลอบตัดไม้พะยูน รวมทั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑.๒ รัฐต้องจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิด แก่หน่วยงานและบุคลากรที่ทำหน้าในการดูแลรักษาป่าเพื่อกดดันไม่ให้ผู้กระทำความผิดสามารถ บุกรุกพื้นที่เข้ามาทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ โดยจ่ายให้ตามความจำเป็นและเป็นจริง นอกจากนี้

ต้องมีเบี้ยเลี้ยงพิเศษ สำหรับเจ้าหน้าที่ฯ ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ทุรกันดาร ที่ต้องทำงานด้วยความเหนื่อยยากและอันตราย แต่ได้ค่าตอบแทนน้อย ให้มีกำลังใจในการปฏิบัติงานเพิ่มมากขึ้น

๑.๓ หน่วยงานที่มีภารกิจและอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการปราบปรามและจับกุมผู้บุกรุก ยึดถือ ครอบครอง ทำลาย หรือกระทำการใดๆ ที่เป็นการทำให้สภาพป่าถูกทำลาย รวมทั้งการลักลอบตัดไม้ที่มีค่าหรือไม้หวงห้าม การนำเข้าและส่งออกไม้ผิดกฎหมาย ตลอดจนการปราบปรามหรือช่วยการตัดไม้ทำลายป่าในทุกหมู่บ้านและชุมชน ให้ได้ผลอย่างต่อเนื่องในทุกพื้นที่ของประเทศ

๑.๔ กระตุ้น และส่งเสริมให้ประชาชนให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐ โดยการแจ้งข่าวให้ข้อมูล ชี้เบาะแส ของกระบวนการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ตลอดจนเอาผิดกับเจ้าหน้าที่ผู้รู้เห็นเป็นใจ หรือให้การสนับสนุน ผู้กระทำความผิดกฎหมายอย่างเด็ดขาดและจริงจัง

๑.๕ การใช้มาตรการทางสังคมกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นทรัพยากรของแผ่นดินด้วยการลงโทษทางสังคม เช่น การไม่คบหาสมาคมด้วย

๑.๖ การดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างรวดเร็วเพื่อเป็นการป้องปราม ผู้กระทำความผิดอีกหนทางหนึ่งโดยการเร่งรัดการดำเนินคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายให้รวดเร็วและทันเหตุการณ์

๒. แนวทางในการอนุรักษ์ไม้พะยุงและทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๑ การฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุก ทำลาย ให้คืนสภาพป่าไม้ที่สมบูรณ์ดังเดิม โดยบูรณาการการปฏิบัติกับทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาคประชาชน และองค์กรชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการอนุรักษ์ไม้พะยุงและทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริงจัง

๒.๒ การปลูกจิตสำนึกของประชาชน โดยการประชาสัมพันธ์ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มมวลชน และประชาชน เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ สร้างและกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความรัก ห่วงแหนทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งขึ้น ตลอดจนนโยบายและแนวทางในการดูแลรักษาป่าไม้ให้ยั่งยืนตลอดไป

๒.๓ ปลูกฝังค่านิยมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ ให้กับเด็กและเยาวชน ทั้งในและนอกโรงเรียน โดยให้ทราบถึงผลกระทบจากการทำลายป่าไม้ หรือการที่ปริมาณป่าไม้ลดลงจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางกายภาพ และมีผลต่อปัจจัยทางชีวภาพ มีผลกระทบต่อสภาพดิน น้ำ อากาศ สัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เพราะทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจะมีความสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อระบบนิเวศ จึงต้องรักษาและฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้คงความสมดุลตามธรรมชาติอย่างยั่งยืน

๒.๔ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า มีการบูรณาการวางแผนปฏิบัติงานร่วมกันระหว่าง เจ้าหน้าที่รัฐ องค์กรบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้านและกลุ่มพลังมวลชนทุกรูปแบบโดยทำการปลูกป่าทดแทนป่าที่สูญเสียไปอย่างต่อเนื่อง การสร้างเขื่อนหรือฝายกักเก็บน้ำเพื่อสร้างความชุ่มชื้นให้กับผืนป่า และการป้องกันไฟป่าที่มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดอบรมและการจัดให้มีอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) ในระดับหมู่บ้านและตำบล โดยเฉพาะหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกับป่า การส่งเสริมและสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนเพื่อการใช้ประโยชน์จากป่าอย่างคุ้มค่า

๒.๕ สนับสนุนและขยายผลโครงการในพระราชดำริฯ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น โครงการปาร์กน้ำ โครงการบ้านเล็กในป่าใหญ่ โดยการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมให้แพร่หลายกว้างขวางยิ่งขึ้น

๒.๖ สนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนปลูกไม้พะยุงในที่ดินของรัฐ ที่ดินของเอกชน พื้นที่ป่าอนุรักษ์ และพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม โดยภาครัฐจัดสรรเงินสนับสนุนกล้าไม้ ค่าปลูก ค่าปุ๋ย ค่าดูแลรักษาให้เป็นกรณีพิเศษ เป็นระยะเวลาอย่างน้อย ๑๐ ปี ติดต่อกัน โดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด และให้ความรู้กับประชาชนที่เกี่ยวข้องในการดูแลรักษา เช่น โครงการป่าไม้พะยุงและไม้มีค่าหายากคืนสู่ถิ่นอีสานใต้ ในพื้นที่ จ.ยโสธร มุกดาหาร อำนาจเจริญ สุรินทร์ ศรีสะเกษและอุบลราชธานี จำนวน ๑๐๒,๑๕๓ ไร่ (๔,๗๘๔,๕๕๐ กล้า) ที่ดำเนินการโดยกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช

๓. แนวทางการกำหนดนโยบายและการบริหารเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง

การกำหนดนโยบายและการบริหารงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงจะเกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐโดยตรง ซึ่งสามารถกำหนดแนวทางในการดำเนินการได้ดังนี้

๓.๑ การกำหนดยุทธศาสตร์เป็นหลักในการทำงานเพื่อแก้ปัญหา

การทำงานที่มียุทธศาสตร์ มีการกำหนดเป้าหมาย การใช้งบประมาณให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งเป้าหมายไว้โดยมีเครื่องมือสำคัญเป็นตัวชี้วัด (KPI) : Key Performance Index/Balanced Scorecards จะทำให้เกิดประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวในทางปฏิบัติ สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด บริเวณพื้นที่ใดมีปัญหาก็สามารถวางแผนการทำงานและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ โดยใช้วิธีกำหนดพื้นที่เป็นตัวตั้ง ระดมอัตรากำลัง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ฯ ต่างๆ ร่วมกันเข้าไปในทุกพื้นที่ที่เกิดปัญหาการตัดไม้ทำลายป่า การเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาตั้งแต่ปัญหาเริ่มเกิดจะทำให้การแก้ไขปัญหาประสบความสำเร็จได้โดยง่าย ดังนั้น หากผู้บริหารมีการวางแผนที่ดีไว้แล้วและเจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วน รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ร่วมมือกัน ในการเฝ้าระวังไม่ให้มีการลักลอบตัดไม้พะยุงทั้ง

จากคนในประเทศและกระบวนกรนอกประเทศ ก็จะสามารลดปัญหาการลักลอบตัดไม้พะยุงและการทำลายทรัพยากรของชาติได้

๓.๒ การให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์และความร่วมมือของเจ้าหน้าที่

ในปัจจุบันต้องยอมรับว่ามีหลายหน่วยงานในภาครัฐมีปัญหาเรื่องภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ขององค์กร จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและให้ความสำคัญเพื่อให้ประชาชนเกิดความศรัทธา ดังนั้น ในแต่ละพื้นที่ต้องให้ความสำคัญและควรเก็บข้อมูลงานวิจัยเกี่ยวกับภาพลักษณ์ที่ประชาชนต้องการให้เจ้าหน้าที่เป็นอย่างไร โดยทำคู่ขนานกันไปเพราะภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจว่าประชาชนจะรักและศรัทธาและให้ความร่วมมือเพื่อเป็นเครือข่ายให้ภาครัฐอันจะทำให้ผลประโยชน์จะตกอยู่กับส่วนรวม บรรดาผู้บริหารทั้งหลายจึงต้องเป็นทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติเข้าถึงในพื้นที่อย่างใกล้ชิดเพื่อรับทราบปัญหา โดยการสำรวจ (Survey) หรือบางพื้นที่มีการขอความร่วมมือให้ทางสถาบันการศึกษาในพื้นที่ช่วยทำงานวิจัย เพื่อเป็นกระจุกสะทอนให้เห็นว่าการทำงานในจุดไหนต้องปรับปรุงและแก้ไขปัญหา รัฐต้องเข้าใจในภาพรวมและร่วมกันจัดปัญหาอื่นๆ ซึ่งจะเชื่อมโยงมายังปัญหาหลักในการดำรงชีพ ให้ประชาชนในพื้นที่มีการศึกษาที่ดี มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลข่าวสารให้มากขึ้น จะได้ไม่ตกเป็นเครื่องมือถูกหลอกลวงและหลงไปกระทำความผิดได้

๓.๓ ด้านความโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

ความโปร่งใสในการปฏิบัติงานถือเป็นเรื่องสำคัญมาก เนื่องจากเจ้าหน้าที่ต้องเป็นคนเก่งและคนดี เพื่อเป็นแบบอย่างในการวางตัวให้ประชาชนรักและศรัทธา ดังนั้นในเบื้องต้นการแต่งตั้งโยกย้ายเจ้าหน้าที่ฯ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้มีการพัฒนาได้ดีขึ้น และควรให้มีการนำระบบรางวัลและการลงโทษ Reward and Punishment มาใช้เพื่อให้มีความชัดเจนเป็นธรรมควบคู่กันไป ดังนั้นหากมีความโปร่งใสและมีฝีมือ ผลงานก็จะเป็นที่ประจักษ์ประเทศชาติจะได้พัฒนาไปข้างหน้า

๓.๔ ด้านกฎหมายและกระบวนกรลงโทษบังคับใช้

การตัดไม้ทำลายป่าไม่เพียงแต่ไม้พะยุงเท่านั้น ปัญหานี้ถือว่าเป็นปัญหาสังคมและเป็นปัญหาสำคัญของประเทศชาติที่จำเป็นต้องแก้ไข บรรดาการอนุมัติ อนุญาตทั้งหลายที่ขัดต่อจริยธรรม ศีลธรรม หน่วยงานผู้มีอำนาจรักษากฎกติกาของบ้านเมืองอย่างเต็มที่ โดยที่ไม่มีอคติใดๆ และไม่ประพฤติดุจริต คอรัปชั่น เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๕ วิธีการบริหารจัดการ

ผู้นำเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนนโยบายในองค์กร เพราะทุกองกรณ์นั้นจะต้องมีผู้บริหารระดับสูง ระดับกลาง ซึ่งกำหนดคนนโยบายและทิศทางในการปฏิบัติงานปัญหาทุกอย่างมุ่งมองไปถึง

ระดับหมู่บ้าน หากผู้บังคับบัญชาไม่มีความเสียสละ มีภาวะผู้นำและทำงานอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการบริหารทั่วไป และทำเป็นตัวอย่างที่ดี จะส่งผลให้งานขับเคลื่อนไปได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน แต่ในทางกลับกันถ้าผู้บังคับบัญชาไม่มีภาวะผู้นำ ทำงานไม่จริงจัง ผู้ใต้บังคับบัญชาก็จะทำงานแบบไม่เต็มใจ อันจะมีผลทำให้การปฏิบัติงานและองค์กรอ่อนแอได้

๔. แนวทางในการบริหารจัดการกับไม้พะยูนของกลาง

การกำหนดนโยบายและการบริหารเพื่อแก้ปัญหาไม้พะยูนโดยเฉพาะของกลางที่จับกุมได้กว่า ๑๕,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตรที่มีอยู่ทั้งหมดในประเทศไทยขณะนี้ ยังไม่มีความชัดเจนว่าจะมีนโยบายและจะบริหารจัดการอย่างไร แม้ว่าจะมีการจับกุมทั้งผู้ลักลอบตัดและขนไม้พะยูนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัญหาการบริหารจัดการไม้พะยูนของกลางยังไม่มีความชัดเจน หลังจากจับกุมผู้ต้องหาพร้อมของกลางได้แล้ว ของกลางส่วนใหญ่ยังอยู่ในความดูแลของหน่วยงานที่จับกุมได้ โดยเฉพาะพื้นที่อุทยานแห่งชาติรวมถึงด่านศุลกากรทั่วประเทศที่มีไม้พะยูนอยู่ในการดูแล สถิติไม้พะยูนของกลางทั่วประเทศล่าสุดในขณะนี้ มีประมาณ ๑๓,๐๐๐ ลูกบาศก์เมตร เก็บอยู่ที่กรมศุลกากรมากที่สุด ๕,๐๐๐ ลบ.ม. ขณะที่อีก ๔,๐๐๐ ลบ.ม. กระจายอยู่ตามหน่วยต่างๆ ของกรมอุทยานแห่งชาติ มูลค่าประมาณ ๓,๒๕๐ ล้านบาท ในขณะที่ไม้พะยูนที่เข้าสู่กระบวนการทางศาลและการพิจารณาคดีถึงที่สุดแล้วและตกเป็นของแผ่นดิน มี ๑,๗๐๐ ลบ.ม. มูลค่า ๔๒๕ ล้านบาท ซึ่งทั้งหมดยังคงต้องรอมติของคณะกรรมการไม้มีค่าว่าจะนำไปใช้ประโยชน์หรือดำเนินการอย่างไรกับไม้พะยูนของกลางทั้งหมด

จากการที่กรมศุลกากรได้ทำการตรวจยึดจับกุมไม้ไว้เป็นของกลางจำนวนมากซึ่งส่วนมากเป็นไม้พะยูนที่เป็นไม้หวงห้ามตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ และเป็นคดีความผิดเกี่ยวกับการลักลอบส่งออกตามกฎหมายศุลกากร โดยมีลักษณะความผิดแตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างดังนี้

๔.๑ คดีที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการสำแดงชนิดสินค้าเป็นเท็จ เพื่อหลีกเลี่ยงอากรและหลีกเลี่ยงข้อจำกัด เนื่องจากไม้เป็นของที่ต้องเสียอากรขาออก และต้องขออนุญาตในการส่งออกตามประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การส่งข้าว ช้าง และไม้ออกไปนอกราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๔๕ ลงวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๔๕ อันเป็นความผิดตามมาตรา ๕๕ และมาตรา ๒๖ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรพุทธศักราช ๒๔๖๘ (มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี) ประกอบมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๔๘๒ โดยเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ยึดไม้ของกลางโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๔๖๕

นอกจากนี้บางคดีผู้กระทำความผิดใช้วิธีแอบอ้างชื่อบุคคลอื่นในเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งออก ซึ่งเป็นความผิดฐานสำแดงเท็จและฐานพยายามลักลอบส่งไม้ออกไปนอกราชอาณาจักร

ตามมาตรา ๕๕ และมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๔๖๕ (มีระวางโทษจำคุก ไม่เกิน ๑๐ ปี) ประกอบมาตรา ๑๖ และมาตรา ๑๗ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๕) พุทธศักราช ๒๔๘๒ โดยเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ยึดไม้ของกลางโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่งแห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๔๖๕

สำหรับไม้ของกลางดังกล่าว ส่วนมากไม่มีผู้ใดมาแสดงตัวเป็นเจ้าของหรือใช้สิทธิเรียกร้องเอาของกลางกลับคืนภายในเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ยึด ซึ่งตามมาตรา ๒๔ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พุทธศักราช ๒๔๖๕ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติศุลกากร (ฉบับที่ ๑๕) พ.ศ. ๒๕๔๘ ให้ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ของเจ้าของและให้ตกเป็นของแผ่นดิน โดยมีต้องคำนึงว่าจะมีการฟ้องร้องคดีอาญานั้นหรือไม่

๔.๒ เมื่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ยึดไม้ของกลาง โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง ประกอบกับมาตรา ๑๒๐ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรฯ ย่อมมีผลให้ไม้ของกลางอยู่ในความรักษาของกรมศุลกากรตั้งแต่วันที่ยึด ไม้ของกลางจึงอยู่ในความรักษาของหน่วยงานของรัฐแล้ว เจ้าหน้าที่ป่าไม้ซึ่งถูกเชิญไปตรวจสอบชนิดและวัดปริมาตรไม้ของกลาง ในฐานะผู้เชี่ยวชาญ จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะทำการยึด ไม้ของกลางซ้ำอีกภายหลังการตรวจยึดจับกุมของเจ้าหน้าที่ศุลกากร

เมื่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ยึดไม้ของกลางและไม้ของกลางนั้น ได้ตกเป็นของแผ่นดินแล้ว อธิบดีกรมศุลกากรย่อมมีดุลยพินิจที่จะสั่งให้จำหน่ายไม้ของกลางตามมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง แต่หากไม้ของกลางนั้นยังไม่ได้ตกเป็นของแผ่นดิน เพียงแต่เจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ยึดไม้ของกลางโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง ประกอบกับมาตรา ๑๒๐ ไว้แล้วเท่านั้น อธิบดีกรมศุลกากรย่อมไม่มีอำนาจที่จะสั่งให้จำหน่ายไม้ของกลางตามมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่งได้ เพราะเจ้าของหรือผู้มีสิทธิในไม้ของกลางยังคงเป็นเจ้าของหรือผู้มีสิทธิในไม้ของกลางอยู่ ส่วนการพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจในการขายไม้ของกลางของอธิบดีกรมศุลกากรตามมาตรา ๑๗๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นั้น เป็นกรณีที่ต้องบังคับตามมาตรา ๑๒๐ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรฯ ที่ให้นำมาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๕ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรฯ มาใช้บังคับ

๔.๓ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ เห็นชอบให้กรมศุลกากรจำหน่ายไม้ของกลางตามลักษณะความผิดว่าด้วยกฎหมายศุลกากรได้เอง โดยไม่ต้องให้องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้เป็นผู้ดำเนินการตามที่กระทรวงการคลังเสนอ แต่ภายหลังได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ เห็นชอบห้ามการนำเข้าไม้ และสิ่งประดิษฐ์ที่ทำด้วยไม้พะยูงจาก

ราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมทั้งห้ามการส่งออกไม้พะยุง
ทุกกรณีออกไปนอกราชอาณาจักรและให้กระทรวงพาณิชย์รับไปพิจารณาในการออกประกาศห้าม
นำเข้าและส่งออกไม้พะยุง ตามพระราชบัญญัติการส่งออกนอกรและ การนำเข้าไม้ในราชอาณาจักร
ซึ่งสิ้นค้า พ.ศ.๒๕๒๒ ต่อไป ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัย มีความเห็นว่าเพื่อมิให้เป็นภาระในการเก็บรักษาไม้ของกลางระหว่างการ
ดำเนินคดีซึ่งยังไม่ถึงที่สุด โดยไม่สามารถกำหนดระยะเวลาได้อย่างแน่นอน ประกอบกับข้อเท็จจริง
พบว่าการเก็บรักษาไม้ของกลางมีความเสี่ยงต่อความสูญหาย เสื่อมสภาพและเสื่อมราคา ทั้งมี
ค่าใช้จ่ายในการเก็บรักษามากเกินสมควร จึงเห็นควรดำเนินการจำหน่ายไม้ของกลางและถือเงินไว้
แทนของตามมาตรา ๒๕ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติศุลกากร พระพุทธศักราช ๒๔๖๕ ซึ่งเป็น
วิธีการจำหน่ายของกลางคดี ที่ยังไม่ถึงที่สุด เพียงวิธีเดียว ไม่สามารถจำหน่ายด้วยวิธีการอื่นได้

ในการจำหน่ายไม้ของกลางดังกล่าว สามารถกระทำได้ ๒ วิธี คือ

๑. การจำหน่ายในประเทศ โดยออกมาตรการเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ควบคุมให้มีการ
นำไม้ของกลางไปแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์ เพื่อป้องกันปัญหาการพยายามนำไม้ของกลางมาส่งออก
อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีข้อดีข้อเสียดังนี้

ข้อดี ทำให้มีปริมาณไม้ในประเทศรองรับอุตสาหกรรมการผลิตเฟอร์นิเจอร์ก่อให้เกิด
ประโยชน์แก่โรงงานแปรรูปไม้และการสร้างงานให้กับช่างไม้ภายในประเทศ

ข้อเสีย อาจมีปัญหาการนำเอกสารหลักฐานที่ทางราชการออกให้กับไม้ของกลางไปใช้
สวมสิทธิ์กับไม้ลักลอบตัดใหม่ แล้วนำมาหมุนเวียนในตลาดภายในประเทศ ทั้งยังเสี่ยงต่อการนำไม้
ของกลางดังกล่าวไปทำการลักลอบส่งออกอีกด้วย และการควบคุมการแปรรูปไม้ของกลางเป็น
เฟอร์นิเจอร์ ก็กระทำได้ยาก

๒. การจำหน่ายให้กับต่างประเทศที่มีความต้องการไม้ของกลาง ซึ่งจะเป็นการเพิ่ม
รายได้จากการจำหน่ายให้สูงมากขึ้น โดยการจำหน่ายในรูปแบบรัฐต่อรัฐ ผ่านทางสถาน
เอกอัครราชทูตของประเทศนั้นๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศคู่ค้า ทั้งแนวทางดังกล่าว
สามารถลดความต้องการของต่างประเทศที่จะซื้อไม้ อันจะทำให้การตัดไม้ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ
ลดน้อยลง ทั้งยังสามารถป้องกันปัญหาเกี่ยวกับการนำเอกสารหลักฐานที่ทางราชการออกให้ ไปใช้
สวมสิทธิ์กับไม้ลักลอบตัดใหม่ได้อีกด้วย

จึงเห็นว่าการจำหน่ายไม้ของกลางดังกล่าวไปยังต่างประเทศเหมาะสมกว่าการจำหน่าย
ภายในประเทศ อย่างไรก็ตามการดำเนินการจำหน่ายไปยังต่างประเทศนั้น มีข้อจำกัดไม่สามารถ
ดำเนินการได้ ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑

๔.๔ กรณีคดีถึงที่สุด หากคดีถึงที่สุดโดยศาลมีคำพิพากษาปรับไม้ของกลาง และสั่งลงโทษผู้กระทำความผิด ไม้ของกลางย่อมตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๓๕ แห่งประมวลกฎหมายอาญา และเมื่อเจ้าหน้าที่ศุลกากรได้ยึดไม้ของกลางโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา ๒๔ วรรคหนึ่ง ประกอบกับมาตรา ๑๒๐ แห่งพระราชบัญญัติศุลกากรฯ กรมศุลกากรจึงเป็นผู้มีอำนาจขายไม้ของกลางดังกล่าว มิใช่อำนาจของกรมป่าไม้แต่อย่างใด

ในปัจจุบันนี้ ไม้พะยูนขนาดใหญ่ถูกตัดไปจนเกือบหมดสิ้นแล้ว เหลือแต่ไม้พะยูนที่มีขนาดลำต้นเล็ก ซึ่งหากไม้พะยุงดังกล่าวไม่ถูกตัดก็จะเติบโตกลายเป็นไม้ใหญ่ได้ ดังนั้น รัฐควรจัดสรรงบประมาณแก่หน่วยงาน บุคคล ที่ดูแลรักษาป่า มอบเบี้ยเลี้ยงพิเศษสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเสี่ยงอันตราย การสร้างขวัญกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น การให้กำลังใจโดยไปตรวจเยี่ยมเจ้าหน้าที่ฯ ผู้ปฏิบัติงานซึ่งดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชาติ ในพื้นที่ นอกจากนั้น ข้าราชการและนักการเมืองทุกระดับ เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ ฝ่ายปกครอง ตำรวจ ทหาร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนทั่วไป ต้องถือเป็นหน้าที่หลักและความรับผิดชอบร่วมกันที่จะรักษาทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่งของประเทศไม่ให้สูญสิ้นไป

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยูนนั้น ถือเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย เนื่องจากจำนวนไม้พะยูนในป่ามีจำนวนลดลงเพราะประเทศเพื่อนบ้านมีความต้องการไม้พะยูนเป็นจำนวนมากและขบวนการลักลอบตัดไม้พะยูนเป็นขบวนการใหญ่ กลุ่มที่เข้ามาร่วมกระทำความผิดนั้นเป็นชาวบ้านในชุมชนที่อยู่ใกล้ป่า อีกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งแก๊งค์ค้ายาเสพติดที่ผันตัวเองมาลักลอบตัดไม้พะยูน เนื่องจากไม้พะยูนเป็นที่ต้องการของประเทศเพื่อนบ้านและมีราคาสูง อีกทั้งบทลงโทษของการลักลอบตัดไม้พะยูนเพื่อส่งออกไปขายยังประเทศเพื่อนบ้านนั้น มีอัตราโทษเบากว่าความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงพบปัญหาการกระทำความผิดอย่างต่อเนื่อง

ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และสิ่งแวดล้อมถือเป็นทรัพยากรขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชากรในประเทศและเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศได้อีกทางหนึ่ง การอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน จะต้องนำหลักของการอนุรักษ์ทรัพยากรมาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการซึ่งจะต้องมีการรักษา สงวน อนุรักษ์ ปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่อยู่ในสภาพที่ดีตามธรรมชาติในสภาพที่กำลังมีการใช้และในสภาพที่ทรุดโทรม อันจะส่งผลดีกับทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้และสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสมบัติส่วนรวมอันมีค่ายิ่งของประเทศไทย

สรุป

การป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยูนในประเทศไทยนอกจากหน่วยงานภาครัฐจะได้ดำเนินการร่วมมือและร่วมปราบปรามจับกุม รวมถึงสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนในการเฝ้าระวังและแจ้งเบาะแสให้แก่หน่วยงานภาคราชการ เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย ซึ่งจากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ยังพบการลักลอบตัดไม้พะยูนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบทลงโทษตามกฎหมายดังกล่าวยังไม่รุนแรง แต่ขณะนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการทบทวนและแก้ไขกฎหมายที่ใช้บังคับให้มีความรุนแรงขึ้น นอกจากมาตรการดังกล่าวแล้ว การจะแก้ไขปัญหากระบวนการลักลอบตัดไม้พะยูนให้ครบวงจรนั้น จะต้องมีการสร้างแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เพื่อให้ผืนป่าและไม้พะยูนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทดแทนที่ถูกลักลอบตัด

อย่างไรก็ตามจากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ยังพบการลักลอบตัดไม้พะยุงเพื่อจำหน่ายอีกเป็นจำนวนมาก เนื่องจากบทลงโทษตามกฎหมายยังไม่รุนแรง จึงต้องมีการทบทวนเพื่อแก้ไขกฎหมายที่ใช้บังคับให้มีบทลงโทษที่สูงขึ้น เพื่อลดปริมาณการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุง นอกจากนี้ต้องกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง เพื่อให้ไม้พะยุงยังเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าของประเทศไทย และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในแง่ของคุณค่าได้ตลอดไปอย่างยั่งยืน อีกทั้งการสร้างแรงจูงใจโดยการปลูกทดแทนและฟื้นฟูในลักษณะของการปลูกเชิงเศรษฐกิจ เพื่อธุรกิจการค้า นับเป็นการทดแทนการลักลอบตัดไม้ในป่าธรรมชาติ น่าจะเป็นการเพิ่มปริมาณไม้พะยุงในประเทศไทยให้เพิ่มมากขึ้นด้วยอีกทางหนึ่ง ซึ่งจะเป็นการรักษาสมบัติของชาติให้คงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป

ความสูญเสียไม้พะยุงจากการลักลอบตัด ภายใน ๒-๓ ปีที่ผ่านมา หากนำมาคำนวณเป็นปริมาณเนื้อ ไม้ นับว่ามีมูลค่ามหาศาล เพราะผลจากการบุกรุกป่าเพื่อตัดฟันไม้จากเขตป่าสงวนและวนอุทยานต่างๆ โดยไม่มีการปลูกทดแทน ก็เป็นการทำลายไม้ที่ขึ้นในถิ่นเดิมอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ จะทำลายระบบนิเวศน์แล้วยังเป็นการทำลายต้นพันธุ์ที่ดีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่สามารถเอากลับคืนมาได้ ต้นที่มีพันธุ์กรรมดีต้องสูญเสียไปก่อนที่จะได้นำมาใช้ประโยชน์

เนื่องจากไม้พะยุงเจริญเติบโตช้า และมีการศึกษาด้านชีววิทยาโดยเฉพาะทางพันธุศาสตร์ในไทยมีน้อยมาก ข้อมูลเกี่ยวกับการวิวัฒนาการของไม้ชนิดนี้ รวมทั้งรักษาและบำรุงพันธุ์ที่จะเอื้ออำนวยให้สายพันธุ์สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ในสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์นั้นๆ ได้ ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงต้องทำการวิจัยเกี่ยวกับไม้พะยุงให้มากกว่านี้

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการป้องกันอนุรักษ์ป่าโดยการเฝ้าระวัง และการใช้กฎหมายบังคับ ยังคงจำเป็นสำหรับประเทศไทย แต่การแก้ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าโดยเฉพาะไม้พะยุงนั้น จำเป็นต้องอาศัยมาตรการอื่นๆ มาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนร่วมด้วย โดยเฉพาะการเข้าใจถึงแก่นแท้ของปัญหาการบุกรุกตัดไม้ทำลายป่าของประชาชน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความยากจนและความไม่รู้ จึงต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ และการปลูกจิตสำนึกกับประชาชนในการดูแลป้องกันรักษาป่า เพื่อให้ป่าไม้โดยเฉพาะไม้พะยุงอยู่กับประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน เพราะการให้ความรู้ ความเข้าใจ และปลูกจิตสำนึกในการดูแลป้องกันอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง เป็นการสร้างพลังแห่งความร่วมมือ ร่วมใจ ในการรักษาป่าด้วยความเต็มใจและสมัครใจของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อช่วยกันดูแลการบุกรุกทำลายป่าจะดีกว่าการแก้ที่ปลายเหตุโดยใช้บทลงโทษตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะการดำเนินการของภาครัฐ

๑.๑ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ให้มีการบังคับใช้และมีบทลงโทษรุนแรงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดเพราะต้องรับโทษที่สูงขึ้น

๑.๒ ภาครัฐต้องเพิ่มและสนับสนุนงบประมาณให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการป้องกัน การบังคับใช้กฎหมาย และการป้องปราม ให้เพียงพอและเหมาะสมกับภาระงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละพื้นที่ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

๑.๓ ภาครัฐต้องให้โอกาสในการเจริญก้าวหน้า และการพิจารณาความดีความชอบ ตลอดจนการมอบรางวัลแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลงานการจับกุมและปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยุง

๑.๔ ภาครัฐต้องจัดหาอุปกรณ์ในการป้องกันและปราบปรามให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น ยานพาหนะ และอาวุธยุทธโธปกรณ์ เพื่อตรวจค้นและการจับกุมผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ

๑.๕ ภาครัฐต้องเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอแก่หน่วยงาน โดยเฉพาะการปราบปราม ผู้กระทำความผิดเนื่องจากพื้นที่ป่าในประเทศมีเนื้อที่กว้างขวาง และกระจายอยู่ในแต่ละภูมิภาค จึงต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรให้สามารถดูแลให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง

๑.๖ ภาครัฐควรจัดอบรมเพิ่มเติมเพื่อเป็นการให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการปราบปรามให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตนและต่อประเทศชาติ

๑.๗ ทำการวิจัยเพื่อทราบพันธุกรรมของไม้พะยุง ตลอดจนนิเวศนาการของไม้ชนิดนี้ เพื่อรักษาและบำรุงพันธุ์ให้สายพันธุ์สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ในสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทยได้

๒. ข้อเสนอแนะต่อสาธารณะ

๒.๑ ประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะ โดยการสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้แก่ประชาชนถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าและบทลงโทษของการบุกรุกป่าและการลักลอบตัดไม้พะยุง

๒.๒ การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า เช่น การจัดอบรม และการจัดให้มีอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) การส่งเสริมและสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน เป็นต้น

๒.๓ ใช้มาตรการทางสังคมลงโทษผู้กระทำผิดและการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเป็นการสร้างความสูญเสียต่อทรัพยากรของประเทศ

๒.๔ ขยายผลโครงการพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าไม้และส่งเสริมให้มีการปลูกไม้พะยูงในเชิงพาณิชย์มากขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เยาวลักษณ์ อภิชาติวิไลภ. ประชาชนกับป่าธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑.

วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ และคณะ. การจัดการป่าชุมชนโดยองค์กรท้องถิ่น. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๕.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนาและชาติพันธุ์ วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓.

อุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, กรม, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. การบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้และข้อมูลป่าไม้ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพมหานคร : กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช, ๒๕๔๗.

เอกสารวิจัย

พรทิพย์ กาญจนสุนทร. “การจัดการพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕.

ไพโรจน์ แวงจินดา. “บทบาทของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาหมู่บ้านในโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๓๕.

วัฒนา แก้วกำเนิด. “ยุทธศาสตร์การจัดการพื้นที่ป่าอนุรักษ์แบบยั่งยืน”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๓๖.

สมศักดิ์ สุขวงศ์. “บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของศิลปกรรม”. เอกสารประกอบการสัมมนา การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ ๕, ๒๕๓๗.

สุธาวัลย์ เสถียรไทย. “ธรรมาภิบาลและกระบวนการนโยบายสาธารณะในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของไทย”. เอกสารวิจัยส่วนบุคคล, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๔.

กฎหมาย

“พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ.๒๔๘๔”. กรมป่าไม้, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

“พระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ.๒๕๓๐”. กรมป่าไม้, กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. “แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้”. (ออนไลน์).

เข้าถึงได้จาก : <https://web.ku.ac.th/king72/2533/foresto3.html2557.,2557>.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. “หลักนิติศาสตร์และหลักนิติธรรม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : [www.pub-](http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1431,2557)

[law.net/publaw/view.aspx?id=1431,2557](http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1431,2557).

วีรวิท คงศักดิ์. “ยุทธศาสตร์กับความสำนึกรับผิดชอบ”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :

www.senate.go.th/w3c/senate/picture/COMM/544/file_1334799935.pdf.,2557.

นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, “สำนักงาน, นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๐-๒๕๕๕”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้

จาก : www.onep.go.th/index.php?option=CCM_content&view=article&id=Z760,2557.

ภาคผนวก

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล : นายวิจักขณ์ อภิรักษ์นันท์ชัย
วัน เดือน ปีเกิด : ๒๔ ตุลาคม ๒๕๐๕
สถานที่เกิด : จังหวัดสมุทรสงคราม
วุฒิการศึกษา : โรงเรียนศรีทราสมุทร
โรงเรียนศุภกากร ปีการศึกษา ๒๕๒๖
นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา ๒๕๓๐
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒน
บริหารศาสตร์ ปีการศึกษา ๒๕๔๕
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน : ผู้อำนวยการสำนักสืบสวนและปราบปราม กรมศุลกากร

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยูนเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
ผู้วิจัย นายวิจักขณ์ อภิรักษ์นันท์ชัย หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 56

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักสืบสวนและปราบปราม กรมศุลกากร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ป่าไม้ในประเทศไทยยังอยู่ในภาวะวิกฤต โดยเฉพาะไม้พะยูนถือว่าเป็นอันดับต้น ๆ ของไม้หวงห้ามที่ถูกลักลอบตัดในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เขตพื้นที่อนุรักษ์ ความต้องการของไม้พะยูนในแถบประเทศจีนและเวียดนามมีสูงมาก ไม้พะยูนจึงเป็นไม้ที่ประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศต้องการ เนื่องจากไม้พะยูนในพื้นที่ป่าของประเทศเพื่อนบ้านนั้นเริ่มหมดไป

“พะยูน” เป็นพันธุ์ไม้ที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในประเทศพม่า กัมพูชา ลาว และเวียดนาม สำหรับประเทศไทยพบกระจายอยู่ตามป่าเบญจพรรณชื้นและป่าดิบแล้ง ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในพื้นที่ที่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 100 – 300 เมตร มีลักษณะเป็นไม้ยืนต้นผลัดใบขนาดกลางถึงขนาดใหญ่สูงถึง 25 เมตร เนื่องจากพะยูนมีเนื้อไม้ที่มีสีน้ำตาลอมม่วง สีแดงเลือดหมูแก่ ฯลฯ มีเนื้อละเอียดและแข็งแรงทนทาน จึงมีการนำมาใช้ในการทำเครื่องเรือน เครื่องใช้แกะสลัก สิ่งประดิษฐ์ ไม้ถือและด้ามเครื่องมือ คุณภาพดี มีราคาแพง ใช้ทำส่วนต่างๆ ของเกวียน กระบะรถยนต์ กระสวยทอผ้า ด้ามหอก คันธนู หน้าไม้ และเครื่องดนตรี เช่น ซอด้วง ซออู้ ขลุ่ย โทน รำมะนา ลูกกระนาค เป็นต้น ไม้พะยูน จึงกลายเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่ายิ่งของประเทศไทย เนื่องจากในปัจจุบันได้มีการลักลอบตัดไม้พะยูนเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศจีน ส่งผลให้จำนวนไม้พะยูนมีจำนวนลดลง เพราะขบวนการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าพุ่งเป้าที่จะตัดไม้พะยูนส่งออกไปขายยังต่างประเทศ เนื่องจากไม้พะยูนมีราคาสูงและประเทศเพื่อนบ้านมีความต้องการไม้พะยูนเป็นจำนวนมาก

ปัญหาการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยูนนั้น ถือเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทย เนื่องจากจำนวนไม้พะยูนในป่ามีจำนวนลดลงเพราะประเทศเพื่อนบ้านมีความต้องการไม้พะยูนเป็นจำนวนมากและขบวนการลักลอบตัดไม้พะยูนเป็นขบวนการใหญ่ เนื่องจากกลุ่มที่เข้ามาร่วมกระทำ ความผิดนั้นเป็นชาวบ้านในชุมชนที่อยู่ใกล้ป่า อีกส่วนหนึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งแก๊งค้ายาเสพติดที่ผันตัวเองมาลักลอบตัดไม้พะยูน เนื่องจากไม้พะยูนเป็นที่ต้องการของ ประเทศเพื่อนบ้านและมีราคาสูง อีกทั้งบทลงโทษของการลักลอบตัดไม้พะยูนเพื่อส่งออกไปขายยัง

ประเทศเพื่อนบ้านนั้น มีอัตราโทษเบากว่าความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จึงพบปัญหาการกระทำ ความผิดอย่างต่อเนื่อง

ไม้พะยุง จัดอยู่ในบัญชีไม้หวงห้ามประเภท ก. ที่ไม่อนุญาตให้ค้าขายหรือส่งออก แม้ว่าจะอนุญาตให้ตัดในพื้นที่กรรมสิทธิ์ได้แต่ไม่สามารถส่งออกไปขายนอกราชอาณาจักรได้ ตาม พระราชบัญญัติป่าไม้ ปี พ.ศ.2484 อย่างไรก็ดีแม้ว่าเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้จะได้สนธิกำลังกับ เจ้าหน้าที่กรมศุลกากร เพื่อกวาดล้างและป้องกันการลักลอบตัดไม้พะยุง แต่ก็ยังพบว่าขบวนการ เหล่านี้ยังไม่สามารถปราบปรามให้หมดไปได้ โดยขบวนการเหล่านี้มีพฤติการณ์ในการกระทำ ความผิดเป็นเครือข่ายโยงใยกัน เริ่มตั้งแต่มีคำสั่งซื้อ (Order) จากต่างประเทศ การเข้าพื้นที่เพื่อหา เป้าหมายว่าไม้พะยุงมีอยู่ในพื้นที่ใดมีขนาดเท่าใด จะเข้าตัดได้อย่างไร เพื่อ “จี๋เป้า” ให้ทีมลักลอบ ตัดไม้เข้าดำเนินการ เป็นสาเหตุให้ประชาชนเป็นจำนวนมากต้องถูกจับกุมจากการลักลอบตัดไม้ พะยุง และรัฐต้องสูญเสียงบประมาณและอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เป็นจำนวนมากในการป้องกันการ ลักลอบตัดไม้พะยุงและในปัจจุบันยังปรากฏว่าการจับกุมไม้พะยุงให้เห็นอย่างต่อเนื่อง แต่ส่วนใหญ่ เท่าที่ปรากฏเป็นเพียงข่าวการไปตรวจยึด “มอดไม้” ซึ่งเป็นขบวนการรายย่อยเท่านั้น แต่ก็ยังไม่ สามารถเข้าไปถึงตัวนายทุนผู้อยู่เบื้องหลัง หรือสามารถทำลายแหล่งรับซื้อรายใหญ่ได้ จึงเป็นสาเหตุ ให้ไม้พะยุงมีจำนวนลดน้อยลงเป็นอย่างมาก เนื่องจากขบวนการดังกล่าวมีเครือข่ายใหญ่และมีการ วางแผนอย่างเป็นระบบ ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 และพระราชกฤษฎีกากำหนดไม้หวงห้าม พ.ศ. 2530 ซึ่งหากมีการนำไม้พะยุงที่ถูกลักลอบตัด ส่งออกนอกราชอาณาจักร โดยผ่านพิธีการศุลกากรและมีการปกปิดข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชนิดของ ที่ส่งออก การกระทำดังกล่าวจะเป็นความผิดฐานสำแดงเท็จเพื่อหลีกเลี่ยงอากรและหลีกเลี่ยง ข้อจำกัดในการส่งออกตามพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469

ดังนั้น จึงเห็นควรที่จะกำหนดมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัด และส่งออกไม้พะยุง เพื่อลดปริมาณการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุง อีกทั้งควรสร้างมาตรการ ในการอนุรักษ์สงวนและฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน นอกจากการป้องกัน ปราบปรามแล้ว การปลูกและฟื้นฟูไม้พะยุง เพื่อให้ไม้ชนิดนี้สามารถปลูกในเชิงเศรษฐกิจ เพื่อทดแทนการลักลอบตัดไม้ในป่าธรรมชาติ น่าจะเป็นการเพิ่มปริมาณไม้พะยุงในประเทศให้ มากขึ้นเพื่อเป็นการรักษาสมบัติของชาติให้คงอยู่กับประเทศไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา ความสำคัญ และประโยชน์ของการอนุรักษ์ไม้พะยุงต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน
2. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์ไม้พะยุงที่กระทบต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนสำเร็จลุล่วงไปได้และเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษา ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านระยะเวลา ศึกษาข้อเท็จจริง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับไม้พะยุง ในช่วงเวลา 9 ปี โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ พ.ศ.2548 จนถึง พ.ศ. 2557
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยศึกษาเฉพาะพื้นที่ในภาคอีสานและแนวชายแดนไทย - ลาว
3. ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกระบวนการในการแก้ปัญหา ตลอดจนกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุงเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

การศึกษาพบว่าปัญหาการนำไม้พะยุงซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยโดยการลักลอบตัดเพื่อส่งออกไปยังต่างประเทศได้ทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะประเทศจีนที่มีความต้องการไม้พะยุงสูง ส่งผลให้จำนวนไม้พะยุงในประเทศมีจำนวนลดลง ขบวนการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าพุ่งเป้าที่จะตัดไม้พะยุงส่งออกไปขายยังต่างประเทศ เพราะไม้พะยุงมีราคาสูง

ดังนั้นภาครัฐต้องกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาโดยกำหนดมาตรการในการป้องกัน และปราบปรามการลักลอบตัดและส่งออกไม้พะยุง เพื่อลดปริมาณการลักลอบตัดและส่งออก ไม้พะยุง อีกทั้งควรสร้างมาตรการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง เพื่อให้ไม้พะยุงยังเป็น ทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าของประเทศไทย และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในแง่ของคุณค่า อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การปลูกทดแทนและฟื้นฟูในลักษณะของการปลูกเชิงเศรษฐกิจ เพื่อธุรกิจ การค้า เพื่อเป็นการทดแทนการลักลอบตัดไม้ในป่าธรรมชาติ น่าจะเป็นการเพิ่มปริมาณไม้พะยุงใน ประเทศให้เพิ่มมากขึ้นด้วยอีกทางหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นการรักษาสมบัติของชาติให้คงอยู่กับประเทศ ไทยตลอดไป

ความสูญเสียไม้พะยุงจากการลักลอบตัด ภายใน 2-3 ปีที่ผ่านมา หากนำมาคำนวณเป็น ปริมาณเนื้อไม้ นับว่ามีมูลค่ามหาศาล ผลจากการบุกรุกป่าเพื่อตัดฟันไม้จากเขตป่าสงวนและ วนอุทยานต่างๆ โดยไม่มีการปลูกทดแทน ก็เป็นการทำลายไม้ที่ขึ้นในถิ่นเดิม (in situ) อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้จะทำลายระบบนิเวศน์แล้วยังเป็นการทำลายต้นพันธุ์ที่ดีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยไม่ สามารถเอากลับคืนมาได้ ต้นที่มีพันธุ์กรรมดีต้องสูญเสียไปก่อนที่จะได้นำมาใช้ประโยชน์

เนื่องจาก ไม้พะยุงเจริญเติบโตช้า และมีการศึกษาด้านชีววิทยาโดยเฉพาะทางพันธุ ศาสตร์ในไทยมีน้อยมาก ข้อมูลเกี่ยวกับการวิวัฒนาการของไม้ชนิดนี้ รวมทั้งรักษาและบำรุงพันธุ์ที่จะ เอื้ออำนวยให้สายพันธุ์สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ในสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์นั้นๆ ได้ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร จึงต้องทำการวิจัยเกี่ยวกับไม้พะยุงให้มากกว่านี้

อย่างไรก็ตามแม้ว่าการป้องกันอนุรักษ์ป่าโดยการเฝ้าระวัง และการใช้กฎหมายบังคับ ยังคงจำเป็นสำหรับประเทศไทย แต่การแก้ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าโดยเฉพาะไม้พะยุงนั้น จำเป็นต้องอาศัยมาตรการอื่นๆ มาช่วยส่งเสริมและสนับสนุนร่วมด้วย โดยเฉพาะการเข้าใจถึง แก่นแท้ของปัญหาการบุกรุกตัด ไม้ทำลายป่าของประชาชน ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากความยากจนและ ความไม่รู้ จึงต้องให้ความรู้ ความเข้าใจ และการปลูกจิตสำนึกกับประชาชนในการดูแลป้องกัน รักษาป่า เพื่อให้ป่าไม้โดยเฉพาะไม้พะยุงอยู่กับประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน เพราะการให้ความรู้ ความเข้าใจ และปลูกจิตสำนึกในการดูแลป้องกันอนุรักษ์และฟื้นฟูไม้พะยุง เป็นการสร้างพลังแห่ง ความร่วมมือ ร่วมใจ ในการรักษาป่าด้วยความเต็มใจและสมัครใจของประชาชนในท้องถิ่นเพื่อ ช่วยกันดูแลการบุกรุกทำลายป่าจะดีกว่าการแก้ที่ปลายเหตุโดยใช้บทลงโทษตามกฎหมาย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการดำเนินการของภาครัฐ

1. ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ใช้ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด ให้มีการบังคับใช้และมีบทลงโทษที่สูง ทำให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิด
2. ภาครัฐต้องเพิ่มและสนับสนุนงบประมาณ ลงไปในพื้นที่ให้เพียงพอเหมาะสมกับภาระงานในแต่ละพื้นที่
3. ภาครัฐต้องให้โอกาสและความดี ความชอบ และมอบรางวัลแก่เจ้าหน้าที่รัฐที่มีผลงานการจับกุมและปราบปรามการลักลอบตัดไม้พะยูน
4. ภาครัฐต้องจัดหาอุปกรณ์ในการป้องกันและปราบปรามให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น ยานพาหนะ และอาวุธยุทธโธปกรณ์
5. ภาครัฐต้องสรรหาบุคลากรให้เพียงพอต่อการปราบปราม เพราะพื้นที่ป่ามีเนื้อที่กว้างขวาง จึงควรเพิ่มจำนวนบุคลากรให้ดูแลอย่างทั่วถึง
6. ภาครัฐควรจัดอบรมเพิ่มเติมเพื่อเป็นการให้ข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการปราบปรามให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้เจ้าหน้าที่รัฐมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนและต่อประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะต่อสาธารณะ

1. ประชาสัมพันธ์สู่สาธารณะโดยการสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้แก่ประชาชนถึงผลกระทบจากการตัดไม้ทำลายป่าและบทลงโทษของการบุกรุกป่าและการลักลอบตัดไม้พะยูน
2. การส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่า เช่น การจัดอบรมและการจัดให้มีอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสป.) การส่งเสริมและสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน เป็นต้น